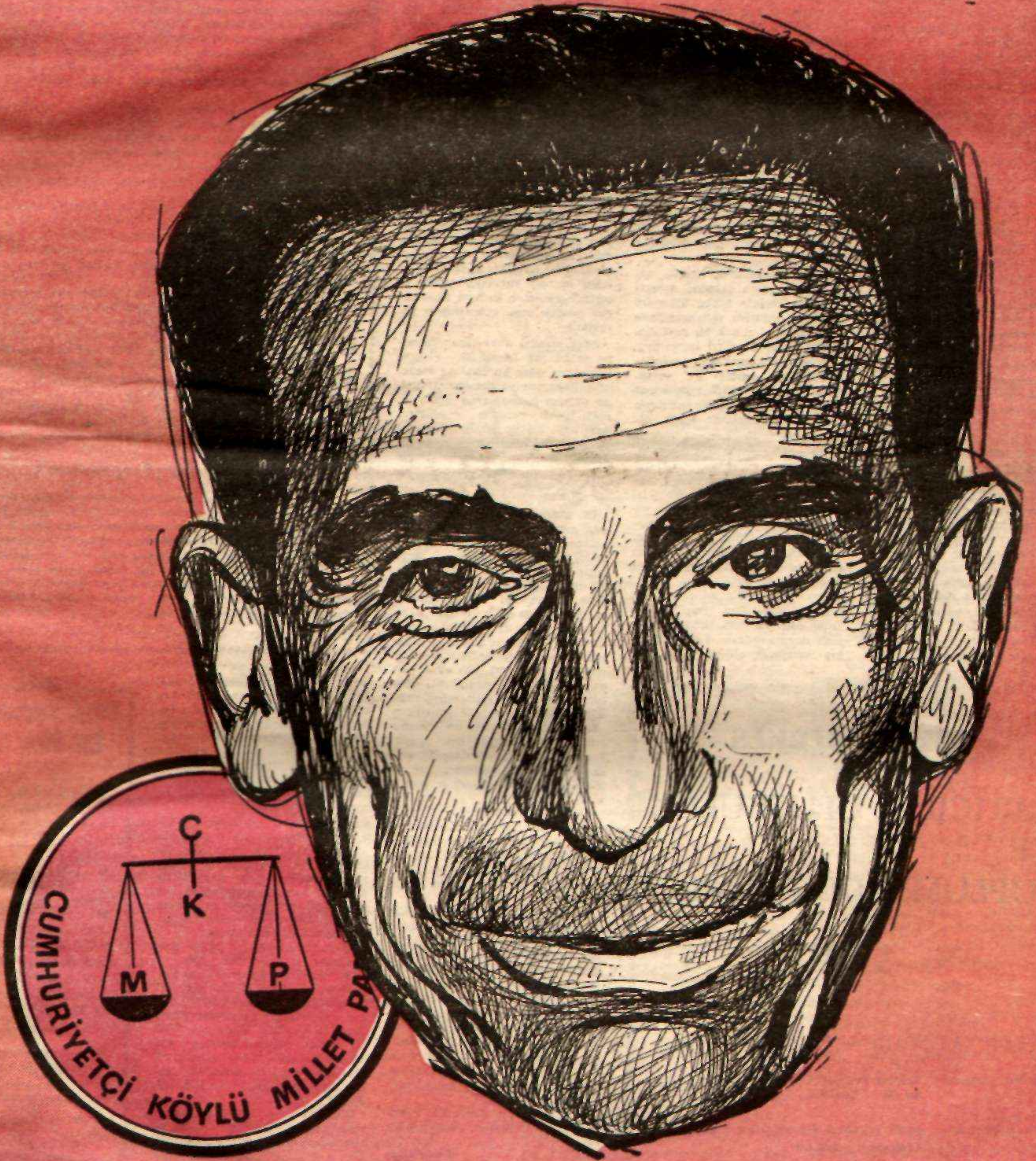
YÖN

HAFTALIK GAZETE

İş çevrelerinin Başbakan adayı:

MADANOGLU

Türkeş faşist değil, romantiktir!

Yıl: 4 - Sayı: 123 6 Ağustos 1965 125 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

Ahtopotun kolları

Amerikan emperyalizminin geri kalmış ülkelerdeki sömürme düzenini yürütebilmek için kullandığı metotlar her gün biraz daha gün ışığına çıkmaktadır.

Yabancı petrol şirketlerinin parlâmentoya kadar uzanan küstahça tehditlerinden sonra CALTEX şirketi, Petrol Ofisi Müdürlerinden birini ajan olarak kullanmış

Buna hiç şaşmamak gerek, çünkü: bu denli olaylar bugünkü ortamda beklenmedik veya tahmini güç bir şey değil. Kimbilir daha ne feci âkıbetler hazırlayan oyunlar sahneye konmak üzeredir. —Ki bu olaylar oyunun ön hazırlıklarının bitmek üzere olduğunu haber veren sinyallerdir.—

Bu olay bir iki gün sonra sıcaklığını *kaybedecek ve diğer yol*suzluklar, usulsüzlükler, casusluklar safında eriyip gidecektir. Belki de bu zat gizliden gizliye hak ettiği taltifi görecektir de.. Ama:

Biz kalksak da çalışmakta olduğumuz kuruluşta dönen dolapları söylesek, bünyesinde barındırdığı bazı çıkarcılarla işbirliği yapan piyasa *tufeylilerinin devlet* sırtından nasıl zengin edilmekte olduğunu. Kamu kuruluşlarının ne şekilde kösteklenip sömürüldüğünü açıklasak, en azından kendi deyişleriyle «gommenest» sayılırız. Bize olan bakışlar dikleşir, sözler ve davranışlar değişir, münasebetler uzaktan selâmlaşmak şeklini alır Niye?

Çalıştığımız kamu hizmeti gören kamunun yararlarını gözeten kuruluşta çevrilen alengirli işleri açıklayıp zavallı halkı ve ilgilileri uyarmaya çalıştığımız için, vatan haini ilân ediliriz derhal. Özel sektörü sevmediğimiz, servet düşmanı olduğumuz duyurulur herkese. daire sırlarını dışarı veren uygunsuz bir kimse olduğumuz kanısına varılır oy birliğiyle ve alnımıza vurulacak kötü damgayı aç kalma pahasına taşımak zorunda bırakılırız ömrümüz boyunca.

Oysa; CALTEX casusu üç gün sonra kahırdan lütfa uğrayacaktır. Bundan sonra daha dikkatli davranması için sıkıca bir talimattan sonra başka bir stratejik noktaya yerleştirilecektir. Çünkü işin içinde Amerika var...

Bugün Amerika Viet-Nam'da, Dominik'te, Brezilya'da oynadığı korkunç oyunun ön hazırlıklarını yapmaktadır Türkiye'de satın almış olduğu zat-ı muhteremlerin fırsatlar yaratılarak stratejik noktalarda mevzilendirilişi tesadüfi değildir.

Yurt sathında burnunu sokmadığı bir işimiz kalmamıştır. Ahtapotun kolları gün geçtikçe ezici, öldürücü kuvvetini sinsi ve şaşırtıcı bir hızla arttırmaktadır.

Bugün nerde bir inilti duysanız, Amerikan emperyalizminin ondurmaz pençesinde çırpınan bir milletin son nefes zorlamalarının duyuluşudur bu. Bizim ülkemiz bu uçuruma adamakıllı yaklaştırılmıştır

Toplumumuzun büyük çoğunluğu birkaç bin kişi tarafından kasten cahil ve geri bırakılmış, onların asil inançları bu mürteci *zümresi tarafından istismar edile*gelmiştir. Uyanmamaları için yapılan yanlış telkinler perişan insan kitlelerini, doktora inanmayı ve ilâç kullanmayı istemiyen komaya girmiş hasta durumuna sokmuştur.

Biraz direnç, biraz ısrar bunların ilâcı kullanmalarını ve sağlığa kavuşmalarını sağlıyacak ve gerçek mutluluk o zaman doğacaktır. Bu görev de bu uğurda yola çıkmış ülkücü aydınlara düşmektedir.

Bugün Viet-Nam'da hamile kadınların karnına sokulan Amerikan süngülerinin bizim ülkemize uçlarında özgürlük taşıyacaklarını ümit ve hayal etmek bir nevi cinnettir. Ya da bu fikri kamu oyuna telkine çalışmak için utanmadan cebinde taşıdığı T.C. vatandaşlık belgesini kendine siper edinerek kelimenin tam anlamıyla satılmış bir Amerikan uşağı olmak gerek.

Her şeye rağmen ülkemizde Amerikan kapitalist emperyalizmine karşı çetin bir savaş başlamıştır. Bu savaşa, sefaletin imbiklerinden geçmişliğin ezikliğini yüreklerinde duyan ve sömürülmenin ne demek olduğu bilincine varan herkes katılmalıdır. Savaşta emeği olmayanın zaferde hiç bir payı olamaz.

Şimdi bütün bir millet olarak ülkücü aydınların öncülüğünde kendi alın yazımızı kendimiz yazmak durumundayız. Tıpkı Kurtuluş Savaşında olduğu gibi.. Bir milletin kaderi başkalarının insafına terkedilirse sonuç çok kötü ve kurtuluş o ölçüde güç olur. Bu savaşta idealistlerin vereceği zayiatı göze almak gerek. Çünkü dünya kurulduğundan bugüne dek insanlığın mutluluğu için çabalamış yeniye ve iyiye, doğruya geçişte köprülük ederek hâfızalarda ebediyen anıtlaşan ülkücü aydınlar da pek çok zayiat vererek ve işkenceler çekerek insanlığı bugüne kavuşturmuşlardır. Bu gelecek için de aynıdır, belki asırlarca aynı kalacaktır.

Ne pahasına olursa olsun bu milleti iliğine kadar sömürenler zararsız kalmıyacaklardır. Burası hiç bir Amerikalının veya onlara yataklık eden ne idüğü belirsizlerin babasının malı değildir. Bir avuç toprağımız yok ama yeryüzünde, tümüyle bağrımıza bastığımız bir vatanımız ve sömürücülerden *alınacak pek çok hakkımız* vardır.

Zeynep Celâl — Adana

Lâiklik

Kur'an Kursu ve Vâiz Yetiştiriciler Derneği kongresinde din adamlarından bazılarının, kalkınmamızda manevi unsurun önemi üzerinde durduklarını ve kalkınma ve yükselmenin ancak dinin manevi kuvveti neticesinde mümkün olabileceği şeklinde konuştuklarını gazetelerde okumuş bulunuyoruz. Konuşmalarda sözü edilen manevi kuvvetler terimi üzerinde eğilirken onların kişiliklerini gözden uzak tutmamamız gereklidir

önce manevi kuvvetten kasdın ne idüğü çok önemlidir. Felsefe kamusuna göre en kavi ve vicdani sultaimaneviye itikattır. O halde onların kalkınmamız için gerekli hattâ zorunlu gördükleri belli başlı faktör itikattır. Oysa ki *bilindiği gibi itikat, iman* konularıdır. Bu ise insanın tanrısı ile bir bağlantıyı sağlamayı hedef tutar, yani bir din işidir, din ile dünya işini karıştırmak niye?

Din adamları bilgili kişiler olmak gerekir, hiç değilse kendi sahalarında ve tabiatile toleranslı olacaklardır. Bundan ötürü sorumuzu rahatlıkla kendilerine sorabiliriz: «Dinsel inançlar şimdi mi daha kuvvetlidir? Yoksa bundan 10, 30, 50, 100 sene mi önce daha kuvvetli idi? Eğer dinin manevi kuvveti neticesinde kalkınma mümkün olsaydı memleketimizin çehresi 100. 50, hattâ 30 sene evvel çok daha başka olurdu. Halbuki rahmetli islâm şairi Akif müslümanlığın mutsuzluğunu dile getirirken «Bütün islâm diyarlarını harabe *halinde, ona karşılık batı dünya*sını mamur ve abadan bir durumda» bulduğunu söylüyor, ve üzüntüsünü hattâ ıztırabını açıklıyor.

İşte bu bakımdandır ki Büyük ve ölümsüz Atatürk, Türkiyemizi tekrar hayata kavuşturan Atatürk, laicisme'i memleket için uygulamıştır, yürürlükte olan Anayasamız da bu ilkeyi tesbit ve tescil etmiştir.

Bu ilkeyi savsaklamak düpedüz Büyük Atatürkün eserine ihanet olur, bu davranış Türkiyeyi yeniden tehlikeli uçurumlara itmek olur. Bu yersiz ve yönsüz çabalara milletçe karşı gelmeliyiz. Buna karşı gelmeliyiz. Buna karşı duralım: Çünkü Anayasa bunu emrediyor, buna karşı duralım: Çünkü bunu Atatürkçülüğümüz emrediyor, ve nihayet buna karşı duralım: Çünkü bunu hepimizin ve Türkiyemizin geleceği emrediyor. Saygılarımla.

Dr. Fahrettin Yakal
(Emekli Tümgeneral)

Taassup

Arada sırada sizi okurum Gerçekleri dile getirmekteki maharetinize hayranım.

Size komünist diyebilirler. Çamur atmak Şarkçılığın çekirdeğinde var. Bundan endişe edeceğinizi kabul etmiyorum. Biz komünist'in ne olduğunu henüz kulaktan dolma bilen bir mutaassıplar koleksiyonuyuz. Ben dahi öyleyim

Fakat şuna inandırmak lâzım ki şu milleti: Komünizm ne kadar tehlikeli ise en az onun kadar taassup da tehlikelidir

Ben taassubu çok daha tehlikeli görüyorum Çünkü o içimizdedir ve açıktan çalışmaktadır Ne anayasa ne kanun ve ne de bir şey dinlemiyor Hele demokratik gelişimin verdiği avantajdan çok güzel istifade ederek at oynatıyor Bütün tarihi felâketlerimizin müsebbipleri bunlar...

Ama komünizm, o bizim dışımızdadır O bize değil dünyaya karşı ferman okuyor Onun karşısında bir Hür Dünya var Biz de o Hür Dünyadan cüz'üz Bilinen mânada bir komünist olmak insan işi değildir Buna her Türk bir kalana kadar kanının son damlasına tek karşı koyma zorunluğundadır Bu zorunluk ona her türlü geleneğin verdiği iç güdüdür

Diğer taraftan bir ağalık müessesesi vardır Türkiyede Bu da benim için komünizmden tehlikelidir

Bunlarla mücadele etmek bence bir farzdır Bunun için sizleri takdir ediyorum

Mehmet Akyüz
Serbest Vaiz

BASINDAN

DENİZLİ

Bir Komünist Düşmanına «!» Anayasa Okudum

«Ben milliyetçiyim, ben komünist düşmanıyım, ben dine hür metkârım» diyen birini, bu düşüncelerinde samimi olup olmadığını anlamak için imtihan ettim.

Gazetenin içine Anayasayı koydum ve «Sana Türkiye İşçi Partisinin programından bazı maddeler okuyacağım» dedim. Dikkatle dinlemesini istedim. Dinledi. Şunları okudum:

«Türkiye Sosyal bir hukuk devletidir» *M. 2.*

«Devlet, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzurunu *sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmıyacak surette* sınırlayan siyasi, iktisadi ve sosyal bütün engelleri kaldırır» *M. 10.*

«Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir. Hiç bir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.» *M. 11.*

«Herkes vicdan ve dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. Kimse dini inanç ve kanaatlarından dolayı kınanamaz» *M. 19.*

«Kimse düşünce ve kanaatlarını açıklamaya zorlanamaz» *M. 20*

«Türkiyede yayımlanan gazete ve dergilerin toplatılması ancak hâkim kararıyla olur» *M. 22.*

«Herkes önceden izin almaksızın, silâhsız ve saldırısız toplanma ve gösteri yürüyüşü yapma hakkına sahiptir» *M. 28.*

«Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz» *M. 36.*

«Devlet toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmıyan çiftçiye toprak sağlamak amaçlarıyla gereken tedbirleri alır» *M. 37.*

«Devlet veya âmme tüzel kişileri kamu yararına lüzum görürlerse özel mülkiyetteki gayrimenkulleri kamulaştırır» *M. 38.*

«Kamu hizmeti niteliğini taşıyan özel teşebbüsler,* kamu yararının gerektirdiği hallerde devletleştirilir» *M. 39.

«Devlet, özel teşebbüslerin milli iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır» *M. 40.*

«Devlet, kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır» *M. 51.*

★

Nasıl, dedim, Bana:

— Ben sana bunlar komünist dememiş miydim, dedi.

önüne Anayasayı çıkardım. Bunlar TİP'ten değil, Türk Anayasasından dedim. Bembeyaz kesildi. Bizim Komünizmle Mücadele Derneği mensupları işte böyle Anayasaya bile komünist diyorlar veya Tire'de olduğu gibi 8 yaşında kızların ırzına geçiyorlar.

Siz kim, milliyetçilik kim? Siz sadece vatan hainisiniz. Hainliğiniz milliyetçilik, din, komünizm düşmanlığı gibi şerefli insanlara yakışan haysiyetleri maske yapıyorsunuz, o kadar. Çetin'in deyyuslar dediği kadar varsınız.

Avukat Attilâ Sezener

YÖN

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ
Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

ADRES : Yazı işleri: Sümer sokak No: 16/8 Yenişehir — A N K A R A
Telefon: 17 69 89 — İstanbul Bürosu (Satış, İlân ve Abone İşleri): Mol. *İsfenari Sok. No. 32 Cağaloğlu* — İstanbul. Tel: 22 95 70 — Posta Kutusu 512 İstanbul.

ABONE : Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L. Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dır. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır.

İLAN : Beher sütunda santimi 25.— T.L. dır Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayımlanmasından ötürü hiçbir *sorumluluk yüklenilmez*

BAKIŞ

BAŞKALIK

«Demirkırat» sözünden faydalanıp Adalet Partisini Demokrat Parti'nin devamı olarak göstermek, yürürlükteki kanunlara göre, suçtur. Ama, 1965 yılının seçim öncesinde, Adalet Partisinin yöneticileri, zihinlerde yaratılacak türlü çağrışmalarla, 1946 - 1950 döneminin Demokrat Partisinden medet ummaktadırlar. Birçok CHP'linin hâlâ «Atatürk Partisi» ne mensup olmakla övünmeyi yeterli sayması gibi, Adalet Partisi ileri gelenlerinin de yılların gerisinde kalmış hayalleri imdada çağırmaları, olsa olsa, kendi yetersizliklerinin ve fikir yoksulluklarının delili sayılabilir. Ama, asıl mesele burada değil. Üzerinde önemle durulması gereken nokta, oynanmak istenen oyunun gerisinde yatan büyük aldatmacadır. 1961 - 1965 yıllarının Adalet Partisini 1946 - 1950 döneminin Demokrat Partisine benzetmek, işin yürürlükteki hukuka göre suç niteliği tamamiyle bir yana, Türkiye'nin sosyal tarih gerçeklerine göre de dümdüz yanlıştır. Adalet Partisine muhalif olanların bu oyuna kendilerini kaptırmamaları gerekirdi. «İkinci Demirkırat» asla «Birinci Demirkırat» değildir.

İLK TEPKİNİN ANLAMI

1946 - 1950 yıllarının Demokrat Parti hareketi, herşeyden önce, bir kütle tepkisini temsil etmekteydi: o zamana kadarki tepeden inme ve yüzeyde kalmış devrimcilik hareketlerine, bu devrimciliği en gülünç tedbirlerle köylü gözünde küçük düşürmüş gayretkeşlere, kötü devletçilik uygulamalarına, Osmanlı kalemlerinin kalıntısı olarak kendini beğenmiş bir bürokrasiye ve nihayet kötü yürütülen iktisadî politikaların sıkıntılarına karşı kırgınlığını belirten bir kütlenin tepkisi. Demokrat Parti hareketinin ikinci büyük özelliği, halktan gelen bu tepkinin, geniş ölçüde, temel yararları bakımından halka karşı bulunan çevrelerce yönetilişiydi: İkinci Dünya Savaşı boyunca, vurgunculuk, istifçilik ve karaborsacılık yoluyla zenginleşenler, çok elverişli koşullar ortasında işlerini geliştiren, ama köşebaşları uzun yıllardanberi tek parti kanadı altındaki gözdelerce tutulduğu için piyasa üzerinde tam egemenlik kurmak fırsatını henüz ele geçirememiş olanlar, aslında tek partinin halktan kopuk kadrosu içinde yetiştikleri halde yöneticilere karşı kişisel nedenlerle kırgınlık duyanlar, toprak ve eğitim alanlarındaki devrimci kıpırdanışlardan telâşa kapılanlar... Hareket, ilk bakışta, ana çizgileriyle, bu zümrenin tepki duyan kütleleri peşinden sürükleyişinden ibaretti.

DEMOKRATLARIN ÖZENDİĞİ

Ama, 1946 - 1950 *yıllarının* Demokrat Partisini iyi anlayabilmek için, bir başka önemli unsuru daha hesaba katmak gerekir. Demokrat Parti hareketinin içinde, daha doğrusu bu hareketin başlangıç yıllarında, şekilci ve özenti niteliğinde de olsa, klâsik anlamdaki demokrasiye yürekten inanmış *hayli yaygın bir intteligentsia da* vardı. Bunlar, yalnız kasaba avukatlarından da ibaret değildi: yetişme yolları bakımından Batının politik liberalizm etkilerine uzun süre *açık kalmış olanlar*, Türkiye'deki dâvaların bâzı kuramsal tedbirlerle sağlamlaştırılmış böyle bir liberalizm ortamı içinde çözülebileceğine inananlar, okumuş insan olarak *ulusa karşı borçlarını bu* açık rejim çerçevesinde kütlelere öncülük etmekle ödeyebileceklerini düşünenler, Demokrat Partinin ilk kadrolarında oldukça geniş yer *tutmaktaydı. Dışarıdan* bakan birçok gözlemciye Demokrat Parti hareketi ile Ondokuzuncu Yüzyıl Avrupasının ileri burjuva hareketleri arasında yakınlık ve paralellik kur*duran da bu unsurun varlığıydı.* Temel yapıyla pek uğraşmadan halka rağmen bir devrimcilik sevdasına kapılmış CHP burjuvazisine karşı, yine temel yapı konularına pek *aldırış etmeyen ama hiç olmazsa*, halkın nabzına elini koymuş ve fikir özgürlüğüne inanmış yeni bir burjuvazi ortaya çıkıyordu.

Zaman, Yirminci Yüzyılın ikinci yarısında, yeni sömürgeciliğin ince oyunlarını bilmeyen, dünyanın temel yönelişlerini yıllarca önce Avrupa kentlerinde edindiği klâsik kitaplardan izleyen hızlı kalkınma cabasının ekonomik ve sosyal yönleriyle ilgili altyapı konuları üzerinde kafa yormayan bir intelligentsianın ne derece etkili olabileceğini çabuk gösterdi. 1950 sonrasının hikâyesi, biraz da, bu intelligentsiadaki ümitsiz çırpınışların ve parti eşiklerindeki ufalanışların hikâyesidir.

1961 - 1965 KARMAŞI

1961'de ortaya çıkan Adalet Partisi hareketi, ilk bakışta hele dayandığı kütle tepkisi bakımından, Demokrat Partinin devamıymış kanısını verebilirdi: bürokrasiye, kötü devletçiliğe ve mantolu köy kollarının özenti devrimciliğine karşı eski kırgınlıklar henüz ortadan kalkmamıştı; üstelik, bunlara, kısa süreli bir askeri yönetimin acemiliklerinden doğan tepkiler ve yıllardanberi körüklenen din demagojisinin istekleri de eklenmişti. Yine *bir kütle tepkisi söz konusuy*du: halktan gelen, ama anlayışlı ellerde asıl nedenleri araştırılıp gerçek amaçlarına akıllıca yöneltilirse pekâlâ olumlu ve yaratıcı sonuçlar doğurabilecek bir tepki.

Ne var ki, tıpkı 1946'da olduğu gibi, bu defa da tepkiye yön gösterenlerin çoğunluğu, yine temel yararları açısından aslında kütlelerle karşı karşıya olmaları gerekenlerdir: milyonerli mahalleler politikasına hasret kalanlar, devlet eliyle zengin edilmeğe alışmış müteahhitler ve nihayet bir elleri dış kazanç çevrelerine, bir elleri de yurdun öz kaynaklarına daldırılmış kompradorlar. Onun içindir ki eski Demokrat Parti programından biraz farklı olarak, Adalet Partisinin 1964 Kasımındaki İkinci Büyük Kongresine sunulan «İktisadî ve Malî Politikamız» adlı belgede veya aynı Kongrenin kabul ettiği Programda, «hür iktisat düzeni», «özel teşebbüs», «yabancı sermaye akımını teşvik» gibi sözler çok sık tekrarlanmaktadır.

KÖKÜ DIŞARDA DAVRANIŞLAR

Demokrat Parti ile Adalet Partisi'nin temellerindeki kütle tepkileri azçok birbirine benzese bile, aralarındaki en önemli ayrılık, işte bu kırgınlıkları yöneltenlerin niteliğinde görülüyor. 1946 - 1950 döneminde, bütün eksikliklerine rağmen, nihayet millî bir burjuvazinin, hem de azçok uyanık unsurları da içine alan bir burjuvazinin öncülüğü söz konusuydu. Şimdi ise, harekete yön verenlerin en ileri gelenleri, hiç olmazsa davranışları, sözleri, ilişkileri ve oylarıyla, «millîlik» niteliklerini yitirmiş, kökü dı*şarda çevrelerin Türkiye'deki köp*rübaşlarını savunan insancıklar hâline düşmüşlerdir. Sanki bu petrol onları yetiştiren bir ülkenin petrolü değildir; sanki bu madenler *onlardan medet uman halkın ayakları* altından çıkmamaktadır ve sanki onlar bu fakir ülke yabancılar tarafından büsbütün talan edildikçe küçücük dünyalarında daha rahat edeceklerdir!

Kütlelerdeki kırgınlıklara yön verenlerin *niteliğinde* ilk Demokrat Parti hareketine göre hemen göze çarpan bir başka ayrılık, önderlik kadrosu içinde gerçek politik liberalizme yürekten inanmış bir *intelligentsianın bulunmaması*dır. Demokrat Parti hareketinin ilk yıllarında gözüken ve klâsik özgürlükleri savunan intelligentsia, artık başka partilere dağılmış durumda. Ekonomik ve sosyal *temel* yapı konuları üzerinde kafa yoran intelligentsia ise, asıl ağırlığını Türkiye İşçi Partisine vermiş. Adalet Partisinin yönetici çoğunluğu arasında, kala kala, Atlantik ötesinden aktarılmış bayat özgürlük sloganlarını geveleyen, ama, *fırsat* ve imkân bulunca en karanlık faşizmi bu topraklara yerleştirmek için can atan sözde «demokrat» lar kalmış. 1961 - 1965 kadrolarında 1946'nın özden demokratlarını aramak boşunadır.

Hayır, bütün bu başkalıklardan sonra, Adalet Partisini 1946 yılının Demokrat Partisiyle bir tutmağa imkân yok. Bugünkü yöneticileri «ikinci demirkırat»lıkla itham etmek, olsa olsa, *kendilerine* böbürlenme fırsatı vermek olur. At boyayıp adam aldatma günleri çoktan geride kaldı.

Mümtaz Soysal

Adalet Partisi, TİP gibi Türkeşli C. K. M. P.'den de korkuyor !..

TÜRKEŞ NEDİR, NE DEGİLDİR ?

Geride bıraktığımız haftanın en eğlenceli olaylarından biri, faşizmin ve zorba saldırılarının baş teşvikçisi olan AP'li basının birdenbire katıksız demokrat kesilmesi ve Türkeş'i «Nazi Çetesi, Hitler mukallidi, hazırlopçu v.s.» diye müthiş bir yaylım ateşine *tutması oldu. Faşist derneklerin* S.S. kıt'alarıyla vatan sathında terör havası estirilmesini isteyen *Menderes müteahhitleri, birdenbire* «Faşizm geliyor!» telâşına düşmüşlerdi! Zira AP, TIP'ten olduğu gibi, Türkeş'li CKMP'den de korkuyordu. TIP, yavaş yavaş uyanmaya başlayan «demirkırat» seçmenlerden bir kısmını AP'den alma yolundaydı. AP teşkilâtından *şimdilik az da olsa TIP'e doğ*ru görülen kayma bunun belirtisiydi. CKMP ise, ancak AP'li seçmene dayanarak gelişebilecekti. Hele AP teşkilâtının bir ara en dinamik unsurlarını teşkil eden «Milliyetçiler Derneği» mensupları, çoğunlukla Türkeş'in câzibesine kapılabilecek, seçim kırgınlıkları hizip çekişmeleleri AP'nin talihsiz adaylarının canlanan bir *CKMP yararına çalışmasına yol* açabilecekti. TIP ve CKMP, yüzde 50'nin üstünde oy alma sevdasını taşıyan AP için şimdiden tehlikeliydi ve yarın *daha çok büyük tehlike* hâline geleceklerdi.

CHP ise, olanbitenlerden memnundur. Çok daha önceden Ulus gazetesine CKMP kongresi ve Türkeş haberlerinde objektif davranma direktifi verilmişti. Genel Başkan Inönü de, 27 Mayıs hareketinden sonra Inönü düşmanlığı ile ün kazanan Türkeş'i, Genel Başkan seçilmesinden dolayı derhal *tebrik etti. Inönü,* «CKMP Genel Başkanlığına seçilmenizi hararetle tebrik ederim. Size ve partinize, memleketimiz için kıymetli hizmetler dilerim» diyordu. Milli Bakiye Kanunundan beri AP oylarını bölme ve bu partinin çoğunluk kazanmasını önleme çabasında bulunan CHP'nin, Türkeş'in CKMP'sine karşı takındığı bu olumlu tutum, Inönü'nün AP—MP ikilisine karşı, geleceği şüpheli YTP sayılmazsa, bir CHP—TIP—CKMP koalisyonunun zeminini hazırladığı söylentilerinin çıkma*sına yol açtı...*

CKMP Kongresinde Türkeş ve Tahtakılıç
Ciddi ve metodlu çalışmanın sonucu

BAŞARININ NEDENLERI

Türkeş ve arkadaşlarının çok kısa bir süre içinde, yirmi yıla yakın *maziye sahip bir partiye* tamamen hâkim olmaları, küçümsenemiyecek bir başarıdır. Partiden bazı istifalar olmasına rağmen, Türkeş eskisinden güçlü bir CKMP'nin başına geçmiştir. Unlü liderlerin partiden ayrılmaları, bazı şöhretlerin AP'ye kaymaları ve teşkilâtta yer yer çöküntüler olması durumu çok fazla değiştirmiyecektir. Yakın zamana kadar *Türkeşçi olan ve daha sonra* Ahmet Oğuz'un etkisiyle en şiddetli Türkeş aleyhtarı kesilen eski Adalet Bakanı *İrfan* Baran, büyük bir samimiyetle durumu açıklamıştır: «Atı alan Usküdarı geçti. Kongrenin gayri meşrû olduğu hakkında dâva açsak en aşağı iki üç yıl sürer.»

Türkeş'in başarısında, partinin gittikçe zayıflaması karşısında *ümitsizliğe kapılan eski yöneticilerin* gevşek tutumunun payı büyüktür. CKMP'nin Ahmet Oğuz, *Irfan Baran, Hâzım Dağlı, Mustafa* Kepir, Mehmet Altınsoy, Fuat Uluç gibi önde gelen simaları, partiye bir taze kan getirir ümidiyle, Türkeş ve arkadaşlarına sarılmışlardır. Kalenin kısmen içerden fethi Türkeş'in işini çok kolaylaştırmıştır. Fakat Türkeş ve arkadaşları, *çözülen CKMP'ye gerçekten* taze kan getirmişler, teşkilâtı genişletmişler ve *canlandırmışlardır. Bunda Türkeş ekibinin,* askerlikten gelme, ciddi, plânlı ve hızlı çalışması önemli rol oynamıştır. CKMP Müfettişi, adım adım teşkilâtı dolaşmış, partili olduğunu dahi unutmuş eski CKMP'lilerin isimlerini bulmuş, mektuplar yazmış, toplantılar düzenlemiş *ve onları yeniden partiye ısındırmıştır*. Ayrıca yeni iltihaklarla teşkilâtı genişletmiş ve güçlendirmiştir.

Bütün bunlar, sadece askerlikten gelme metodik bir çalışmayla izah edilemez. Türkeş, sayıca az da olsa kendini boşlukta hisseden bazı muhafazakâr grupların aradığı lider olduğu intibaını yaratmasını bilmiştir. Şimdiye kadar boş bir ırkçılık, dincilik hissi milliyetçilik ve gelenekçilik akımları peşinde sürüklenen aşırı muhafazakâr grupların uyanık kısmı, 27 Mayıstan sonra memleket gerçeklerinin gözler önüne serilmesi üzerine bir inanç buhranına yakalanmışlardır. Bunlar arasında bir cins romantik sosyalizmin savunuculuğunu yapan Doç. Nurettin Topçu gibi kimseler dahi görülmeye başlanmıştır. Uzun süre milliyetçilik adına Amerikan *emperyalizminin, kompradorun* ve toprak ağalarının savunuculuğunu yapan bir Gökhan Evliyaoğ*lu,* Amerikan *milliyetçiliğinin* Türk milliyetçiliği demek olmadığını görmüştür. Şimdi Türkeş ekibi, bu çevrelere, geleneklere ve Anayasa hudutları içinde dine âzami saygılı ve milliyetçi bir çerçeve içinde bir kalkınma görüşü getirmektedir. Bunun içindir ki Türkeş ve arkadaşları, program meselesine büyük önem vermişler ve 257 maddelik bir programla or*taya çıkmışlardır.*

TURKEŞ'IN PROGRAMI

Faşistlik suçlamalarına rağmen, CKMP'nin yeni programı, ileri ve demokratik bir manzara taşımaktadır. Madde 7, **«Partimiz, Ben Türküm diyen ve kendini Türk sayan her insanı Türk kabul eder. Irkçılığı reddeder»** demektedir. Madde 22, partinin milliyetçilik *anlayışını tanımlamaktadır;* **«Partimizin ilke ve amaçlarından saydığı Türk milliyetçiliği antiemperyalist, barışçı, hürriyetçi, demokratik bir milliyetçiliktir».** Madde 121. **«Türk dünya görüşü, her çeşit emperyalizme karşıdır. Türkiye, emperyalist ittifaklar dışındadır, milletlerin kurtuluş ve kalkınma dâvasına sempati duyar»** fikrini getirmektedir. Programda, dünya çapında bir entegrasyon fikri dahi, **«gayretimiz cihanı bütünleme istikametinde olacaktır»** ve **«*Dünyanın ve insanlığın* bütünlüğüne inanmaktayız»** sözleriyle yer almaktadır. Program barışçıdır ve Madde 102 dünya çapında bir silâhsızlanmadan yanadır: **«Ulküsü barış olan Türkiye, saldırgan savaşa karşıdır. Milletlerin ve insanların mutluluğunu ve istiklâlini tehlikeye düşüren nükleer silâhlanma yarışının durdurulması, her çeşit silâhlanmaya sarfedilen emek ve *varlığın* halk kitlelerinin hayat şartlarının ıslahına tahsis edilmesini devamlı bir dünya barışı için sağlam ve güvenilir temeller kurulmasını samimiyetle arzu eder».**

Program halkçı ve hürriyetçidir: **«Biz hürriyeti kişi ve toplum yararına mâni bütün engelleri ortadan kaldırmaya yönelen bir sistem mânasında anlıyor ve ulaşılması, her gün *yeniden fethedil*mesi gereken bir hedef olarak görüyoruz.. kişiye ve millete, maddi ve mânevi huzur, refah ve gelişme imkânları sağlamıyan bir devlet yönetimini gayesine aykırı bir oluş, bir baskı ve istismar vâsıtası sayıyoruz** Madde 25 **«Rejimin meşruiyet ölçüsü, halkı ve menfaatlerini temsil ölçüsüdür. *Halka dayanmıyan bir yönetimi* milli saymayız.** Madde 28». **«Korku, baskı, sömürme ve sefaletin *bulunmadığı bir* dünya istiyoruz. Hürriyet ve refahın bütün insanlığı kapsamasını istiyoruz.** Madde 120», **«İşçilerin iş yeri idaresine iştirakini zaruri** buluyoruz. Madde 250».

PROGRAMIN ZAYIF YONU

Bütün bunlar, programın faşist bir koku taşımadığını göstermeye yeterlidir. Program elbette ki *her şey demek değildir*. Bir partinin kompozisyonu ve dayandığı sosyal gruplar programdan çok daha *önemlidir*. Fakat bu açıdan CKMP hakkında bir hükme varmak henüz mümkün değildir. Şimdilik programla yetinmekten başka çare yoktur.

İlkeleri itibariyle, ileri ve demokratik bir nitelik taşıyan programın en zayıf tarafı, çizdiği çok büyük amaçlarla, o amaçlara götürecek araçlar arasındaki açık dengesizlik teşkil etmektedir. Amaçlar, çok *iddialı tutulmuştur:* Yüz milyonluk müreffeh Türkiye istenmektedir. «Radikal bir bünyevi inkılâba yönelmek» esas alınmıştır. Köy, «modern hizmet tesisleri, dispanser, okul, kütüphane, cami, hamam, lokal, enstitü, kooperatif, çarşı, tamirhane, atölye binaları» gibi imkânlara sahip olan tarım kenti hâline getirilecektir. «Eski çağın hayat tarz ve seviyesini *toprağa ve tabiata* mahkûmiyeti ifade eden, dağınık 60 - 70 haneli, kerpiç, moloz taş yığını toprak *damlı evlerden kurulu* on binlerce köy, Türkiye çapında bir yeniden yerleşme, iskân ve imar plân ve hareketleriyle» birleştirilecek ve «yeniden tarım kentleri olarak» inşa edilecektir «Kırk bin köyün halkı, yakın yarında yeni inşa edilecek modern tarım kentlerini yurt edinecektir... Yeni şehirler inşa edilecektir». «Ziraî cemiyet ve ekonomi tipinden endüstriyel düzene» geçilecek ve «Yakın yarının Türkiyesi, nüfusunun yüzde 85'i, yeniden kurulmuş şehirlerde yaşayan bir sanayi devleti olacaktır». Işsizlik kaldırılacak, devlet herkese iş bulacaktır. Devlet, halkın tümüne parasız sağlık hizmeti sağlayacaktır. Devlet her yurttaşa kabiliyetine uygun en yüksek eğitim imkânları hazırlayacaktır. Devlet, bütün işçileri kapsayan, bir *işsizlik sigortası* kuracaktır. «Halkımızın her ferdini içine alan sosyal güvenlik ve yardımlaşma gerçekleştirilecektir». «Her aile tenceresinde her gün yarım kilo et ve her Türke her gün

C. I. A.'nın yetkisindeki Türkiye ve Orta Doğu

Amerikan asıllı Margaret Papandreu, Yunanistan'ın eski Koordinasyon Bakanı A. Papandreu'nun karısı, yani eski Başbaakn Y. Papandreu'nun *gelinidir*. Margaret Papandreu, geçenlerde Washington Post gazetesine gönderdiği bir mektupta hayret, daha doğrusu dehşet verici bir gerçeği açıkladı:

«Amerikalılar, yıllardan beri, hem Karamanlis, hem de bugünkü rejim sırasında sağcıların ve özellikle ordunun tarafını tutmuşlardır. Yunanistan'da üç Amerikan grubu vardır: Amerikan Sefareti, C.I.A. (Amerikan casusluk teşkilâtı) ve A.I.D. (Amerikan Yardım Kurulu). Son iki grup ve özellikle C.I.A., Amerikan politikası *bakımından burada kesin yetkilere sahiptir. 1960-62 yılla*rında Atina'da görevli bulunan Büyükelçi Brigs, bu durum hakkında Senato'ya bilgi vermiş ve C.I.A ile Amerikan Sefaretinin *işbirliğinde bulunmadıklarını* söylemiştir. Ustelik Yunanistan, State Departement'da (Amerikan Dışişleri Bakanlığı) Avrupa değil, Yakın Doğu Dairesine bağlıdır. Yakın Doğu da daha ziyade C.I.A.'nın yetkilerine girmektedir.»

Şu halde Türkiye, Yunanistan ve daha birçok Orta Doğu ülkesinde Amerikan politikasını, esas itibariyle C.I.A. yürütmektedir. Nedir bu C.I.A.? C.I.A., Mc Carthy görüşüyle yönetilen, Amerika'dan bağımsız her hareketi komünistlikle damgalayan, hükû*met darbeleri tertiplemekle ünlü büyük ve kudretli bir casusluk* teşkilâtıdır

C.I.A. ,Türkiye'de 27 Mayıs hareketini çok önceden öğrenmiş, fakat Menderes Moskova'ya gitme kararı aldığı için bilgisini kendisine saklamıştır. Amerika'nın baş dostu Menderes, eğer Moskova *seyahatine Amerika'ya rağmen kalkışmasaydı*, C.I.A.'nın 27 Mayıs hareketiyle ilgili istihbaratını nasıl değerlendireceğini düşünmek bile insana dehşet vermektedir

Daha yakın günlere gelelim: İnönü, Sovyet Rusya ile iyi komşuluk münasebetleri kurma kararı almış ve «Yeni bir dünya kurulur» demiştir. C.I.A. yetkilisi General Porter, derhal Türkiye'ye gelmiş ve bir Başbakan adayı aramıştır! İnönü'nün devrilmesinde bu faaliyetlerin etkisi olmadığına inanmak kolay değildir.

Küba müdahalesini Başkan Kennedy'ye C.I.A. empoze etmiştir. İran'da milliyetçi Musaddık'ı C.I.A. devirmiştir Dominik harekâtı C.I.A. raporları üzerine kararlaştırılmıştır. Eyüp Han'ın bir Bakanı C.I.A.'nın seçimlerde muhalefete para yardımı yaptığını açıklamıştır Başkan Nâsır, C.I.A.'nın kendisini devirmek için ter*tiplere giriştiğini, son günlerde söylemiştir. Yunanistan'da eski* Koordinasyon Bakanı A. Papandreu, bir İtalyan gazetesine verdiği demeçte, Kıbrıs'ın NATO üssü haline getirilmesine Başbaka*nın muhalefet ettiğini*, bu maksatla ondan habersiz Amerika ile gizlice müzakerelere girişen Dışişleri Bakanı Kostopulos'un tertiplerini önlediğini ve bu yüzden Başbakanın Amerikalılar (yani C.I.A.) aracılığı ile devrildiğini ileri sürmüştür Papandreu'nun, yabancı petrol şirketlerinin kârlarını kısıtlayan bir kanun tasarısını Meclis'e sevketmesi ve Sovyetler Birliği ile yakınlaşmaya kalkışması da, C.I.A.'nın onu devirmeyi düşünmesinde önemli bir rol oynamıştır

Görüldüğü gibi, emperyalizm, çok hayati saydığı bölgelerde, meşruiyet dışı her türlü harekete girişmekte tereddüt etmeyen, sağcı hükûmet darbelerinde *uzmanlaşmış sömürge teşkilâtıyla* çalışmaktadır. C.I.A.'nın yetkisi altında bulunan ülkeler, en ufak tereddüde lüzum hissetmeden açıkça söylenebilir ki, sömürge mu*amelesi görmektedirler* Şerefli ve haysiyetli hükûmetler, C.I.A.'nın her türlü faaliyetine kesinlikle son vermeyi bilmelidirler.

bir bardak süt istenenin asgarîsidir» v.s

Bütün bunlar, her Türkün gönlünde yatan güzel amaçlardır. Fakat bu amaçlara nasıl ulaşılacaktır? Öteki partilerin muhayyilelerini çok aşan büyük amaçlar çizen CKMP programı, amaçlara götürecek *tedbirler konusunda, CHP* programından dahi çok gerilerde kalmaktadır.

Yakın bir gelecekte köyü şehir yapan, köy nüfusunu yüzde 15'e indiren ve yaygın bir sosyal güvenlik düzeni kuran programın finansmanı nasıl karşılanacaktır? «Milletçe teşkilâtlanmanın finansmanı» bölümünde, bu konuda hemen hemen hiç bir şey söylenmemektedir. «Herkesten gücüne göre vergi alacağız» şeklindeki Anayasa hükmü tekrarlanmakta ve «Millet hayatında lüksü, lüks istihlâki vergilendireceğiz» demekle yetinilmektedir.

Programın büyük amaçları, geniş ve sistemli bir devletçiliği zorunlu kılmaktadır. Ama devletçilik maddesinde, «Özel teşebbüsün halk ve yurt yararına ihtiyaçları karşıladığı ekonomi alanlarında kamu sektörünün sermaye yatırımlarına girişmemesi esastır» sözleriyle, liberalizmin, «özel teşebbüsün yapmadığını devlet yapar» görüşü benimsenmektedir.

Dış ticaret ve bankacılık, bugünkü haliyle, kalkınmamızı engelleyen iki önemli sektördür. Gelgelelim, «radikal bir bünyevî inkılâba yönelmek» ten söz eden program, bu iki sektör «plân hedef ve amaçlarına göre tanzim edilecektir» gibi her türlü yoruma elverişli çok genel bir formül ile yetinmektedir.

Köyü ortadan kaldırmak gibi büyük bir iddiaya rağmen program, «toprak reformu» sözünden bile ürkmüş, AP gibi «ziraî reform» formülüne sığınmıştır.

Her türlü emperyalizme karşı çıkan programda, yabancı sermayeden söz yoktur. Günün konusu olan petrol ve maden meselesinde, program, «yeraltı maden servetlerimizin ve petrolün işletilmesinde devlet işletmeciliği esastır» şeklinde, bugünkü durumu aynen muhafazaya elverişli genel bir formülü yeter saymaktadır.

Görüldüğü gibi, büyük amaçlar ve amaçlara götürecek araçlar arasında korkunç bir uçurum vardır. CKMP araçları amaçlara uydurarak bu çelişmeyi giderebildiği ölçüde gerçek bir parti olacaktır.

TİP'in görüşleri

Seçimlere hazırlanan Türkiye İşçi Partisi, seçim bildirisine ve yürütülecek kampanyaya esas olmak üzere bellibaşlı memleket meseleleri üzerindeki görüşlerini tesbit çalışmalarına başlamıştır:

TİP'in devletçilik hakkındaki görüşü şudur: **«TİP'in savunduğu halktan yana plânlı devletçilikte, devlet işletmeleri millî ekonominin itici, yönetici ve düzenleyici kuvveti olacaktır. TİP, özel teşebbüsün yapamadığını devlet yapar görüşünü reddeder. TİP'in devletçilik anlayışına göre, halkın yararı bakımından devletin yapması gerekli görülmeyen işleri özel sektör yapar... Ayrıca devlet işletmeleri demokratik esaslar üzerinde yeniden organize edilecektir. Devlet işletmeleri, işçiler ve halk üzerinde asla baskıda bulunamıyacaktır. Bundan başka, kilit taşı durumunda olanlardan başlanarak ve ekonomik kalkınmanın sosyal ilerlemenin gerekli kıldığı bir sıra izlenerek büyük işletmelerle yurt ölçüsünde ulaştırma sistemi ve dış ticaret, bankacılık, sigortacılık millîleştirilecektir».**

TİP, dış ticaret ile bankacılık ve sigortacılığın millîleştirilmesi konusundaki görüşünü şöyle açıklamaktadır: **«Memleket için en önemli mesele dış ticaretin halkımız zararına işlemesine son verilmesidir.** Çünkü dış ticaret, bankacılık ve sigortacılık millîleştirilmezse Türkiyemiz şahdamarı kesilmiş ve kanı boyuna dışarıya akan bir insan durumunda kalacaktır.

Bugünkü dış ticaret sistemi ile yurdumuzda emekçilerin alın teri **ve etkisinden mutlaka kurtarıla-** yabancı sermayedarlar ve bunların yerli ortak ve aracıları tarafından yok pahasına sömürülmekte, buna karşılık yabancı mallar son derece yüksek fiyatlarla ithal edilmekte ve halkımız böylece iki yönden zararlandırılmaktadır.

Bu durumdan kurtulmanın tek çıkar yolu şüphesiz bir bütün teşkil eden dış ticaretin, bankacılığın ve sigortacılığın millîleştirilemsidir. Yâni halk yararına işletilir hale getirilmesidir».

Emperyalizm ve onun bir aracı olan yabancı sermaye konusundaki TİP görüşü ise şudur: **«Millî ekonomimiz emperyalizmin ve yabancı sermayenin sömürücü nüfuz ve etiksinedn mutlaka kurtarılacaktır. Memleketin kısa zamanda sanayileşip çağdaş uygarlığa ulaşabilmesi ve millî ekonoimnin bağımsızlığının teimnat altına alınabilmesi için de ağır sanayi devlet eliyle hızla geliştirilecektir».**

Torpak reformu konusunda «Toprak reformu ile hem topraksız veya yeteri kadar toprağı olmıyan köylü aileleri toprağa kavuşturulacak ve tarımda verim arttırılacaktır, hem de toprak ağalarının yoksul köylü vatandaş ve genellikle memleket politikası üzerindeki antidemokratik tutucu ve gerici nüfuz ve hâkimiyetleri sona erdirilecektir.» görüşünü savunan TİP'in işçi hakları ve özellikle grev konusundaki görüşü de şudur:

«TİP, emekçilerin hak ve hürriyetlerinin sendikalarla, gösteri yürüyüşü, miting, kapalı yer toplantısı, açık oturum, konferans, toplu sözleşme, grev gibi teşekkül ve araçlarla korunmalarını eksiksiz sağlayacaktır. TİP, grevin silâhsız ve saldırısız olmaktan başka şartlarla kısıtlanmasına karşıdır.»

Ürgüplü'nün Moskova seyahati

Ürgüplü, «Moskovaya gidişim turistik bir gezi değildir» dedi. Başbakan bu sözlerle, «geziden bir şey çıkmaz» diyen Başkan Gürsel'i ve turizm lâfını ortaya atan A.P.'yi cevaplandırmaktaydı. Gürsel'in beyanı üzerine derhal Cumhurbaşkanını ziyaret eden *Ürgüplü*, «Sözlerim basında yanlış çıktı» cevabını almıştı. Başbakan Yardımcısı Demirel ise, Moskova seyahatine aleyhtar tutumunu kamu oyuna duyurma işini dolayı yoldan yapmıştır. Son Havadis Başyazarı Mümtaz Faik Fenik, ancak Demirel'in direktifi ile yazabilecek bir başyazı ile Ürgüplüye çatmış ve geziyi «turistik bulmuştun. A.P.'nin görüşünü sadakatle yansıtan «Rusyaya bir turistik gezi» başlıkl yazının ilgi çekici bazı pasajları şöyledir: «Cumhurbaşkanı dahi bu ziyaretin hiç bir netice vermiyeceğini, Akşam gazetesine özel surette açıkladıktan sonra, bu gidişin sebebi ne?

B'zim kanaatimiz odur ki, bu turistik geziden ne Türkiyenin lehine ve hattâ ne de şahsen Ürgüplünün lehine hiçbir netice çıkmasına imkân yoktur.

Bu gezi olsa olsa, Türkiyede ortanın solunda (yâni İnönü) ve hele daha da solunda olanların işine yarayacaktır.

Ve Rusya da bütün dünyaya (Gördünüz mü, Türkiye b'ze teveccüh ediyor!) diye bundan kendi propagandası için geniş ölçüde faydalanmaya bakacaktır.

cmfh b»bj cmfhy m m mm mm

Ama her şeye rağmen, gidecekmiş, gider... Bizden söylemesi...

Güle güle gitsin, güle güle gelsin diyelim, ama bundan Türkiye dış politikasının yüzünün gülmiyeceğini de işaret etmeden geçmiyelim...»

Bu şartlar altında partisiz bir Başbakanın seçim arifesindeki Rusya gezisi ne sağlayabilecektir? Gezi, her şeye rağmen, yararlıdır. Bir defa, seçimler sırasında bastıran Kıbrıs meselesinde Sovyetler Birliğinin desteğine ihtiyacımız vardır. Sonra Sovyetlerle ticarî münasebeti geliştirmek, iş çevrelerinin çok arzuladığı bir husustur. Ve bu yolda hâlâ başarılı sonuçlar alınmış değildir. Daha önemlisi, A.P. çoğunluğuna dayanan bir hükûmetin dahi Sovyetler Birliği ile münasebetleri düzeltmek zorunda kalması ve Başbakanın Moskova yolunu tutması, dış politikadaki değişikliğin İnönü politikası olmaktan çıkıp millî bir nitelik kazanmasını, hiç değilse A.P.'nin bu konudaki demagoji silâhlarının elinden alınmasını sağlayacaktır. Bu sebeple seçimler arifesinde ve Amerikaya rağmen, Moskova gezisinin yapılabilmesi az başarı değildir. Bu vesile ile, Sam Amca da İnönü gelince, Türkiyede istediklerini yapabileceği inancının ne kadar yanlış olduğunu görmüştür. İnönü, muhalefette de, Türk dış politikasının gidişini tâyin eden büyük bir güçtür. Svoyetler bu gerçeği, Amerikalılardan çok daha çabuk anlamışlar ve değerlendirmesini bilmişlerdir.

Kıbrıs

İnönü, Makarios'un aldığı son kararları, «buhranın başından bu yana Anayasa ve milletlerarası anlaşmalara indirilen darbelerin en vahimi» olarak niteledi. En vahim olay karşısında, «enerjik, dinamik ve haysiyetli dış politika» sloganlarıyla İnönünün tutumunu tenkid eden bugünkü iktidar, fazla bir şey yapabilmiş değildir. Hava kuvvetlerinin alârma geçirildiği söylenmişse de, asıl çâre, teminatçı devletlerle Amerikanın Makarios üzerinde yapacağı baskılarda aranmaktadır. Makarios-un Yunanistandaki hükûmet buhranını, tam egemen bir Rum devleti kurmak için fırsat saydığı muhakkaktır. Makarios'u bu yolda, şimdiye kadar Yunanistan frenlemekteydi. Yunanistanı da Türkiyenin kararlı tutumu ve büyük devletlerin baskısı Enosis yolunda yavaş gitmeye zorlamaktaydı. Şimdiye kadarki olaylar, Yunanistanın istediği takdirde, Makarios'u durdurabildiğini göstermiştir. Hâlen ciddî bir rejim buhranı ile karşı karşıya bulunan Yunan hükûmeti, Makarios'a dur demeye istekli midir? İstekli olsa bile yeter güce sahip midir? Atinada Dışişleri Bakanlığı koltuğuna oturan Melas'ın Zürich ve Londra Anlaşmalarını kötü bir miras saydığı unutulmamalıdır. Melas, «Kıbrıs hükûmeti bağımsızdır, iç işlerine karışamayız» demiştir. Anglosaksonlar, Makarios'un oldu-bittisine ne dereceye kadar karşı koyacaklardır? Öyle

→

ÜNİVERSİTELİ GENÇ ! BU BAKANI İYİ TANI !

İlhan Selçuk

Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtının yayın organı GENÇLİK dergisinde Enerji Bakanı Mehmet Turgut ile petrol konusunda bir konuşma yayınlandı. Derginin yazarı Cevdet Y. Fenercioğlu, Enerji Bakanına soruyor:

Soru : Petrol konusunda amacınız nedir?

Cevap : Petrol mevzuunda gayemiz memleket petrolünü en verimli bir şekilde ve millî menfaatlere en uygun bir tarzda bulup işletmektir.

Soru : Bu konuda hükûmetin görüşü nedir?

Cevap : Hükûmetin görüşü hükûmet programında mevcuttur.

Soru : Şahsî görüşünüz nedir?

Cevap : Hükûmetin bir üyesi olarak görüşüm hükûmetin görüşünden farklı değildir.

Soru : Yabancı şirketlerin şimdiye kadar yaptıkları arama ve işletme faaliyetleri yeterli midir? Bu faaliyet ekonomik bakımdan yeterli olmuş mudur?

Cevap : Yabancı şirketlerin arama konusundaki faaliyetleri ideal şekilde olmamakla beraber küçümsenecek kadar yetersiz değildir. İşletme faaliyetlerinin ise başlangıç tarihi yenidir. Şimdiden bir şey söylenemez. Üstelik işletmeyi güçleştiren bir takım faktörler mevcuttur. Yabancı şirketlerin faaliyetleri ekonomik bakımdan faydalı olmuştur.

Soru : TPAO.'nın bugün gerekli arama ve istihsali yapacak güce sahip olduğu ileri sürülüyor, siz TPAO.'nın yalnız başına petrol arama ve istihsal gücüne sahip olduğuna kani misiniz?

Cevap : Bugünkü rejim içinde TPAO'nın kendinden bekleneni yapabileceğine inanıyorum. Eğer bu soru ile bir rejim değişikliğinden sonraki durumu, yani devletleştirmeyi ve ondan sonraki durumu kasdediyorsanız, buna cevabım hayır olacaktır.

Soru : Petrol fiatları konusunda düşünceniz nedir, bu konuda bir açıklama yapabilir misiniz?

Cevap : Bu mesele şirketlerle müzakere mevzuudur. Bir şey söylemek doğru değildir.

★

***Yukarıdaki sorular Türkiye Enerji Bakanının petrol konusun*daki tutumunu göstermek bakımından ilgi çekicidir. Fakat bu konuşma yalnız Bakanın petrol dâvasındaki tutumu değil genellikle kendi kişiliğinin çizgilerini de gösterdiği için daha da önemlidir.**

1 **Bir kere Bakan TPAO. konusundaki soruya:** «Bugünkü rejim içinde TPAO.'nın kendinden bekleneni yapacağına inanıyorum» **diyor.**

Ve aynı Bakan daha önce aynı TPAO.'dan «Bu müessese devlet içinde devlettir.» **diye dâvacı olmuştur.**

2 **Bu Bakan aslında TPAO.'nun arama ve istihsal gücünü küçümsemek ve cılız göstermek için eline geçen hiçbir fırsatı kaçırmamıştır. Nitekim yukarıdaki cevaplarında da yabancı şirketlerin artık sokaktaki adamca da bilinen yetersiz faaliyetlerini yeterli göstermek için çırpınmıştır. Türkiyede herkes biliyor ki şimdiye kadar Türkiyede üterilen ham petrolün yüzde doksanına yaklaşık olan kısmı TPAO tarafından çıkarılmıştır. Bu kesin gerçeğin üstünü örtmek ve yabancı şirketlere kanat germek için Enerji Bakanı:** «Yabancı şirketlerin işletmesini güçleştiren bir takım faktörler mevcuttu» **diyor.**

Peki, aynı faktörler TPAO. için de mevcut değil mi idi?

3 **Bu Bakan petrol fiyatları konusunda kendisine sorulan suale :** «Bu mesele şirketlerle müzakere mevzuudur. Birşey söylemek doğru değildir» **diye cevap veriyor.**

Yani yabancı şirketlerin memlekete yıllarca yüzde 35 pahalı ham petrol ithal ettiklerini söylemeğe dili varmıyor. Hele bu konuda TPAO.'nın kendisine bir yazıyla dünyadaki petrol fiyatları hakkında bilgi verdiklerini ve bu bilgilere göre çeşitli petrol kurumlarının Türkiyeye çok daha ucuza petrol teklif ettiklerini de saklıyor.

4 **Ve işin en acı yönü şu ki bu Bakan, genç üniversiteli öğrencinin:** «Petrol konusunda hükûmetin amacı nedir?» **sorusuna:** «Hükûmetin görüşü, hükûmetin programında mevcuttur» **diye cevap veriyor.**

Halbuki aynı Bakan Petrol Kanununu değiştirmek için toplanan Komisyonda ve bütün bir memleketin huzurunda :

«Hükûmetin bu konuda bir görüşü yoktur.» **tezini savunmuştur.**

★

Üniversiteli genç! Bu Bakanı iyi tanı!

Dün söylediğinin bugün tersini söyliyen; bugün söylediğinin tersini dün ileri süren bu Bakan yabancı şirketlerin çıkarları hesabına bir oyalama muharebesine çıkmış gibi konuşmaktadır.

Üniversiteli Genç! Bu Bakanı iyi tanı..

Çünkü o bir politikacı tipidir ki senin karşına çıkıp gözünün içine baka baka «Hükûmetin görüşü hükûmetin programında mevcuttur» **der, sonra da halkın karşısına çıkıp** «Hükûmetin bu konuda bir görüşü yoktur» **diyebilir.**

Üniversiteli Genç! Bu Bakanı iyi tanı.. ki onun kişiliğinde bir devrin politikacısını bütün çizgileriyle tanıyacaksın!..

AMERİKALILAR ve TÜRK GENÇLİGİ

Gençliğin millî dâvalardaki hassasiyetini çok iyi bilen ve hele petrol konusundaki kampanya dolayısiyle bunu bir defa daha anlayan Amerikalıların gençlikle pek yakından ilgilendikleri, yeni yetişen kuşakları Amerikan dostluğuna ısındırmak için gayret ***sarfettikleri ötedenberi bilinmekteydi. Ortadoğu Teknik Üniver*sitesinde bol keseden dağıtılan Kennedy bursları, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin en başarılı öğrencilerine resmi görev sahibi ve sözde «dinleyici öğrenci» Amerikalı memurlar kanalıyla bulunan seyahat imkânları, bu Fakülte'nin diplomasi şubesinden mezun olan «müstakbel diplomatlar» a her yıl Elçilik konağında verilen bol içkili «kutlama partileri» bu yakın ilginin belirtileri olarak eskidenberi bilinmekteydi. Ama, şimdi bu faaliyetler serisine, aklın hayalin almıyacağı bir başka gayret daha eklenmiştir. Amerikalılar, dünyanın dört tarafına serpiştirilmiş «zehir hafiye» leri sayesinde, «Türkiye'deki sol fikirlerin bellibaşlı kaynaklarından birinin de Paris olduğuna» hükmetmişler ve çalışmalarını Paris'teki Türk öğrenciler üzerinde de toplamağa karar vermişlerdir.**

Birkaç aydanberi, Paris'teki Amerikan makamlarınca düzenlenen gençlik toplantılarına oradaki Türk öğrecilerinden kalabalıkça grupların katılması âdet hâline getirilmiştir. Amerikan Elçiliği, Paris'teki Türk öğrencilerin faaliyetlerine belki de Türk Büyükelçiliğinden daha yakın bir şekilde izlemekte, kendileriyle C.I.A. mensupları arasında şahsi dostluklar kurdurmağa çalışmakta, zaman zaman öğrencilerin isimlerine davetiye yollamaktan geri kalmamaktadır. Şimdi de, kısa süreli «Amerikayı tanıma» bursları ortaya çıkmıştır. Paris'teki Türk öğrencileri arasında bazı kimselere birbuçuk ay müddetle Amerika'yı gezme imkânı tanınmaktadır. Gidip gelme uçak bileti, Amerika'daki dolaşma, yeme içme ve ikamet masrafları Amerikan makamları tarafından karşılanmakta, öğrencilere ayrıca birbuçuk ay müddetle harçlık olarak günde 15 dolar verilmektedir. Şimdiye kadar, Paris'teki Türk öğrencileri arasında bu «mazhariyet» e erenlerin sayısı beştir. Aynı imkân, Tayland, Formoza ve İran gibi ülkelerin Paris'teki öğrencilerine tanınmakta, onların da «kendi ülkeleri için zararlı olabilecek ideolojilere kapılmamaları için Aemirka'yı da görüp fikir edinmeleri» ne çalışılmaktadır. Amerikan makamları bu bursları tahsis ederken, öğrencilerin sosyal menşeleri, Trükiye'ye dönünce elde edecekleri mevki ve siyasi düşünceleri hakkında da sıkı bilgi toplamakta, «zaten kaybedilmiş olan unsurlara boş yere para akıtmaktan» sakınmaktadırlar.

POLİTİKA ve ÖTESİ

SAPIR SAPIR DÖKÜLENLER

CHP. de soladoğru bir kayış var. Buna dayanamıyanlar sapır sapır döküleceklerdir. Dökülmeleri CHP. aleyhine değil, lehinedir. Çünkü bu döküntüler yüzünden bugüne kadar CHP. kendine gelemiyordu.

SOZUN DEGERİ

CHP.'nin sola açılması tarihi kaderidir. Ama bu kadere hükmetmekte geç kalmıştır. Belki ilerde başka meseleler de geç kalmış olduğunu anlıyacaktır. CHP.'nin öteki partilerden farkı lidere göre kendini ayarlamasıdır. Program şöyle olmuş, tüzük böyle olmuş önemli değildir. İsmet Paşa ne düşünürse, parti de odur. Çünkü liderin düşüncesi partiye hakimdir. Başkalarının düşünceleri ancak kabul ettirildiği oranda değer kazanır.

ESER VE YARATICISI

İsmet Paşa şayet halkçı devletçi fikirlere bugünkü eğildiği gibi, 1950 de eğilmiş olsaydı, vardığımız şu andaki noktayı çoktan aşmış olurduk. Ama İsmet Paşa önce siyasi demokrasiyi gerçekleştirmek için 20 yıl harcamıştır. Bu 20 yıl boşa mı gitmiştir? Boşa gitti, diyenler de çıkabilir, gitmedi diyenler de çıkabilir. Ama bu 20 yıl harcanmıştır. Ağır aksak geçse bile bugüne gelinmiştir. Bugün siyasi demokrasiyi bozanlar varsa, bunlar CHP. liler değildir. Yıllardır meydanlarda hürriyet diye bağıranlar veya onun devamı olanlardır. (Daha açık söylemek gerekirse, İsmet Paşa'nın deyimiyle birinci ve İkinci Demirkıratlar) İsmet Paşa siyasi demokrasinin koşullarını bozmamaktadır. Kendi eserini yaratıcısı bozar mı?

YAVAŞ GELİŞİM

İsmet Paşa tarihsel oluşumu içinde siyasi demokrasiden ekonomik demokrasiye geçmektedir. Bu geçiş çok ağır oluyor, diyenler haklıdır. Ama İsmet Paşa'nın devrimci olarak siyasi hayata girmiş ve tedrici tekâmülcü olmuştur. Burada şu noktaya parmak basalım. İsmet Paşa'nın devrimciliği belki Atatürk'ten geliyordu. Atatürk hızlı atlamalara taraftar olduğu için İsmet Paşa da o zaman hızlı olan tarafa geçiyordu. Gücü eline alınca, hızlılığını bir kenara itip yavaş gelişimciliği denemektedir. Siyasi demokrasi denemesi kadar, ekonomik ve sosyal fikirleri bugün benimsemesi bundandır. İsmet Paşa ne kadar sola açılabilir? Elindeki kozları ne kadar değerlendiriyorsa, o kadar olabilir. Fazlasını İsmet Paşa'dan beklemek hayâldir. İsmet Paşa formasyonuna göre, demokrat olabildiği oranda demokrat olabilmiştir, toplumcu olabildiği oranda toplumcu olacaktır. Metodu böyle.

TABANDAKİ EŞRAF

Bırakın partinin dışındakileri bugün İsmet Paşa'ya partisinin içinde tahammül edemiyenler vardır. Ama ölçüp biçmiştir. Tahammülsüzlerle tahammül edeceklerin envaterini yapmıştır. Hatta belki partisine bu seçlerden sonra çeki düzen bile verecektir. Gidicileri bırakacaktır, gidebildikleri yere kadar gitsinler. Kalıcılar onun için önemlidir. CHP. nin yapısı ve dokusu sola açılışa gerektiği kadar uygun değildir. Çünkü CHP. nin teşkilâtında toprak ağaları ve eşraf vardır. Ta milli mücadeleden beri bu, böyledir.

ÇATIŞMA

CHP.'nin illerdeki teşkilâtını ellerinde tutan eşraf CHP.'nin program itibariyle sola kayması karşısında partiye sadakat gösterecekler midir? Sadakat gösterseler bile çıkarları, programla çatışmıyacak mıdır? Çatışınca CHP.'de kalmaya devam edecekler midir? Küçük esnaf ve emeği ile geçinen yurttaş, aklı eriyor, bilinçli ise TİP'e oy verecektir. Değilse, TİP'e, CHP'ye de oy vermiyecek AP.'ye verecektir. Bundan önceki seçimlerde bu böyle olmuştur. Bu seçimlerde de ille böyle olacaktır demek ancak tersi mümkün olduğu zaman yanılma sayılır. Zonguldak ve Kırıkkale işçileri CHP. ye geçen seçimlerde oy vermemişlerdir. Belki bu seçimlerde böyle olmaz.

KOPANLAR

Toprak ağaları çıkarları zedelendiği için CHP.'yi (tabii toplumcu yeni CHP.'yi) farelerin gemileri terketmesi gibi bırakıp gitmektedir. Daha bırakıp gidenler de olacaktır. Ilk bırakanlardan Tahsin Banguoğlu'nun hışımlı istifasına bakın... Fikir yüzünden gitmiyor Banguoğlu. Banguoğlu sınıf çıkarına aykırı düştüğü için ayrılıyor CHP'den Zeytinleri var, Onlar tehlikeye giriyor.

Oteki yandan bakın Banguoğluna, Halkevlerinin başında bulunmasına CHP.'de yıllarca Bakanlık etmesine rağmen CHP. propramına inanmış mıdır? Ne gezer? CHP. sağa kaydığı müddetçe orada kalmıştır.

Şimdi de kopuyor.

Daha çok kopacaklar vardır.

KALIR MIYDI?

Eski bir urbanın üstünde iğreti düğmelerdir bunlar. Urbayı yeniledikçe iğreti düğmeler düşüyor. Urba olduğu gibi. iktisadî demokraside de CHP. tarihsel görevini ağır ağır yaparak yolu açıyor. Bu açılan yoldan geçmesini bilmiyenler, yıkılıp gitmişlerdir. DP. siyasi demokrasiyi olgunluğu ile kullanamadığı için yıkılmıştır. Bugün tarihsel bir görev olarak CHP. ekonomik demokrasi yoluna yöneliyor. Bu yoldan yürümesini bilemiyenler de yıkılıp giderler. Belki de CHP.-nin şansı, girdiği yolda rakiplerinin doğru dürüst yürüyememeleridir. Eğer yürüyebilselerdi, şimdiye kadar ortada CHP. mi kalırdı?

Mehmed Kemal

görünür ki Türkiye uzun müzakerelerle zaman kaybetmek, ya da anlaşmaların kendisine verdiği müdahale yetkisini en kötü şartlar altında ve dünya kamu oyu'na rağmen, kullanmak gibi güç ve faydası şüpheli bir durumda kalmaktadır. Buna sebep, dış politikamıza yeni bir yön vermeyi bilemeyişimiz ve bu çerçeve içinde dünya kamu oyu'nun eğilimler'ine uygun bir Kıbrıs görüşü tesbit edemeyişimizdir. Bunun acısını. Hasan Işık'ın Belgrad ve Ürgüplünün Moskova ziyaretine rağmen, Eylülde başlayacak Birleşmiş Milletler müzakerelerinde çekeceğiz. Güvenlik Konseyindeki muhtemelen pratik bir fayda sağlamayacak müzakereler, bu yolda yeni bir uyarma teşkil edecektir. Böyle bir politikanın yokluğu, zaman zaman giriştiğimiz sert davranışları ve büyük diplomatik çabaları etkisiz kılmakta ve Kıbrıs adım adım kaybedilmektedir. Halbuki İnönü bu yolda ilk olumlu adımları atmış ve bunun semerelerini almaya başlamıştı. İnönü basın toplantısında bu durumu belirtti: «Biz Kıbrıs meselesini bağımsız ve federatif bir ihtimali hazırlayarak devrettik... Bizim zamanımızda Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanının ağzından Kıbrısta federatif bir hal çâresine taraftar bulunduğunu açıkladı. Son zamanlarda Kıbrıs Dışişleri Bakanı Kipriyanu Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde bağımsızlığı savunurken, bunun Enosis ile neticelenmesinin tabii olduğundan bahsetti. Kipriyanu'ya Sovyet delegesi şiddetle itiraz ederek onu mahcup ve müşkül durumda bıraktı. Bu hâdiseden dolayı Kıbrısta Makarios idaresinin daha beş yıl uzatılması ve Türk Cemaati haklarının iptali darbesinin yapılması dikkat çekicidir»: Bu darbe yapılabilmiştir, zira iktidar çevrelerinde eski «uydu» politikasına dönmenin şampiyonları etkili olmaktadır. Bunun içindir ki İnönü, Güvenlik Konseyi müzakerelerinde «Amerikanın ve Sovyetlerin meseleleri ve bizim noktai nazarımızı yakından bilerek hak ve adalet uğruna, ne vaziyet alacaklarını göreceğiz» demektedir. İnönü'nün Kıbrıs konusundaki bu sözlerine tepki, AP Genel Başkanı Demirel'den geldi. «Bizleri Orta Asya'dan ta buralara kadar getiren at'ın yelesine sarılarak önündeki seçim engelini aşmağa çalışan Demirel, Kıbrıs meselesindeki son gelişmelerin seçimlerde aleyhte işleyecek bir faktör olacağını kestirerek mukabil hücuma geçti. Ama ne var ki, bu mukabil hucum, fikri muhtevadan mahrum «Emrivakilere boyun eğip işi bu hale getiren sensin» ithamından ibaret kaldı.

Bununla beraber Güvenlik Konseyi müzakerelerinden Yeni Gazetenin de belirttiği üzere, olumlu bir sonuç beklenmemelidir: «Güvenlik Konseyinin 4 Mart 1964 kararında, Barış Gücüne karşı devletin iç işlerine karışmak yetkisi değildir. Bu kuvvet, Makarios'u seçim kanununda yaptığı değişiklikleri geri almaya zorlayamaz. Güvenlik Konseyi bu yolda bir karar alsa bile, Makarios. Birleşmiş Milletler anlaşmasındaki milli yetki kaydına sığınarak bunu kolayca etkisiz kılacaktır.»

İbret verici bir vesika

Bizi bugün «vahim sonuçlar» la tehdit eden yabancı şirketlere, bütün sırlarımızı Menderes iktidarı döneminde nasıl cömertçe verdiğimizi gösteren aşağıdaki vesika ibretle okunmalıdır. Devrin İşletmeler Vekili —ki sanırız Sıtkı Yırcalıdır—, Milli Savunma Bakanlığına şunları yazmaktadır:

«Milli Savunma Vekâletine 3/7/1952 — 128271 Erkânıharbiyei Umumiye Reisliği Harekât Dairesi ifadeli yazınıza:

Batman'da kurulacak petrol rafinerisi ile Raman, Garzan petrol sahaları boru hattı tesisini taahhüt eden Parsons Amerikan firmasına verilmek üzere Başvekâletten bir sureti Vekâletinize de gönderildiği anlaşılan 15/7/1952 tarihli, 76/2301—6/2082 numaralı yazıda belirtilen esaslar dahilinde haritaların 1/25.000 ölçülü haritadan bir kopya ilişikte takdim kılınmıştır.

Sözü edilen firma yapacakları etüdlerle inşaat plânlarında faydalanmak üzere mezkûr haritada işaret olunan sahanın hava fotoğraflarını da istemektedir.

Bizim için yabancı bir mevzu teşkil eden ve mühim olan bu tesisin memleketimizde kurulması için sözü edilen firmaya mevcut imkânların verilmesi ve her türlü kolaylığın gösterilmesi işin sıhhati selâmeti ve sür'ati bakımından gerekli bulunmaktadır.

Bu itibarla mezkûr sahanın orijinal filmlerinden birer fotoğraf kopyasının Harita Genel Müdürlüğünce ihzar edilmesini ve Parsons firmasına verilmek üzere Maden Tetkik ve Arama Enstitüsüne tevdiini müsaadelerine arzederim.»

İşletmeler Vekili

Yabancı şirketler işte böyle davranışlar yüzünden Türkiyeyi tapulu çiftlikleri saymaya alışmışlerdir.

Memur Sendikaları uyanık olunuz!.

Devlet Plânlama Teşkilâtı ile Devlet Personel Dairesi arasındaki anlaşmazlıkları açığa çıkaran Milliyet gazetesindeki bir haber, tartışmalara yol açtı. Plânlama Teşkilâtı, memur maaşlarındaki artışa karşıdır. Baız hesaplara göre bütçe açığının 1965 yılında iki milyar lirayı bulabileceğini ileri sürmektedir. Memur maaşlarına zammın portesi ise 600 milyon lira olarak hesaplanmaktadır. Bu çok kolayca yapılmış bir tahmindir ve personel giderlerinde önemli tasarruflar yapılacağı faraziyesine dayanmaktadır. Bu sebeple Plânlama Teşkilâtı, belki de bir milyar lirayı bulacak bir zammın ortada plân diye bir şey bırakmıyacağı ve hayat pahalılığının artacağı inancındadır. Fiyat yükselmeleri, memurların da maaş artışlarından yararlanmasını önliyecektir.

Personel Dairesi ise, milyarlarca lira yatırım yapılırken 600 milyon lira çok bulunmamalıdır demektedir.

Tartışmada iki tarafa da hak vermek mümkündür. Gemisini kurtaran kaptan misali çeşitli yollardan yüksekçe maaşlar elde etmesini beceren bazı yüksek memurlar ve bir kısım devlet personeli hariç tutulursa, büyük memur çoğunluğu 25 yıllık enflâsyonist gidişin en büyük kurbanıdır. Memur çoğunluğunun hayat seviyeleri son derece düşüktür. Bu durum mutlaka düzeltilmelidir. Mevcut düzen içinde milyara yaklaşabilecek bir zammın, enflasyona yol açacağı ve bundan en başta memurların zarar göreceği de doğrudur. Ama milyarlarca lira vergi kaçakçılığına göz yuman, tarımı vergilendirmiyen ve milyarları verimsiz işlerde israf eden bir idarenin, iş memur maaşlarına gelince, «aman enflasyon olur, yatırımlar düşer» demeye hakkı yoktur. Ciddî bir devlet bunun tedbirlerini bulmak zorundadır ve sosyal adalete gerçekten inanmış hükûmetler, meseleyi gerçekten çözebilecek güçtedirler.

İki daire arasındaki anlaşmazlığın açığa çıkması hükûmeti ve özellikle hükûmetin asli unsuru olan AP'yi zor durumda bıraktı. Plâncı Demirel, seçim arifesinde, Plânlama Teşkilâtını harcama durumunda kaldı ve «Kanun çıkmıştır. Plânlama Teşkilâtına susmak düşer» dedi. Aslında memur maaşları meselesi, 1966 yılı bütçesiyle çözülecektir. Parlâmentonun kabul ettiği kanun, memuriyetlerin sınıflandırılmasını ve bu sınıflandırmaya göre devlet personelinin 70 ilâ 1.000 endeksi arasında maaş alması esasını getirmiştir. Gerçek maaşlar bu endeksin belli bir kat sayısı ile çarpılması sonucu bulunacaktır. Kat sayı, 1966 Martında tesbit edilecektir. Kat sayı 5 olursa, en alt kademedeki memur 70×5=350 lira, en üst kademedeki memur 1.000×5=5.000 lira alacaktır. En alt kademe ücretinin 350 liradan aşağı düşürülmesi çok güç göründüğüne göre, parlâmentonun 5'ten aşağı bir kat sayı tesbiti imkânsız gibidir. Esasen parlâmento üyelerinin istihkaklarını, memur maaşlarına bağlıyan Anayasa, milletvekili ve senatörleri memur maaşlarını yüksek tutmaya zorlamaktadır. En yüksek memur 5 bin lira aylık alırsa, milletvekili yüzde 50 yollukla birlikte 7.500 lira istihkaka kavuşacaktır. Bunun içindir ki Toprak Reformu ve Petrol Kanunu değişikliği gibi meselelere pek iltifat etmiyen Parlâmento çoğunluğu, Personel Kanununu yangından mal kaçırma aceleciliği ile çıkarmıştır. Memurlar için bu büyük bir avantajdır. Mart 1966'da parlâmento üyeleri kendi istihkaklarını arttırmak için kat sayıyı yüksek tutma yolunda her türlü çabayı göstereceklerdir. Hükûmetler ise büyük bütçe açıklarından ve enflasyondan ürktükleri ölçüde, memur maaşlarına zam yapılmasını ertelemeye çalışabileceklerdir. Her halükârda memur sendikalarının uyanık olması, bir taraftan maaş zammını sağlamaya yönelirken, öte yandan zammın enflâsyona yol açmasını önliyecek tedbirleri hükûmetlere aldırmaya çalışması gereklidir. Esasen sendikaların memur haklarını koruyabilmesi maaş meselesi ile bitmemektedir. Memur sendikalarının etkili bir şekilde çalışmasını sağlayacak bir sürü tüzük ve yönetmelikler önümüzdeki aylarda hükûmetçe hazırlanacaktır. Memur senidkaları bunların hazırlanmasında söz sahibi olmalı ve Devlet Personel Dairesi çalışmalarına mutlaka katılmalıdır. Yaşadığımız günler memurlar için önemlidir ve memur sendikalarına kuruluşlarından itibaren büyük görevler düşmektedir. Çeşitli sendikalar derhal bir araya gelerek ortak bir görüş ortaya koymalı ve Devlet Personel Dairesinin işleyişi hakkındaki görüşlerini yetkililere kabul ettirmeye çalışmalıdır.

TİP kongresine giden müftü...

Kulp Müftüsü M. Emin Bozarslan 1964 yılında «İslâmiyet Açısından Şeyhlik - Ağalık» adlı bir kitap çıkardı. Bu kitabın çıkması üzerine bütün şeyhler, ağalar kendisine cephe aldılar, onu Diyanet İşleri Başkanlığına şikâyet ettiler, hakkında binlerce imza toplayıp görevine son verilmesi için Diyanet işlerine gönderdiler, türlü iftiralar ve ithamlar uydurdular, onun dinsizliğini, solculuğunu, kürtçülüğünü ileri sürdüler... Fakat bu itham ve iftiralar sonuç vermedi. Bu sefer de işe siyasi bir mahiyet vermek istediler.

Müftü Bozarslan, 2 Kasım 1964 de yıllık izni süresinde Diyarbakır'a geldi. O sıralarda yapılan TİP kongresine dinleyici olarak katıldı, dinleyicilere ayrılan balkona oturarak konuşmaları izledi. İşte bu, şeyh ve ağaların elinde bir koz oldu. Hemen Müftüyü şikâyet ettiler. Mahalli gazetelerde müftünün kongreye gittiği, TİP ile münasebet kurduğu yazılıp çizilmeye başlandı. Bunun üzerine Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı kovuşturma açtı ve incelemeleri sonucunda iddiaları varit görmiyerek takipsizlik kararı verdi. Diyanet işleri de kendi yönünden tahkikat açarak, Müftünün savunmasını aldı.

Savcı Hüsnü Sovdut'un imzasını taşıyan takipsizlik kararı şöyledu: «Diyarbakır'da yayınlanan Demokrasiye Güven Dergisinin 1 Kasım 1964 tarih ve 3886 - 12 sayılı nüshasında ikinci sayfa birinci sütunda Bekiroğlu imzalı ve Müftülü Kongre başlığı altında çıkan yazıda Kulp Müftüsü Mehmet Emin Bozarslan'ın Diyarbakır'da yapılan TİP kongresine iştirak edip kongrenin yapıldığı Melek sinemasında teşrifatçılık ya-

GELECEK SAYIMIZDA

Prof. Dr. Muammer AKSOY'un röportajı

UYARMAK İÇİN BAŞKA ÇARE KALMAYINCA FOTOGRAFLA TESBİT

PORTRE

CEMAL MADANOGLU

- Korgeneral, İstanbul'dan bağımsız milletvekili adayı -

Nimet Arzık

Sevinç haberini radyo yayınladı: «Cemal Madanoğlu İstanbul'dan müstakil aday...»

Tebrik etmiyorum Paşam... Tebrik etmiyorum: Çünkü seçim sonrası koalisyonunun devamsız, *renksiz, şahsiyetsiz* politikasını güdecek Başbakan'ı tebrik etmek işime de dışıma gelmez!. (Sevgili Demirel seni bir iki sayı ihmal edeceğim. Bu ufak ihanetimi affet. Göynümü başkalarına kaptırdım zannetme!... Tekrar sana döneceğim, ve seçimlere kadar sende karar kılacağım!...)

Tebrik etmiyorum Paşam, tebrik etmiyorum!...

★

Bir tepe zapteder gibi Ankarayı zaptettiğinde, Cemal Madanoğlu 54 yaşında bir tümgeneraldi. *Görünüşü, son derece* yakışıklı bir hassa alayı zabitinin kiydi altın altın ışıldıyan ön dişlerine rağmen. İdareciydi kurmayca. Zekiydi, yörük zekâsınca. Delifişek yönünü dengeli yönü karşılıyordu. O yön ihtilâl sonrası Türkiyesini cadı kazanına çevrilmesini belki önliyemedi ama geciktirdi: Hizmeti hafifsenemez!..

★

Paşam, insan sevdiklerinin [illegible] ... Paşam biliyorum [illegible] kaynayan ihtiras yok!... Olsaydı, ihtilâlden hemen sonra kışkırtılara davranmayıp etrafını «temizlemeğe» bakardın ve çekilmezdin bazı çevrelerce istenmediğini görünce.

İstifa ettiğin akşamı hatırlıyorum. Osman Köksal'ın seni emniyet kaygusuyla «kapattığı» köşkteydin Çankaya'da. Rahattın. *Huzurluydun. Hafiflemiştin.* Uzun bacaklarını gök mavisi [illegible] kaplı bir tabure[illegible] germiştin. «Başka türlü hareket edemezdim» demiştin inana inana, ve bizi de inandırmıştın.

...Ve 4 sene sonra, «eh zaman geldi» diye Cemal Madanoğlu, eğer İstanbul'dan müstakil adaylığını koyduysa, kendisine yapılan daimî telkin neticesinde koymuştur. Yoksa tekrar ediyorum Paşam içinde hiçbir zaman kaynayan ihtiras olmadı. Bu telkin kimlerin telkinidir, onun üstünde *duracağız:*

Artık yakının değiliz. Seni dinlemedik. Bu hareketin üzere [illegible] bulunabil[illegible] seçecek!... Yalnız n'olur Paşam «25 bin entelektüelden» bahsetme. Seni seçecek onlar değil. Zaten 25 bin entelektüel [illegible]. Son 100 senenin [illegible] 25 bin [illegible]. Seni seçecek olanlar [illegible]

★

[illegible] De Gaulle'ün Colombeye çekildiği gibi! Benzerlik tabiî yalnız çekilmede...» De Gaulle 14 sene yalnızlıkta kendini geleceğe yetiştirmiştir. Okuyarak düşünerek, kişiliğini olgunlaştırarak. Madanoğlu Paşa'yı ise derhal başarılı iş adamları sarmıştır ve İstanbul sosyetesinin kreması...

Onlar (ah Paşam!...) kimseye sadece kara gözü için sarılmazlar hattâ gözünün üstünde [illegible] iki adet kalın kara kaş olsa bile seninki gibi!... Onlar gelecek için yatırım [illegible] aralar. Çok kurnaz ve çok saf bu yakışıklı başa [illegible] Pigmalion'u (yaratıcısı) olmak istiyorlardı onlar. Ve kendisine daimi telkinlerde bulunmağa başlamışlardır:

1) Paşam, siz bu memlekete hizmet ettiniz, ve millete ihtirassız olduğunuzu ispat ettiniz.

2) Paşam durumu görüyorsunuz. Seçimlerden sonra memleketin karşılaşacağı en büyük buhran Başbakan'lık buhranıdır.

3) Bu buhranda, memleketi en iyi idare edecek, popüler, silâhlı kuvvetlerin «çık» demiyeceği ve parti kavgalarını üstünde milletin sevdiği, mert dürüst bir gerekiyor. Parti kavgalarının memleketi sokağa çıkmazdan ancak sizin kişiliğiniz kurtarabilir. Siz bir «salvator» (kurtarıcı) adayısınız.

4) İki sene sonra Gürsel'in *Devlet Başkanlığı da bitiyor.* Tekrar teşne olmadığını ilân etti. Milletin size ihtiyacı var. Politikaya atılmak sizin vazifeniz. Amma dürüst politikaya!... (Dürüst politikaya derken tonları, jestleri gözümün önüne geliyor!... Sizin gelmiyor mu?...)

★

Ve Paşam sizi ikna ettiler. Hatırlıyorum nasıl etrafınızı sarmışlardı. Bütün düğünlerine [illegible] Bütün derneklerine de şeref konuğu... Etrafınız [illegible] boylarının ikiz birine varan ek[illegible] harell kelebekler gibi uçuşan parfümleri genizlere sinen lâtif kişiler almıştı. İstanmul sosyetesinin her teslit ettiği [illegible] boyunuzla posunuzla, bugün kırlaşan, karga karası siyahı buklelerinizle hazırdınız. Varlıklı küçük hanımların beyhude mektep bitirmeleri şerefine verilen aile yemeklerine kadar... Ve bizler boyunlarımızı büküyorduk. Birşey söyleyecek olsak gizli maksadı ne» gibi şüphe gölgeleri çökertmeğe uğraşıyorlardı üzerimize...

Okumuyordunuz da, 25 bin entellektüele hitabeden siz, bilmem okuduğunuz kitap sayısı 150 yi geçmiş midir?.. O zaman o kadar bile değildi.

Düşünmüyordunuz da bir sis*tem dahi'inde.*

Uzun uzun «lâf temaslarınız» vardı. Politik kulis dedikoduları üzerine müesses. Ne yani fikir üzerine müesses miydi bu temaslar?... Ve bazı trafik olaylarda gevşek müdahaleleriniz vardı, iki sünnet düğünü arası Ankaraya gelip «Asmayın kesmeyin» demek gibi. Samimiydi bu müdahaleler, ama bir taraftan popülerliğinizi arttırıyordu da!..

Ve siz bu şekilde, boş gezenin boş kalfası psikolojisiyle, *kendinizi politikaya hazırladınız..* Başka türlü mü?..

★

Madanoğlu Paşa kendini doğrudan doğruya aday gösterirse, hali nice olur?

Seçilebilir de...

Ama n'olur 25.000 fakir entellektüelden bahsetmesin. Belki gayrı müslimlerden bir kalabalık ona oy atar. İhtilâlin sıcağında bile, onlara karşı hiçbir aşırılık gösterilmemesine uğraşmıştır.

Onu politikaya itenlerin emrindeki geniş teşkilâtlı müesseselerden oy *alabilir... Ve böylece* Meclisin tek gerçekten müstakilen seçilmiş üyesi olabilir... Ama ilk tâviz zaten burda başlamıştır kendisini seçtiren menfaat gruplarına karşı!" Tekrar ediyorum: Bırakın 25 bin fakir entelektüeli! Paşanın yerinde olsam adaylığımı bağımsız olarak TİP'den koyardım, Ama Paşa istemez.

CHP den koysa... CHP. rijid kadrolu bir partidir. O rijid kadro paşayı çabuk eritir.

CKMP den... Türkeşi ne yapalım? Paşanın bir güz sabahı paketlettiği Türkeşi? MP.. TRT Osman ve Madanoğlu, birleşimini tasavvur ediyor musunuz?

YTP'den olabilir. Sönük YTP.yi tekrar biraz şişirmek için. Zaten bir zamanlar resmiyetsiz olarak böyle demarşlar yapılmıştı.

A.P. den?.. Hım.. Bu acı tezatlar memleketinde olmıyacak şey yoktur...

Gene tekrar ediyorum, ben Paşanın yerinde olsam TİP'den koyardım...

Amma ve lâkin, Paşayı politikaya iten gruplar bunu istemez! İster mi?...

★

Seçimden sonra anlaşılıyor ki.. Şu anlaşılıyor: Gerçi Demirel, Türkiyenin en kuvvetli partisinin Genel Başkanı, ama, seçimlerden sonra Başbakanlığa getirilmesine direnmeler olacak. Bu direnmelerin değişik sebepleri var:

1) Demirelin tecrübesizliği,

2) Morisonculuğu,

3) Ticaret âlemiyle entim bağları.

4) Son koalisyonda Başbakan olmak için direnmemesi... (Pekâlâ kontenjan senatörü seçilebilirdi). Kendini yıprandırmamak ve erkenden sorumluluk yüklenmemek için... Bu tutum belki kurnazlıktır. Devlet adamlığı değildir.

5) Ordunun bazı çevrelerinde Demirel'e karşı antipati...

İnönünün Başbakanlığına gelince... Bu yaştan sonra ve bu baş ile, idare koalisyonsuz olmıyacağına göre, sanmayız ki İnönü bu şartlarda hükûmet başkanlığına talibolal..

O zaman.. O zaman.. Tarafsız bir Başbakan aranacaktır. Tarafsız ve zararsız. Gürliyen ve yağmıyan. Ve biçilmiş kaftanı getirecekler Madanoğluna giydireceklerdir... İster bol, ister dar ola!.

Ve Madanoğlu efsanesi tuzla buz olacaktır. Çünkü 4 inziva senesinden faydalanıp kendisini yetiştirmemiştir. Ve bugünkü durum geleceğin başbakanının özelliklerini çizmiştir artık!.

1) Bu memleketin hümanist bir başbakana ihtiyacı vardır: Herşey kültürle başlar ve kültürde biter... *Paşam, ne haber?*

2) Bu memleket, devlet adamı bir başbakan ister ki... Şu arada Kıbrıs politikasını yenilir yutulur hale getirsin. Türk - Amerikan, *Türk - Rus dostluğu dengesini* kursun. Yani enteryasyonal politikayla hallihamur ve duruma vâkıf: Paşam ne haber?

3) Bu memleket, sosyal ve ekonomik *bilgiye sahip* bir başbakan ister ki, toprak, vergi, yabancı sermaye kalkınma programı gibi meseleleri halletsin. Meselâ dış *ticaretteki* açığı kapatmak için nâmerde avuç açacak yerde yeni pazarlar bulsun. Paşam ne haber?

4) Bu memleket bütün meselelerde oy kaygusuyla hareket etmiyecek kadar cesur ve dokunulmaz bir Başbakan ister. Burada, Paşam, iyi puan alırsın, ve galiba puan alacağın tek nokta bu. Cesursun. Miskin kaygularla hareket etmezsin!

5) Bu memleket, nisbî seçim, millî bâkiye gibi tecrübeyle görülen aksaklıkları düzeltecek bilgiye sahip Başbakan ister: Pa*şam ne haber?*

6) Hiçbir menfaat grupmanının desteğiyle, iktidara gelen bir Başbakan istemez bu memleket. Bu nokta... bilemem bu noktada ne diyeceğimi... Seçim şartlarını gördükten sonra konuşabilirim!..

Daha devam edebiliriz.. Ve bir iki nokta hariç, Paşam ne haber, Paşam ne haber, Paşam ne haber demekten dilimizde tüy biterse kusura kalma!...

★

Madanoğlu Başbakan olunca.. Tabi ki «etrafı olacak. O etraf *ilerisini düşünerek en yalnız gü*nünde bile vardı.

Tesir altında kalan adamdır Paşa aksini iddia etse de.

Bilgisi geniş adam değildir paşa: Zaten aksini iddia etmez!

Dürüst adamdır paşa, inkâr edilmez.

Yani kurban olmak için herşeyi vardır:

1) Dostların tavsiye ettikleri bir ekstra *faşist* müşavir çemberi olacak,

2) Asker olduğu için, askerî meselelerde müdahalelerde bulunacak, İyi bir savaş kumandanı ve tören kumandanı olan Madanoğlu, [illegible] sahada «İnce bilgisi» olan kumandanlarla tabiatiyle çatışacak.

3) Sosyal dâvâlarda, farkında olm[illegible] büyük teşebbüsün adamı olacak. Kimünizmi her türlü sosyal hareketi içine alan anlamında tefsir ederek ona yutturacaklar.

4) Büyük teşebbüs ve büyük *işin şampiyonu* olarak, küçük teşebbüs ve emekçinin lehine olmıyan hareketlere ister istemez geçirilecek.

5) Ticaret alanında, farkında olmadan kökleşmiş menfaat gruplarının adamı olacak.

6) «Devrim otomobili» cinsinden hayallere tabiatıyla kapılacak.

7) Reform konularında büyük teşebbüslerle büyük ağaların kuracağı birliğin kurbanı olacak.

8) Ürgüplü örneği, partisiz yersiz yurtsuz (Gürsel bile söyledi) bir Başbakan olacak.

★

1950'den sonra insanlarımızda bir «ufuk kalkınması» olmuştur. Herkes kendini milletvekili görmüştür, ministrabl görmüştür. Başbakan adayı görmüştür.

Paşam, sen tabi 600'den biri olmak için Meclise girmiyorsun. Kulislerde atın «Haşim bir ayran» deyip salona dalıp el kaldırmak eli indirmek için.. Kişi*liğin fazla kuvvetli.*

Ama 600'ü güdecek kişi de sen değilsin. Yetiştirmedin kendini. Fırsatın vardı. Çile çekmiştin. Temiz geçmişin vardı. İhtilâlden lekelenmeden kopmuştun... Ama kendini ye-tiş-tir-me-din... Cancanı taramayı, sünnet düğünlerinde göründüğü Site sinemasındaki filimleri hoplalamalarda zıplamalarda parlamayı tercih ettin...

Seni gel sonradan... Devlet Başkanı yapalım. Gözümüz gönlümüz dekoratif bir devlet başkanı görsün de nurlansın, başka şeyden kolay kolay nurlanmıyacağına göre!..

pıp kongrede fiilen çalıştığı bildirilmesi üzerine, sözü edilen yazı ihbar mahiyetinde kabul edilerek bu hususta yapılan soruşturma sonunda düzenlenen evrak tetkik edildi.

Sanığın Diyarbakır'da yapılan TİP kongresine dinleyici sıfatıyla gittiğine dair savunmasının aksine bir delil mevcut olmadığı gibi, sanığın sözü geçen partiye devam ettiği ve siyasî mahiyette neşriyat ve beyanatta bulunduğuna dair hiç bir delil elde edilmemiş olmasına binaen, hakkında kovuşturma yapılmasına yer olmadığına, keyfiyetin sanığa tebliğine C.M.U.K. nun 163 üncü maddesi gereğince karar verildi.»

Şeyhler ve ağalar, savcılığın takipsizlik kararı ile tatmin olmadılar ve yeniden Diyanet İşleri Başkanlığına başvurdular. Müftünün TİP ile münasebeti yolundaki iddialar, takipsizlik kararı ile çürüdüğü için bu defa bir yenisini buldular, kürtçülük ithamını ortaya attılar. Diyanet İşlerinden iki müfettiş geldi, şikâyetçilerin ve müftünün ifadelerini aldı. Müfettişlerin gitmesinden sonra, ortalığa müftünün Muğla ilinin bir ilçesine atandığı yolunda rivayetler yaydılar. Bu rivayetlerin kasıtlı olarak uydurulduğu, aslı olmadığı tez anlaşıldı. Fakat aradan iki ay kadar geçince, şeyh ve ağalar zafere ulaştılar: Diyanet İşleri Başkanlığı Müftü Bozarslan'ı TİP ile irtibat kurmak ve kürtçülük yapmak gerekçeleriyle Bakanlık emrine alıyor ve görevinden uzaklaştırıyordu! Savcılığın takipsizlik kararı, şeyh ve ağaları olduğu kadar, Diyanet İşleri Başkanlığını da tatmine yetmemişti...

İş bu kadarla da kalmadı. Müftünün işten uzaklaştırılmasını bir zafer olarak kutlayan şeyh ve ağalar ile taraftarları, Müftü ile arkadaşlık yapan öğretmenlerin ve din adamlarının aleyhinde bir kampanyaya giriştiler. Onları da görevlerinden attıracaklarını, tevkif ettireceklerini söylemeye, yaymaya giriştiler; müftüyü, din adamlarını ve öğretmenleri dinsizlikle, kürtçülükle itham etmeye ve ilçede bir tedhiş havası estirmeye başladılar.

Arkadaşımız Fethi Naci'nin «Az Gelişmiş Ülkeler ve Sosyalizm» den sonra hazırladığı «EMPERYALİZM NEDİR?», Gerçek Yayınevi'nin ikinci kitabı olarak, önümüzdeki hafta içinde satışa çıkarılacaktır.

Fethi Naci, toplumcu düşüncenin çağdaş ürünlerini inceliyerek yaptığı derlemelerle hazırladığı bu kitapta, serbest rekabet kapitalizminden emperyalizme nasıl geçildiğinden başlıyarak, emperyalizmin günümüzdeki durumunu, çağdaş emperyalizmin sömürme metodlarını, emperyalistler arası çelişmeleri, emperyalizmin tarihteki yerini açıklamakta ve Amerikan emperyalizminin içyüzünü gözler önüne sermektedir.

Açık seçik ve kolay anlaşılır bir dille kaleme alınan, günümüzün en önemli bir meselesine toplumcu düşüncenin aydınlığını getiren bu kitabın geniş bir ilgiyle karşılanacağını sanıyoruz. Aşağıda, kitabın ÖNSÖZ'ünü bulacaksınız.

EMPERYALİZM NEDİR?

Fethi Naci

27 Mayıs 1965 sabahı Istanbul şehrinin asfaltlarında «Petrol millileştirilecektir» yazıyordu. «Emperyalizme paydos» yazıyordu. Kara asfalt üzerinde ak üstübeçle... Ve aynı sabah Istanbul şehrinin duvarlarında, Istanbuldaki bir takım yabancı şirketlerin vitrinlerinde alışılmamış afişler görülüyordu. «Türkiyeyi sömüren yabancı şirketler kahrolsun» diyordu bu afişler. «Kahrolsun emperyalizm» diyordu. Bu asfaltlar asfalt olalıberi, bu duvarlar duvar olalıberi Istanbul halkına böyle sevimli, böyle yakın gelmemişti. Asfaltlarda ve afişlerde iki büyük örgütün, Türk-Iş'le Türkiye Millî Talebe Federasyonu'nun adları okunuyordu.

Petrol ve emperyalizm... 1965 baharında Türkiye'de petrol; emperyalizm konusunda, gerçek milliyetçilik konusunda bir turnusol kâğıdı ödevi görmeğe başlamıştı. Emperyalizmin hizmetinde misiniz, emperyalizme karşı mısınız, petrol meselesindeki davranışınız hemen bunu açığa vuruyordu. Emperyalizm, Mobil'e, Shel'e bürünmüş, petrol diye görünmüştü.

Çünkü petrol, Türkiye'nin dış ticaret yoluyla soyuluşunun en açık örneklerinden birini gözler önüne seriyordu. Bize «yardım» ettiklerini söyleyen dostlar, petrolü dünya fiatlarından yüzde 35 pahalıya satıyorlardı.

Çünkü petrol, yer altı servetlerimize emperyalist kuvvetlerin nasıl el koyduklarını, bu kuvvetlerin yerli işbirlikçilerle nasıl ortaklaşa çalıştıklarını saklanamaz şekilde açığa vuruyordu. Arap şeyhleri ülkelerinde üretilen petrol kârının yüzde 80'ini Devlet payı olarak alırken, bizimkiler yüzde 30 civarında bir Devlet payına rıza gösteriyorlardı.

Çünkü petrol, emperyalizmin Türkiye'deki en gerici çevrelerle nasıl iş ve çıkar birliği yaptığını en somut şekilde gösteriyordu; petrol şirketleri, çıkmak üzere olan kanunları durdurmak için, hiçbir sakınca görmeden, Türkiye Cumhuriyeti'nin Maliye Bakanı'na ve Senato Başkanına telgraf çekip kanunun çıkması halinde «ciddi sonuçlar hâsıl olabileceği» ni bildiriyor ve Maliye Bakanı da, Senato Başkanı da bunu normal karşılıyorlardı.

Çünkü petrol, Türkiye'nin çözüm bekleyen meselelerini bir yana iten, bütün vatanseverleri Amerikan emperyalizminin ihraç metaı komünistlik suçlamasıyla suçlayarak susturmaya çalışan, Anayasa'yı uygulamaktan âciz yönetici sınıfların, bu sömürme düzenini sürdürmek için, nasıl Türk halkına değil de emperyalist kuvvetlere dayanmak zorunda kaldıklarını, nasıl gayri millî bir duruma düştüklerini en açık bir şekilde gösteriyordu.

Bunun için 1965 Türkiye'sinde emperyalizme karşı savaşın somut ilkesi, «Petrol millileştirilecektir» olmuştur. Ve Türkiye'nin emperyalizmin yörüngesinden kurtulmadıkça gerçek bağımsızlığa, insanlık onuruna, gerçekten özgür, mutlu ve demokratik bir toplum düzenine kavuşamıyacağının bilincine varan ilerici iki sosyal kuvvet, aydın gençlikle işçi sınıfı, 27 Mayıs devriminden beş yıl sonra kara asfalta ak üstübeçle kurtuluş yolunu çizmişlerdir: «Emperyalizme paydos!»

EMPERYALIZM NEDIR?

Emperyalizm, bankalarda dolardır, okullarda süt tozudur, stadyumlarda ciklettir. Emperyalizm, radyolarda «Memlekette Sana'dır yağların en güzeli» nakaratıdır, sofralarda soya yağıdır, limanlarda törenlerle karşılanan buğdaydır. Düne kadar emperyalizm bunlardı. Ama bugün, emperyalizm sattırılmıyan zeytin yağıdır, en sıkışık zamanlarda jet uçaklarımıza verilmiyen yakıttır, ay çiçeğinin düşük fiatıdır, petrolün yüzde 35 yüksek fiatıdır...

Emperyalizm, günlük yaşamamıza karışmış; Ali Cengiz oyununu andırırcasına durmadan yeni bir kılığa, yeni bir biçime bürünmede. Ne var ki günlük gerçeklerin ardında yatan bir büyük gerçek var. Işte o zaman söze «kapitalizm» deyip başlamak gerek.

Kapitalizm, üretim tekniğini, insanların teknik bilgilerini hızla geliştirdi; hem de şaşılacak kadar kısa zamanda. Küçük imalâthanelerin yerini büyük fabrikalar aldı; üretim ve sermaye bu büyük fabrikalarda birikti, yoğunlaştı; giderek bu büyük fabrikaların mülkiyeti gitgide azalan ellerde toplandı. Öte yandan bankacılık gelişmiş, sanayi ile sarmaş dolaş olmuş, banka sermayesiyle sanayi sermayesinin kaynaşması sonunda ortaya «malî sermaye» çıkmıştı. Malî sermaye, ekonominin bütününe hâkim olan bir azınlık, alışılagelmiş deyimiyle, bir «malî oligarşi» meydana getirmiştir. Kapitalist ülkeler için artık emtia ihracı değil, sermaye ihracıdır önemli olan! Ve dünya, milletlerarası kapitalist birlikleri arasında ekonomik bakımdan bölüşülmüştür. Bu oluş, kapitalizmin serbest rekabet çağından emperyalizmin tekeller çağına geçiş oluşudur. Emperyalizm, kapitalizmin en son gelişme dönemidir. Emperyalizm, tekelci kapitalizm demektir. (Bu cümlelerin her biri, bu kitapta ayrı bir bölüm halinde incelenmektedir.)

Dünyanın ekonomik bakımdan bölüşülmesini, dünyanın doğrudan doğruya toprakça bölüşülmesi izler. Başlayan çağ, kanlı bir sömürgecilik çağıdır. Büyük Britanya'dan 140 kat büyüktü Britanya sömürge imparatorluğu. Hollanda sömürge imparatorluğu, Hollanda'dan 59 kat büyük. Ve «Hürriyet, müsavat, uhuvvet» diye ayağa kalkan Fransa, kendi topraklarından 20 kat büyük bir sömürge imparatorluğuna sahipti.

Emperyalizmin tarihi; Asya, Afrika ve Güney Amerika halklarının soyulması tarihidir, bu halkların yarattığı zenginliklerin yağma edilmesi tarihidir.

Emperyalizm, ister topla tüfekle, ister «yabancı sermaye» ya da «yardım» postuna bürünerek gitsin, az gelişmiş ülkelere giderken bu ülkelere uygarlık götürdüğünü, bu ülkeleri kalkındıracağını söyler. Nedir gerçek durum? 1960-1962'de, az gelişmiş 36 ülkede kişi başına millî gelir 100 dolardı; 26 ülkede 100 ilâ 200 dolar arasındaydı. Oysa aynı yıllarda, kişi başına millî gelir, Birleşik Amerika'da 2.000 dolar, Belçika'da 1.053 dolar, Fransa'da 1.087 dolar, Ingiltere'd 1.150 dolardı!..

Çünkü emperyalizmin tarihi; Asya, Afrika ve Güney Amerika halklarının soyulması tarihidir, bu halkların yarattığı zenginliklerin yağma edilmesi tarihidir. Işte rakamlar;

Ingiliz iktisatçısı I. K. Gobson, «Sermaye Ihracı» adlı eserinde, İngiltere'nin dış ülkelere yaptığı yatırımlar sonucunda elde ettiği gelirler hakkında ilgi çekici bilgiler vermektedir. 1875'den 1912'ye kadar Ingiltere'nin dış ülkelerdeki yatırımlarından elde ettiği gelirler 3 milyar 539 milyon sterline erişmiştir; Ingiltere'ye transfer edilen net kâr ise 1 milyar 510 milyon sterlindir.

Birleşik Amerika, 1945'ten 1953 yılına kadar dış ülkelere 6 milyar 346 milyon dolarlık özel sermaye ihraç etmiştir; nedir buna karşılık dış ülkelerdeki özel yatırımlardan sağlanan gelir? Aynı dönemde tam 11 milyar 656 milyon dolar! Yani 1 koy, 2 al!

Arjantin'li tanınmış iktisatçı Dr. Prebech, Güney Ameriha'daki yabancı sermaye konusunda şu bilgileri vermektedir: «Güney Amerika'ya gelen sermayelerin otplamı 9,6 milyar dolar olduğu halde Güney Amerika'dan dış ülkelere yapılan transferlerin toplamı 13,4 milyar dolardır.»

Uniformasını çıkarmış çağdaş emperyalizm budur. Uniformalısı, Kongo'da, Viet Nam'da, Dominik'te eskimiş ama hâlâ bir yana atılmamış metodları kullanmaya devam etmektedir.

EMPERYALIZM VE TURKIYE

Emperyalizm ve Türkiye denince akla Ingiliz Ticaret Muahedesi gelir.

Makineli üretime geçen, üretim fazlasını *satmak için kendine yeni pazarlar arayan* Avrupa kapitalizmi, feodal Osmanlı Imparatorluğu'nun geniş pazar imkânlarının farkına varmakta gecikmedi. 1 Mart 1839'da yürürlüğe girmek üzere 16 Ağustos 1838'de Mustafa Reşit Paşa'nın Baltalimanı'ndaki yalısında imzalanan *Ingiliz Ticaret Muahedesi, feodal Osmanlı* Imparatorluğu'nun geniş pazarlarını Batı Avrupa kapitalizmine açmakta ve Osmanlı Imparatorluğu'nu bir yarı sömürge olma sürecine sokmaktadır. Tanzimat, bu oluşu tamamlar.

Ingiliz Ticaret Muahedesi, ticaret yapmak için gerekli olan ruhsat ve tezkereleri kaldırarak, o zamana kadar yalnız yerlilerin elinde olan iç ticaret alanına yabancıları da sokuyordu; bunlar, bu yoldan, iç ve dış ticareti kontrollarına alacaklardır. Ayrıca, yabancıların en çok *şikâyet ettikleri «yed-i vahit»* usulü kaldırılıyor, böylece ticaretin ve üretimin bağlı olduğu kayıtlar yıkılarak, Avrupa kapitalizminin ucuz mamullerinin Osmanlı Imparatorluğu pazarlarına akması için gerekli ortam hazırlanıyordu. Ustelik, bizim *yerli mamullerimiz* iç gümrük resimlerine tâbi tutulduğu halde, Avrupa mamulleri iç gümrük resminden muaf tutulmuştu. Sonuç şudur: Bu anlaşmanın yapılmasından önceki yıllarda, 1827'de Türikye ve Yunanistan'a, 2,5 milyon dolarlık mal satan Ingiltere, bu anlaşmadan sonra, *1845'te 11 milyon dolarlık mal* satıyor. 1849'da ise yalnız Türkiye'ye sattığı malların tutarı 12 milyon doları bulmaktadır. Ne var ki sonuç yalnız bu kadarla kalmıyor: Avrupa kapitalizminin ucuz ürünleri karşısında yerli pamuklu sanayii, ipek sanayii, işlemecilik, *ipek ipliği,* tabaklık *bir bir yıkılıp* gidiyor.

Ve sonra Osmanlı borçları, 1882'de kurulan «Düyun-u Umumiye».. Ilk borç anlaşmasının tarihi 4 Ağustos 1854, Düyun-u Umumiye denen Devlet borçlarının kesin tasfiye tarihi 25 Mayıs 1954!

Atatürk, 1 Mart 1922'de, Büyük Millet Meclisi'nin üçüncü toplanma yılını açarken yaptığı konuşmada emperyalizmin gelişebilecek durumda olan sanayiimizi nasıl mahvettiğini, tarımımızı nasıl zarara uğrattığını şöyle açıklamıştır:

«... Bu noktada özellikle tarım ürünlerimizi benzer yabancı ürünlere karşı himayeye mâni olmakla milletimizi bugünkü iktisadi sefalete mahkûm eden mülga kapitülâsyonların fecaatini hatırlatmadan geçemem. Malûmunuzdur ki memleketimiz iktisadi teşkilât ve muhit itibariyle kuvvetli bir halde bulunmuyordu. Ferdi iktisat kıymetleri de serbest rekabete mukavemet edebilecek dereceye vâsıl olmamıştı. Tanzimatın açtığı serbest ticaret devri Avrupa rekabetine karşı kendisini müdafaa edemiyen iktisadiyatımızı bir de iktisadi kapitülâsyon zincirleriyle bağladı. Teşkilât ve ferdi kıymet nokta-i nazarlarından iktisat sahasında bizden çok kuvvetli olanlar memleketimizde bir de fazla olarak, imtiyazlı mevkide bulunuyorlardı. Temettü vergisi vermiyorlardı. Gümrüklerimizi ellerinde tutuyorlardı. Istedikleri zaman istedikleri eşyayı, istedikleri şartlar altında memleketimize sokuyorlardı. Bütün iktisat kollarımıza bu sayede mutlak hâkim olmuşlardı.

«Efendiler! Bize karşı yapılan rekabet hakikaten çok gayrimeşru, hakikaten çok ezici idi (kahrolsun sesleri). Rakiplerimiz bu suretle inkişafa müsait sanayiimizi de *mahvettiler. Ziraatimize de zarar verdiler.* Iktisadi ve mali inkişaf ve tekâmülümüzün önüne geçtiler.

«Efendiler! Artık serbest ve müstakil bir hayata atılan Türkiye için, iktisadi hayatını boğmakta olan kapitülâsyonlar mev*cut değildir (şiddetli alkışlar).» (Atatürk'*ün Söylev ve Demeçleri, Cilt 1, İkinci Baskı, sayfa: 225, 226)

Atatürk, aynı konuşmada, şunları da söyler:

«Efendiler! Bugünkü uğraşmalarımı*zın gayesi istiklâl-i tamdır.* Istiklâliyetimizin tamamiyeti ise ancak mali istiklâl ile mümkündür. Bir devletin maliyesi istiklâlden mahrum olunca o devletin bütün hayat kollarında istiklâl meflûçtur.» (Aynı eser, s. 228)

Bunun için, 27 Mayıs 1965 sabahı Istanbul asfaltlarına yazılan yazılar, gerçek Atatürkçülüğün dirilişidir. Bugün bütün Türk milliyetçileri Atatürk'le birlikte haykırıyorlar: «Bağımsızlığımızı güven altında bulundurabilmek için, toptan milletçe bizi mahvetmek isteyen kapitalizme karşı milletçe savaşmayı uygun gören bir doktrini izleyen insanlarız.»

Dünya pazarlarının kapitalist ülkeler arasında yeniden bölünüşü için yapılan Birinci Dünya Savaşı... 10 milyon ölü, 20 miyon yaralı... Ve yarı sömürgelikten tam sömürgeliğe *düşmek, ekonomik bağımsızlıktan sonra* politik bağımsızlığı da kaybetmek tehlikesiyle karşı karşya bir Türkiye. Türk halkı, «emperyalizme ve kapitalizme karşı» giriştiği millî kurtuluş savaşını kazanmış, yarı sömürge durumunda bir Imparatorluktan bağımsız genç bir Cumhuriyet yaratmıştır. Atatürk'ten ve özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Millî Kurtuluş Savaşı'nın ilkelerine, Atatürk'ün titizlikle sarıldığı «istiklâl-i tam» anlayışına nasıl ihanet edildiğini; Türkiye'nin nasıl yeniden emperyalizmin nüfuz alanına sokulduğunu; topla, tankla değil dolara bürünerek gelen emperyalizmin ülkemizi nasıl yeniden bir yarı sömürge haline getirdiğini iyice anlamak için Büyük Millet Meclisi'nin 21 Ekim 1920'de yayınladığı tarihî beyannameyi yeniden okumak gerek:

«Emperyalist Devletlerin, Devlet ve milletimizin hayatına açıkça kasdetmeleri neticesinde meşru müdafaa için toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi, şimdiye kadar muhtelif vesilelerle sarahaten veya zımnen ilân ettiği maksat ve meslekini bir kere daha bütün cihana arz için şu beyannameyi neşreylemeğe lüzum görmüştür.

«Türkiye Büyük Millet Meclisi, millî hudutlar dahilinde hayat ve istiklâlini temin... ahdiyle teşekkül etmiştir. Binaenaleyh hayat ve istiklâlini, yegâne ve mukaddes emel bildiği Türkiye halkını, emperyalizm ve kapitalizm tahakküm ve zulmünden kurtararak irade ve hâkimiyetinin sahibi kılmakla gayesine vâsıl olacağı kanaatindedir.

«Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin hayat ve istiklâline sulkast eden emperyalist ve kapitalist düşmanların tecavüzlerine karşı müdafaa ve bu maksada aykırı hareket edenleri tedip azmiyle kurulmuş bir orduya sahiptir. Emir ve kumanda salâhiyeti Büyük Millet Meclisinin manevi şahsiyetindedir.

«Türkiye Büyük Millet Meclisi, halkın ötedenberi mâruz bulunduğu sefalet sebeplerini yeni vasıtalar ve teşkilât ile kaldırarak yerine refah ve saadet getirmeyi başlıca hedefi addeder. Binaenaleyh toprak, maarif, adliye, maliye, iktisat ve evkaf işlerinde ve diğer meselelerde, sosyal yardımlaşma ve kardeşliği hâkim kılarak, halkın ihtiyaçlarına göre yenilikler ve tesisler vücuda getirmeğe çalışacaktır. Bunun için de siyasi ve içtimai umdelerini milletin ruhundan almak ve tatbikatta milletin temayüllerini ve an'anelerini gözetmek fikrindedir.

«Binaenaleyh, Türkiye Büyük Millet Meclisi, memleketin idari, iktisadi, içtimai umum ihtiyaçlarına müteallik hükümleri peyderpey tetkik ve kanun şeklinde tatbik mevkiine koymaya başlamıştır.»

Görülüyor ki yeni Türkiye Devleti iki temel üzerine kurulmuştur: Dışarda emperyalizme, içerde «halkın öteden beri mâruz bulunduğu sefalet sebepleri» ne karşı savaş!..

Oysa bugün Türkiye, yeniden, «emperyalizmin ve kapitalizmin tahakküm ve zulmü» ne terkedilmiştir. Millî Mücadele yıllarındakinin tersine bir savaş yürütülmektedir Türkiye'de: Memleketi yönetenler, emperyalizme karşı savaşanlarla savaşmaktadırlar! Ve bir yandan da emperyalizmle ilgili kitaplarda, emperyalistlerin çıkarlarına uygun olarak yasama ve yürütme organlarında yapılanlar hakkında verilen örneklere Türkiye'den de yeni örnekler eklenmektedir. Bir hükûmet ki, petrol kanununun millî çıkarlarımıza uygun olarak değiştirilmesiyle ilgili müzakerelerde görüşünü bildirmek üzere on günlük bir mühlet istemekte ve bu on günün sonunda «Hükûmetin görüşü yoktur!» diyebilmektedir! Maksat, kanunun çıkmasını önlemek ve «Türkiye'yi sömüren yabancı şirketler» in çıkar-

Vietnam'da emperyalistlerin zulüm

larını sürdürmektir. Amerikalıların aylığa bağladığı bir profesör kanunla ilgili çalışmalara katılmakta Amerikan şirketlerini savunmakta, kanunun hazırlanmasına emperyalist ülkelerin de katılmasını istemektedir.

İşte bunun için Büyük Millet Meclisi'nin beyannamesinden 45 yıl ve 27 Mayıs'tan 5 yıl sonra Türk işçi sınıfı ve Türk yüksek öğrenim gençliği, elele, «Kahrolsun emperyalizm!» diye haykırıyor.

Çünkü emperyalizm kahrolmadıkça, «halkın öteden beri mâruz bulunduğu sefalet sebepleri» devam edecektir.

Çünkü emperyalizm kahrolmadıkça, «halka refah ve saadet getirmek» ilkesi bir yana itilecek, Anayasa güzel sözler kitabı olmaktan öteye geçemiyecektir.

Çünkü emperyalizm kahrolmadıkça Türk halkı insanca yaşama şartlarına ve insanlık onuruna kavuşamıyacaktır.

Çünkü emperyalizm kahrolmadıkça Türkiye sitlin sene dünyanın en geri on ülkesinden biri olarak kalacaktır.

YENİ SÖMÜRGECİLİK VE TÜRKİYE

Emperyalizm, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'ye resmî üniformalarla kruvazörlerle topla tüfekle gelmişti; gözle görülür, elle tutulur bir emperyalizmdi bu.

Oysa emperyalizm, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'ye tebdil-i kıyafet geldi; ortalıkta top yoktu, tüfek yoktu ordu yoktu. Emperyalizm, Türkiye'ye «yardım» postuna bürünerek gelmişti.

Türkiye'yi yönetenler, İkinci Dünya Savaşı'nın ertesinde, faşizmin uğradığı yenilgi karşısında Türkiye'de apaçık bir faşizmi sürdürmeye, Türk halkına rağmen Türkiye'yi yönetmeye sadece kendi güçlerinin yetmiyeceğini görerek, dış dayanaklar aramışlar ve «demokrasi» «çok parti» falan derken emperyalizmle ortak çıkar birliği içinde Türkiye'yi yeniden bir yarı sömürge olma sürecine sokmuşlardır.

Türkiye'nin yeniden yarı sömürge olma sürecine itilmesiyle birlikte önce kafalar sömürgeleştirilmiş, kendi öz kaynaklarımıza ve halkımızın yaratıcı gücüne beslenen inanç yerini, başta yabancı sermaye olmak üzere, «yabancı» olan her şeye dört elle sarılmaya, hayran olmaya bırakmıştır. Ekonomi politikasında devletçilik beğenilmez «özel teşebbüs» övülür olmuştur. Dış politikada, sanki daha dün emperyalizme karşı Millî Kurtuluş Savaşını yürütenler bizler değilmişiz gibi, bütün millî kurtuluş hareketlerine cephe almışız. «Yabancı bir devletin koruyuculuğunu istemek insanlık niteliklerinden yoksunluğu, güçsüzlüğü ve beceriksizliği açığa vurmaktan başka bir şey değildir.» diyen Atatürk'ü mezarında rahat uyutmamak için ne yapmak mümkünse hepsini yapmışız. Sonuç, ekonomimize, maliyemize, millî eğitimimize, yer altı ve yer üstü zenginliklerimize, halkımızın alın terine ve göz nuruna yabancıların el koyması olmuştur.

Türkiye'de kafaların nasıl sömürgeleştirildiğini, kendi gücümüze ve öz kaynaklarımıza inancın nasıl yavaş yavaş yitirildiğini görmek için Devlet adamlarımızın ekonomi politikasıyla ilgili sözlerini, zaman içindeki değişmeleri izliyerek, hatırlamak gerektir.

Yıl 1929. «Millî» sözcüğünün bir değer ve anlam taşıdığı yıllar. Aralık ayında İsmet Paşa'nın Meclis'teki nutkundan: «*Her şeyden evvel fertçe ve devletçe birbirimize güvenerek ve birbirimize yardım ederek ve dayanarak bu yeni mücadeleyi, millî para, millî iktisat, millî tasarruf mücadelesini behemehal* başaracağımıza itimat etmeliyiz.»

Yıl 1930. 30 Ağustos'ta İsmet Paşa'nın Sivas *demiryolunun açılışında söylediği nutuktan:* «Liberalizm nazariyatı bütün bu memleketin güç anlıyacağı bir şeydir. *Biz iktisadiyatta* hakikaten mutedil devletçiyiz. Bizi *bu istikamete sevkeden bu memleketin ihtiyacı* ve bu milletin fıtrî temayülüdür.»

Yıl 1931. Ocak ayında *Atatürk'ün İzmir'de* söylediği nutuktan: «Fırkamızın takip ettiği program, *bir istikametten tamamiyle demokratik* halkçı bir program olmakla beraber *iktisadî noktai nazardan devletçidir. Bu itibar*la fırkamıza müstenit olan Hükûmeti Cum*huriyenin her noktai nazardan vatandaşların* hayatile istikbalile ve refahile alâkadar olması tabiidir.»

Yıl 1938. Aralık ayında İktisat Vekili Ke*sebir'in konuşmasından:* «Yeni dört senelik plân başlıca modern ve lüzumlu bazı sanayi istihsalâtımızın arttırılmasını, iktisadî istiklâlimizi ve millî müdafaamızı koruyacak yeni sanayi müesseseleri tesisini, limanlar ve büyük elektrik santralleri inşasını, deniz ticaret filomuzun ve tersanemizin yapılmasını istihdaf etmektedir.»

Yıl 1942. İnönü. «çiftlik ağası» ile 1965 Türkiye'sinde «fazilet erbabı» ilân edilen «tüccar» *hakkında şunları söylüyor:* «Bulanık zamanı bir daha ele geçmez fırsat sayan eski batakçı *çiftlik ağası ve elinden gelse teneffüs* ettiğimiz havayı ticaret metaı yapmaya yeltenen gözü doymaz vurguncu tüccar ve bütün bu sıkıntıları politika ihtirasları için büyük fırsat sayan ve hangi yabancı milletin hesabına çalıştığı belli olmayan birkaç politikacı, büyük bir milletin hayatına küstah bir surette kundak koymaya çalışmaktadırlar. Üç beş yüz kişiyi geçmiyen bu insanların vatana karşı aşikâr olan zararlarını gidermek yolu elbette vardır... Ticaretin ve iktisadî faaliyetlerin serbestliğini bahane ederek milleti soymak hakkını hiç kimseye, hiçbir zümreye tanımamalıyız.» (Kasım ayı başında Meclis'i açış nutkundan.)

İkinci Dünya Savaşı bitmiş ve faşizm yenilmiştir. İsmet Paşa'nın «Her şeyden evvel fertçe ve devletçe birbirimize güvenmek birbirimize yardım etmek ve dayanmak» sözleri artık bir uzak hâtıradan başka bir şey değildir. Şimdi Türkiye'yi yönetenleri dinleyiniz.

Yıl 1947. Yabancı sermayeye çağrılar başlıyor. Hasan Saka hükûmetinin programından: «Şu noktayı belirtmek isterim ki hükûmet her türlü ekonomik teşebbüslerde yerli olduğu kadar yabancı sermayeye geniş yer ayırmak ve bunları teşvik etmek kararındadır.»

Yıl 1950. «Hususî sanayi», «ecnebi sermayesi», «hususî teşebbüs erbabı» sözleri artık dilerden düşmüyor. Mayıs ayında Başbakan Günaltay radyo konuşmasında şunları söylüyor: «Memlekette hususî sanayiin inkişafını kolaylaştırmak maksadiyle, uzun vâdeli krediler sağlıyacak bir sanayi bankası kurulması temin edilmiştir... Memlekette ecnebi sermayesi celbine matuf kanunla hariçten gelecek ve yurdun iktisadî kalkınmasında kullanılacak sermayelere transfer imkânı verilmiş olduğu gibi hususî teşebbüs erbabı tarafından hariçten temin olunacak kredilere de Hazine kefaleti temin edilmiştir.»

Gene 1950. Seçimler yapılmış ve Demokrat Parti iktidara gelmiştir. İnönü'nün daha 8 yıl önce «Elinden gelse teneffüs ettiğimiz havayı ticaret metaı yapmaya yeltenen gözü doymaz vurguncu tüccar» dediği zümrenin altın çağı başlamıştır. *İşte Birinci Menderes Hükûmeti*nin programından bir cümle: «Bundan böyle *âmme karakterini haiz olmıyan sahalarda iş*letmeciliğe geçmiyeceğimiz gibi, muhtelif sebepler altında kurulmuş olan işletmeleri, âmme *hizmeti gören ve ana sanayie taallûk eden*ler hariç, muayyen bir plân dahilinde elverişli şartlarla peyderpey *hususî teşebbüse devret*meye çalışacağız.»

Yıl 1954. Genel seçimlerden sonra kurulan Menderes hükûmetinin programından: «*Memleketin sanayileşmesinde, zengin tabiî kaynak*larımızın ve petrollerimizin bir an önce işlet*meye açılmasında ve milletimizin hizmetine* arzında yabancı sermaye ve teknik bilginin *teşriki mesaisine verdiğimiz ehemmiyet...* milletimizin tam tasvibine mazhar olmuş bulunmaktadır.»

Yıl 1957. Bayar'ın İstanbul konuşmasından: «Biz memleketimizde Amerikalıların ilerleyişleri seyrini takip ederek çalışmaktayız. Öyle ümit ediyoruz ki 30 sene sonra bu mübarek memleket 50 milyon nüfusu ile küçük bir Amerika olacaktır.»

«Amerikalıların ilerleyişleri seyrini takip *ederek bir küçük Amerika olmak» hayali* bir gün aydın gençlik ve üniformalı aydınlar gerçeğine *çarparak paramparça olmuştur. Böyle* bir ham hayalin, kaçınılmaz şekilde Anayasa*yı çiğnemeğe götüreceğini olaylar açıkça gös*termiştir. Ve gene olaylar açıkça göstermiş*tir ki bu memlekette Anayasayı çiğnemek* kimsenin haddi değildi.

*Ne var ki «küçük Amerika olmak» haya*li, bu kadarla kalmamış, memleketi tam bir *çıkmaza sürüklemiştir.*

Bugün Türkiye'nin dış borçları 21,5 mil*yar lirayı yani 2 milyar doları bulmuştur.* Bundan böyle kırk para borç almasak bile *2014 yılına kadar borç ödemek zorundayız.* Doların değerinin 2,80 liradan 9 liraya yük*seltilmesi ve böylece Türk parasının değeri*nin düşürülmesi borç yükümüzü daha da ağırlaştırmıştır; ödenmemiş borçlar birdenbire 3 kat arttırılmıştır. O.E.C.D. (İktisadî İş*birliği ve Kalkınma Teşkilâtı)* Türkiye'yi «dünyadaki en ağır borç yükü altındaki ülke» olarak ilân etmiştir. 1965'te ihracattan elde edeceğimiz döviz gelirinin yarısı dış borçların taksitlerine gidecektir. Bütçe gelirlerimizin yüzde 10'u dış borçların ödenmesine ayrılmaktadır. Bu durumun kalkınmamızı nasıl bir çıkmaza soktuğunu açıklamaya lüzum yok!

Bir memleketin gelişmesi sanayileşmesiyle *ölçülür. Türkiye, dış yardım alalı beri* sanayiin millî gelir içindeki payında bir yükseliş *olmamıştır.* Çünkü «yardım»ı verenler sanayileşmemize karşıdırlar. Bir ülkenin ekono*mik bağımsızlığının temeli demek olan* ağır sanayi hakkında işte Amerikalı dostlarımızın düşüncesi: Menderes'in yakın dostu Amerikalı uzman Thornburg, Türkiye için hazırladığı raporda, Karabük Demir Çelik Fabrikasının tasfiyesini istiyordu. İşte uzmanın Karabük'le ilgili sözleri: «Sonunda, Amerikan hususî sermaye ve bilgisiyle müştereken Karabük'ün önemli bir sanayi merkezi haline getirilmesi mümkündür. Karabük çelik sanayii için gayri müsaittir; fakat hafif sanayi için belki de bu kadar gayri müsait olmayabilir. Tasfiye yoluna gidildiği takdirde, bütün tasfiye ameliyelerinde olduğu gibi, Karabük Müessesesine başlangıçta yatırılan sermayenin büyük bir kıymetinin yeni istimal şekline göre baştan takdir olunması icabedeceği tabiidir.» Amerika, burs verirken bile sanayileşmemize karşı olduğunu açıkça göstermektedir. 1962 - 1964 yıllarında Türkiye'ye tanınan 197 bursun yüzde 84'ü tarıma ve ancak yüzde 16'sı sanayi faaliyetinde bulunan İktisadî Devlet Teşekküllerine ayrılmıştır.

Türkiye, 1948'denberi Amerikan ekonomik yardımı almaktadır. Yardım, Marshall plânı çerçevesinde başlamıştır. Ve o gün bugündür dış ticaret dengemiz açık vermektedir! Açık, 1960'ta 144,2 milyon dolar, *1961'de 160.2 milyon* dolar, 1962 de 237.9 milyon dolar, 1963'te 319,1 milyon dolardır; *1964'te bir yıl öncesine göre* ithalâttaki 150 milyon dolarlık azalma ve ihracattaki 42,7 milyon dolarlık artma sonunda 192,7 milyon dolar eksilerek 126.4 milyon dolara düşmüştür.

Amerika, Batı Almanya, İngiltere, Fransa, Belçika ve *Hollanda «tatlı kârlar» pazarı* Türkiye ile ilgilenmişler, çeşitli yatırımlar yapmışlardır. Ne var ki *bu yatırımlar* Türkiye ekonomisini geliştirici yönde değil, kolay kâr sağlayıcı ve Türk *sanayiinin gelişmesini* köstekleyici yönde olmuştur. Üstelik yabancı sermaye yatırımlarının *döviz tasarrufu* sağladığı iddiaları da gerçeğe uymamaktadır. Devlet *Plânlama Teşkilâtı'nın* yaptığı bir incelemede şöyle denmektedir: «Bu haliyle denilebilir ki *yabancı sermaye* yatırımları ithalât ikamesi (döviz tasarrufu) sağlama yönünden yeterli *olmamıştır.* Özellikle bu durum ilâç ve taşıt monyaj sanayiinde belirmektedir.» Öte yandan *montaj sanayii* sanayileşmemizi kösteklemekte, «montaj sanayii» adı altında ithalâta devam edilmesini ve üstelik iç pazarın tekele alınmasını mümkün kılmaktadır. Bugün hâlâ bir traktör fabrikamız yoksa, bugün hâlâ bir kamyon fabrikamız yoksa, bu, millî *sanayiin* düşmanları montajcılar yüzündendir. Yabancı Sermaye Kanununa göre gelen ve Kurumlar Vergisi ödeyen şirketlerin 1954 - 1964 döneminde sağladıkları ortalama kârın sermayelerinin yüzde 50'sini bulduğunu belirten Devlet Plânlama Teşkilâtı raporu, «Sermayenin verimliliğinin bir hayli yüksek oluşu dikkati çekmektedir.» diyerek Türkiye'nin «*tatlı kârlar» ülkesi olduğunu doğrulamakta*dır. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, Devlet *Plânlama Teşkilâtı'ndan «casusluk yapmak»* gerekçesiyle uzaklaştırılan Edwin Cohn gibi *Amerikalı uzmanlar* Amerikan Yardım Teşkilâtının (AID) Türkiye'nin kalkınma plânına *elkoymak istediğini açıklamak fütursuzluğu*nu gösterebilmektedir!

*Türkiye petrolleri yabancı şirketlere peş*keş çekilmiştir. Parlâmentoda milletvekilleri*nin Bakanlara «Şu bölgeyi de yabancı şirket*lere peşkeş çekecek misiniz?» diye sormaları *olağan sorular sırasına girmiştir. Şimdi* de Mr. Ely adlı bir yabancıya hazırlatılan bir ka*nun tasarısıyla madenlerimizin üzerine otu*rulmak istenmektedir.

Yabancı *sermaye.* Ereğli *Demir Çelik* aracılığıyla Türk sanayiine hâkim olma yolundadır. Ve bunun için *Devletin parası* kullanılmaktadır. Bu büyük tesisin sermayesinin yüzde 51'i Devlete ait olduğu halde Menderes hükûmeti zamanında kabul edilen bir kanun bu tesisi özel teşebbüs saymıştır!

Dış ticarette millî çıkarlarımıza göre de*ğil, Amerika'nın isteklerine göre hareket* etmek alışılan bir durum olmuştur. Elimizde *kalan ve alıcısı hazır bekleyen zeytinyağları*mızı satabilmek için Amerika'nın rızasını al*mak gerekmiştir. Ticaret serbestliği adı altın*da Türkiye bir açık pazar haline getirilmek istenmektedir.

Türk sanayiini mahvedeceğini bile bile *Avrupa Ortak Pazarı'na girmeğe çalışılmakta*dır.

Ekonomik bakımdan emperyalist ülkelere bağlı oluşumuz bağımsız bir dış politika izle*memizi imkansızlaştırmış, ilk millî kurtuluş* savaşını yapan bir az gelişmiş ülke olduğumuz halde *Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'nda*, millî kurtuluş savaşlarını yapan ülkelere karşı daima *emperyalist kuvvetleri tutmak zorun*da bırakılmışızdır.

*Kültür ve eğitim işlerimiz emperyalistle*rin diledikleri gibi at oynattıkları alanlar ha*lindedir. Millî eğitim işlerimize* Amerikan Yardım Teşkilâtı dilediği gibi karışmaktadır. *Bu teşkilâtın eğitim misyonunun başına* Alman okullarını Amerikanlaştırmakta büyük başarılar görülen Dr. Winkle adlı *bir zat ge*tirilmiş, bu zat Türk eğitiminin üst idaresini Amerikanofil bir kadronun eline teslim etmek için gönlünce çalışmak imkânlarını bulmuştur. Amerika'dan Türkiye'ye kitle halinde uzmanlar getirilmiş, Türkiye'den Amerika'ya 4 aylık Amerika gezilerine yüksek yolluklu kitle halinde Millî Eğitim Bakanlığı üst kademe personeli gönderilmiştir. AID misyonunun Türk eğitimi için hazırladığı projeler gereğince yetiştirilmek üzere Amerika'ya gönderilecek personelin seçimi tamamiyle Amerikalılara bırakılmıştır. Bunlar dilediklerini seçer, Amerika'ya gönderir ve dönüşlerinde de diledikleri yerlerde çalışmalarını sağlarlar. Tayin konusunda hoşlanmadıkları bir durumla karşılaşırlarsa yardımın kesileceği tehdidi hemen hazırdır.

Ve sonra NATO, CENTO, Amerika ile yapılan ikili anlaşmalar, Türkiye'de Türklerle ilgili meselelerde karar veren Amerikan mahkemeleri, kiralanan vatan toprakları... Ekonomik gelişmemizi baltalıyan ağır askeri masraflar...

Sonuç, Lord Curzon'u haklı çıkaran bir sonuçtur. Lozan'da «Bize muhtaç olacaksınız!» demişti. Kendi sınıfi çıkarlarını korumak için Türkiye'yi kapitalist kalkınma yoluna sokanlar Bayar'ın deyişiyle «Amerikalıların ilerleyişleri seyrini takip» etmek isteyenler, Atatürk'ün bağımsız onurlu Türkiye'sini yeniden bir yarı sömürge durumuna, Millî Mücadele öncesi durumuna getirmişlerdir. Ve şimdi «Bize muhtaç olacaksınız!» diyenlerden medet ummaktadırlar!

EMPERYALİZME KARŞI SAVAŞ

Günümüzde emperyalizm gitgide zayıflamaktadır. Emperyalizmin içinde bulunduğu bellibaşlı güçlükler şunlardır:

1. Emperyalist kuvvetler arasındaki çelişmeler, çıkar çatışmaları şiddetlenmektedir. De Gaulle'ün dolara karşı açtığı savaş, bunun en yeni belirtilerinden biridir;

2. Amerikan emperyalizmi emperyalist kamptaki eski hâkim durumunu artık sürdürememektedir;

3. *Batı Avrupa'nın emperyalist Devletleri* yavaş yavaş Amerika'ya kafa tutar hale gelmişlerdir;

4. NATO içinde çatışmalar, çözülmeler başlamıştır;

5. İngiltere'nin milletlerarası durumu kötüleşmektedir;

6. Yeni pazarlar elde etmek için girişilen ticaret savaşında artış ve ekonomik çelişmelerde şiddetli bir keskinleşme vardır.

Bunlar, emperyalizmin iç çatışmaları. Bir de gelişen, çıkarlarının bilincine varan bir Üçüncü Dünya var. Ekonomik ve sosyal durumumuz bakımından istesek de, istemesek de üyesi olduğumuz bir Üçüncü Dünya. Ve Üçüncü Dünya'nın emperyalizme karşı savaşı var. Adam gibi yaşamak istiyorsak katılmamız şart olan bir savaş.

→

...aracı haline gelen kuvvet lerin silâh tehdidi altındaki sefil halk.

MACARİSTAN ve SOVYETLER BİRLİGİ YOLCULUGU

1

Macaristan'da On Beş Gün

Melih Cevdet Anday

«ŞOK VAN»

Balkan uluslarının dillerinde pek çok Türkçe sözcük bulunduğunu anlatan şöyle bir hikâye dinlemiştim geçen yıl Sofya'da. Bir Bulgar bir Yugoslav'a sormuş:

— *Sizin dilinizde de çok Türkçe sözcük var mı?*

Yugoslav Türkçe olarak:

— Yok be kardeşim, demiş.

Bu soru bir Macar'a sorulsa,

— *Şok van...*

karşılığı alınırdı; «çok var» demektir.

Macarlar dillerindeki Türkçe sözcüklerde Türkçe'nin temel fonetik kurallarına kimi yerde bizden daha bağlıdırlar; sözgelişi «elma» demezler, «alma» derler. Bundan başka bir takım Türkçe sözcükleri de, bizim unuttuğumuz ya da bıraktığımız gerçek anlamları ile kullanırlar: «Atya» Macarca'da «baba» demektir; bizse «ata» yı soysop, dede karşılığı işletegelmişiz. Özbekistan'da da «baba» demiyorlar, «ata» diyorlar «Baba» sözcüğünün bize Hititçe'den kalmış olduğunu Halikarnas *Balıkçısı'nın yazılarından yeni öğrendim.*

Türklerle Macarların aynı ırktan olmaları ile övünen bir Macar ressam, bir gün Peşte'de bana;

— **Bizim en büyük yanlışımız geçmişte birbirimizle savaşmamız olmuştur,** dedi. Yoksa Türklerle Macarlar birleşselerdi bütün Avrupa'yı süpürürlerdi.

Neyse, bir fırsattır kaçırmışız. Ancak gene de biz bir Macar'a:

— Sizin diliniz Türkçe'dir, siz Türksünüz...

dememeliyiz, hoş kaçmaz, dikkat etmeli. Bu türlü konulara övünme iddiası karıştı, söz duygusallığa vuruldu mu, en azından ayıp kaçıyor çünkü. Hele Macarca ile Türkçe'nin *yakınlığından,* Macarların Türk asıllı (ya da Orta Asya asıllı) olmalarından başka, dünyada «bilimsel bir bilgisi» bulunmayanlarımız bu konuyu fazla kurcalar, ikide bir öne sürerlerse tepkisi biraz tersce de olabilir. Çünkü biz, «baba» demeyip «atya» diyen Macar'a benzemeyiz; nitekim Karagöz'ü bilmiyen Özbek'e de benzemeyiz pek. Soylar ve diller kökte ne denli bir olursa olsun, yerler ve o yerlerin tarihleri yepyeni halklar, başka başka uygarlıklar yaratıyor. Benzeşmekse, sözgelişi komşularımız Ukraynalılar ve Bulgarlarla daha çok benzeştiğimizi söylerim ben.

«BATI» NERESİ?

Doğularına biraz küçümseyerek baktıkları söylenen Macarların, batı karşısında *kompleksli olduklarını* anlayınca şaştım. Batıyı görmüş olmakla, batıda bulunmuş olmakla övünmelerinden değil sadece. «Batıyı neden taklit etmeli efendim? Bizim benliğimiz yok mu?» *diye* tartışmalarından çıkıyor bu. Batılılaşmak isteyen Türkiye'nin bir sorumu sandığım bu tartışmayı geçen yıl Bulgaristan'da da bulmuştum. Sonra daha öteye. Yugoslavya'yı da aşarak Macaristan'a gittim, orada kuzey batı sınır kenti olan Estergon'a (Macarlar Estergom diyorlar) kadar uzandım, Estergon'dan Tuna'nın öteki yakasına bakarsanız, fabrika bacaları ile Çekoslovakya'yı görürsünüz, demek Avrupa'nın ortalarında idim. Ama gene Batıyı neden taklit etmeli efendim?» tartışması... Peki bu *«batı» dedikleri neresidir? Yoksa sadece* Fransa ile Ingiltere olmasın?

Paris'ten yeni gelen Pertev Boratav'la geçende bunu konuşurken, Boratav:

— Vallahi Fransa da değil, dedi. Orada da arıyoruz, bulamıyoruz.

Sabahattin Eyüboğlu'nun André Malraux'dan dilimize çevirdiği ve Çan Yayınları arasında çıkan «Turan Yolu» adlı kitabı okuyanlar bilirler. André Malraux'nun babası, Alman İmparatorunun adamı olarak İstanbul'a gelir, Enver Paşa ile sıkı fıkı bir dostluk kurar ve onun buyruğu ile *«Turan» ı aramaya gider, dolaşır* aylarca Asya bozkırlarını, dönüşünde:

— Bulamadım Turan'ı, yokmuş, der Enver Paşaya.

Sakın «Turan» gibi bir şey olmasın bu «batı» dedikleri?

Sahte bir ülkü, utanmazca çıkarların sarıp sarmalandığı zir uygarlık örtüsü, bir aldatmaca, donmuş bir yargı, ya da bir zorbalık aracı olarak batı elbette dışardan uydurulmuş, arantp bulunamıyacak bir şey değildir; dünyaya yayılmış olan, kendi coğrafyası dışında da bütün özellikleri ile yakalanabilir. Ancak Mustafa Kemal'in «Batıya rağmen batılı olmak» diye anlattığı ve yeni yazılarında Niyazi Berkes'in bence biraz dolaşık bir anlatımla *«karşı gelinerek varılabileceği» ni* söylediği bir başka batı daha var ki, çelişim ve gelişim süreci içinde anlaşılmak ve geçmişinin özlü deneyimlerinden yararlanan, canlı ve yaratıcı yanı ile ele alınma koşulu altında bu batıyı da artık belli bir coğrafyada oturur sanmak doğru olmaz derim; kalelere kapatılmış, çekmecelere kilitimizle koymuş gibi bulamam, yaygındır, fitlenmiş değildir ki gittiğimiz bir yerde her an yeniden yaratılmaktadır ve belki en sonunda kendi içimizde bulacağız kendimizde yaratacağız onu. İşte bizde *biraz başka bir biçimde,* Macaristan'da biraz başka bir biçimde tartışılan, hem küçümsenen hem önem verilen «batı» nın karmaşıklığı sanırım buradan geliyor. Peşte'nin sanatçılar sitesindeki güzel evinde, batının yeni resim ve yontu akımlarını küçümseyen genç yontucu, bu tutumu ile hangi batıya kızmaktadır? Kapısında Avrupa'nın yüz yıllık lokantası ol-

Tuna üzerindeki Estergon kalesinin genel görünüşü.

Çünkü Türkiye'nin gerçek bir bağımsızlığa kavuşması ancak emperyalizmin etki alanından kurtulmasıyla mümkündür. Emperyalizmin etki alanından kurtulmadıkça ne ekonomik kalkınmamız mümkün olur, ne işsizlik meselesi çözülür, ne kültürel ilerleme gerçekleşir, ne köylümüzün alın teri değerlenir. Emperyalizme karşı savaş, bir ölüm dirim savaşıdır. Her şey bu savaşla başlar. Bu savaşın başarısına bağlıdır her şey.

Türkiye'de emperyalizme karşı savaşın yöneleceği hedefler neler olabilir?

1. Yabancı sermayenin Türk ekonomisi *üzerindeki kontroluna son vermek; bunun* için, iç işlerimize karışmamak şartıyla yardım almakla birlikte mülkiyeti yabancılara ait olan yabancı yatırımlara izin vermemek. *Avrupa Ortak Pazarı'na girmeye çalışmak* gibi saçmalıklardan derhal vazgeçmek. Ve petrol gibi Ereğli Demir Çelik gibi ekonominin kilit taşlarını hemen millileştirmek;

2. Dış ticareti, bankacılığı, sigortacılığı devletleştirerek emperyalizmin suç ortağı komprador burjuvazının ekonomik köklerini kurutmak;

3. Gerçek bir toprak ve tarım reformu yaparak emperyalizmin sadık müttefikleri ve gericiliğin kalesi toprak ağalarının ekonomik köklerini kurutmak;

4. Anayasa'nın öngördüğü ekonomi düzeni içinde Devlete gerekli önceliği tanıyarak *plânlı kalkınmayı ve sanayileşmeyi boş bir* söz olmaktan çıkarıp uygulanır canlı ilkeler haline getirmek;

5. Bağımsız bir dış politika izlemek. Üçüncü Dünya içindeki yerimizi almak, bütün ülkelerle hak eşitliği, karşılıklı saygı ve içişlerine karışmama ilkeleri içinde dostça ilişkiler kurmak ve ticaret ilişkilerini geliştirmek...

Bu amaçlara erişebilmek politik bir eylemi gerektirir.

Emperyalistlere çıkar bağlarıyla bağlı komprador burjuvazinin ve toprak ağalarının elbette böyle bir politik hareket içinde yerleri yoktur.

Emperyalizme karşı savaş, içerde komprador burjuvaziye ve toprak ağalığına karşı yürütülecek savaşla birlikte yürütülecektir. Bu savaş, Anayasa ve demokrasi savaşının ayrılmaz bir parçasıdır. Bu savaşta yer alacak sosyal kuvvetler gerçek bir bağımsızlıktan yana olan bütün sosyal kuvvetlerdir. *Ve bunlar, toplumun zinde kuvvetleri,* aydınlar, üniversiteliler, işçiler, şehir orta tabakaları köylüler ve iç pazar üzerindeki çıkarları emperyalizmle çatışan millî sanayicilerdir.

Türkiye'nin kurtuluşu, içerde ve dışarda yürütülecek bu savaşın başarısına bağlı olacaktır.

«Emperyalizm Nedir?» — Gerçek Yayınları: 2 — Fiyatı 6 lira — Ödemeli isteme adresi: P.K. 655 — İstanbul.

duğu yazılı Matyas Pince'de «Avrupa'nın en ünlü çigan orkestrası bizdedir» derlerken, Peşte'liler hangi batı ölçüsüne göre konuşuyorlar? Ünlü baritonları Gavurof'un daha çok Avrupa'da gezdiğini, orada alkışlandığını söylerken Bulgarlar niçin övünüyorlar? «Ama balemiz!» diyen Moskovalı, Avrupalının yüzünde belirecek hayranlık çizgilerini niçin öylesine gururla bekliyor? Ve şunu da ekliyerek konumuzun başlangıcına dönelim: Doğularında kalan ülkelere yukarıdan baktıkları doğru ise, Macarlar kendilerini batılı saymakta ve bununla övünmektedirler; ama «batıyı neden taklit etmeli?» dediklerinde - bırakalım taklidin iyi ya da kötü olduğunu - kendilerini batıdan ayrı gördükleri için onlara batılı demek pek de kolay olmuyor. Biz kendimizi doğu ile batının sınırında sayarız ya, bu sınır belki de asıl Macaristan'dadır.

Ancak durumu daha iyi anlamak için, konumuza bir de şu açıdan bakmak gerekir: Macaristan İmparatorluğu zamanında elindekini avucundakini sömürgenlerine veren Macar köylüsü, faşist Horty'nin gününde yarı aç yarı tok, okulsuz, bekimsiz, özgürlükten yoksun, inim inim inleyen Macar halkı, kurtuluştan sonra kendi yaşamına egemen olmuş, uygar bir toplumun insanları için gerekli bütün kurumlarını yaratmış, geriliklerinden sıyrılmış, Avrupa'nın ortasındaki başını dik tutan bir toplum olarak yerini almıştır ve konumuz bakımından asıl önemli olan, bir Avrupalı tarafından küçük görülmekten kurtulmuştur. Dahası var, eski sömürgenlerini küçük görmek sırası şimdi ona gelmiştir. Çünkü batıya öğretecekleri vardır, örnek olarak göstereceği kurumları vardır.

Dünya değişiyor, Avrupalının bütün dünyada kendisini efendi saydığı günler artık geridedir. Geçen gün Çetin Altan'ın da dediği gibi, bırakın sosyalist Macaristan'ı, bütün geri kalmış ülkelerin aydınları, dünyayı tanıdıkları, dünyanın gidişini bildikleri için bugün artık kapitalist ülkelerin kişileri karşısında başlarını dik tutarak konuşmakta, çoğu konuda onlardan daha bilgili olduklarını göstermektedirler. Bunun nedeni, sosyalist dünya görüşünün gücünde saklıdır.

İLK GÜN

Bulgaristan yolculuğundan tam bir yıl sonra Macarsitan yolu göründü. Macar Kültür Münasebetleri Enstitüsü, eşimle beni, 15 gün için Macaristan'ı görmeye dâvet ediyordu. Bir sosyalist ülke daha tanıyacaktık, güzelliği dillere destan Peşte'yi görecektik. Macaristan'daki yazarlarla, sanatçılarla tanışacaktık. 7 Mayıs 1965 Cuma günü trenle yola çıktık. Bulgaristan'dan Yugoslavya'dan geçerek Pazar sabahı gün doğarken uçsuz bucaksız yeşil Macar ovasına girdik. Macaristan'ı Avrupa'nın buğday ambarı diye bilmemiz işte bu güzel, bakılmakla doyulmaz ovadan ötürüdür. Ama sonradan öğrendim ki Macar ovası, altında çekilmiş bir denizin kumları yattığı için sanıldığınca verimli değilmiş. Düşünün onun bütün verimini de eskiden başkaları Macar köylüsünün elinden alıyormuş. Bugün bu ovanın toprağı onarılmakta, zenginleştirilmektedir. Deyim yerinde ise, demek ki Macarlar topraklarını da yeniden yapıyorlar.

Sabahın erken saatlerinde Peşte'ye vardık. Bizi istasyonda mihmandarımız Bayan Polgar Judith karşıladı, İngilizce biliyor, iki yıl Amerika'da kalmış, şimdi bir tiyatroda diksiyon öğretmeni. Konuşkan, bilgili, özellikle Macar sanat ve edebiyatını bilen bir kadın. Bizi bir otomobile bindirdi. Ama otomobilimizin kalkması ile istasyon alanını dolanıp dolanıp otelimizin önünde durması bir oldu. Sabatçak otelidir bu özgürlük demek. Avrupa'nın her yeri için birinci sınıf, konforlu bir otel. Judith, öğleden sonra buluşmak üzere bizi odamıza bıraktı gitti. Ama biz yıkanıp kahvelerimizi içtikten sonra, Judith'in sandığı gibi dinlenmek ve biraz da uyumak üzere yataklarımıza girmedik, attık kendimizi Peşte'nin sokaklarına, yürüye yürüye Tuna'nın yanına geldik (Macarlar Duna diyorlar), Tuna üzerindeki köprülerden birinden karşıya, Buda'ya geçtik. Oğleye kadar dolaştık orada. Oğle yemeğimiz Tuna'ya bakan bir lokantada yemek istiyorduk. Onümüze gelene böyle bir lokantayı nerede bulacağımızı soruyor, fakat hep yabancı dil bilmeyenlerle karşılaştığımız için derdimizi bir türlü anlatamıyorduk. Sonunda özel arabaları ile pazar tatili yapmaya giden bir aile, çat pat bir İngilizce ile isteğimizi anladılar, gidecekleri yere gecikmeleri bahasına bizi arabaları ile Otel Duna'nın lokantasına bıraktılar. Garson Türk olduğumuzu anlayınca masamıza bir Türk bayrağı koydu ve bize harikulâde Macar yemekleri getirdi. Harikulâde diyorum, gerçekten de Macar mutfağı çok zengindir. Oylesine ki kolay kolay yemek seçemezsiniz, aklınız öteki yemeklerde kalır. Yıllardanberi ününü duyduğumuz Tokay şarabını istemekte de gecikmedik. Oysa Tokay şarabı pek kolay bulunmuyor orada, anlaşılan ihraç malı olduğundan... Ama Macarlar ondan daha iyi şarapları olduğu için övünüyorlar. Hakları da yok değil.

Oğleden sonra Judith bizi otelden aldı ve Ulusal Galeriye götürdü. Peşte müzeleri bakımından çok zengindir. Ulusal Müze, Güzel Sanatar Müzesi, Etnografya Müzesi, Uygulama Sanatları Müzesi, Doğu Asya Sanatları Müzesi, Petöfi Müzesi ve Ulusal Galeri. Ulusal Galeri'de Rönesans ve Barok sanatı ürünlerinden başka ve özellikle çağdaş Macar sanatının yapıtları toplanmıştır. Çağdaş Macar resminin aşağı yukarı 150 yıllık bir geçmişi var. Demek bizden biraz daha eskidirler bu alanda. İlk ressamları (klasikleri diyeyim) sağlam bir resim geleneğinin temelini atmış olan güçlü sanatçılardır. Ama ben, bir Şeker Ahmet Paşa'yı bulamadım orada. Şunun üzerinde önemle durmak istiyorum sosyalist ülkelerde, özellikle Macaristan'da geçmişin değerlendirilmesi, hele güzel sanatlar alanında, hayranlık ve gıpta uyandıracak niteliktedir. Hiç bir yapıtı, hiç bir belgeyi savsaklamamışlar, geçmişte ne yaratmışlarsa tümünü müzelerinde toplamışlar, onlarla övünüyorlar. Osya bizim Şeker Ahmet Paşa'nın baş yapıtları akrabası rahmetli edebiyat öğretmenim Yahya Saim Beyin evindedir. Macar empresyonistlerinden çok daha güçlü bir ressam olan Nazmi Ziya'nın çoğu resmi, akrabası Rasih Güran'ın evindedir. Sanatseverliğimiz demek ki bu resimleri toplumun malı yapacak güce erişmemiş daha. Yalnız bu resimleri toplamak için bile sosyalist olmaya değer.

Ulusal Galeride benim en çok sevdiğim ressam Csontavry (Çontvari okunacak) oldu. Van Gogh'un doğduğu yılda doğmuş ve en önemli yapıtlarını Picasso'nun ortaya çıktığı yıllarda vermiş olan Csontvary bence Avrupa'nın en önemli ressamlarından biridir. Resmin özünü bulmuş ve primitiflerden çağımıza değin onun bütün macerasını yaşamıştır... Sonra delirmiş. Biz müzeden çıkarken Csontvary'nin iki röprodüksiyonunu satın aldık, fakat ne yazık ki çok sevdiğim o resimler dönüş yolculuğu sırasında kayboldu.

İlk günü şuracıkta bitirelim. (Ama Macaristan anılarımı gün gün yazacağım sanılmasın, çünkü not tutmadım. belleğimde de kalmaz ve böylesi daha iyidir. Ben bu yolculuklarımda defter kalem taşımadım yanımda, açık tuttum bütün izlenimlere kendimi, notlarına bakacağıma izlenimlerimi yokluyorum yazarken. Bu bakımdan pek de bilgi edinemiyeceksiniz bu yazılarımdan, olsa olsa gezdiğim gördüğüm yerlerin belki rüzgârı vurur size.) Akşama Macar Türkologu dostum Hazai bizi otelden aldı, iki gün için gelmiş Peşte'ye Berlin'den, akşam yemeğimizi Buda'da, Kale Tepesi yakınında, küçük ama çok tatlı bir lokantada yedik. Adamakıllı acı ama nefis bir balık çorbası ile beyaz şarap içtik. Yaşlı bir adam piyano çalıyordu, dışarda da sağnaktan boşanırcasına yağmur. Peşte'ye gene yolum düşse ilk o lokantaya giderim, yani Buda'ya. Peştelíler de Buda'yı Peşte'den daha çok seviyorlar. Çünkü orada tarih ve sessizlik vardır; gürültüsü artık duyulmıyan Peşte'ye oradaki iki tepeden, Kale Tepesinden ve Gellért Tepesinden bakılınca tüm şehir gözle kucaklanır. Arada Tuna vardır. Mavi Tuna. Ama biz onu mavi görmediğimizi söylediğimizde bir Macar yazarı, ciddi ciddi;

— Uç gün önce maviydi, dedi.

İkinci Dünya Savaşında Peşte'nin en zarar gören, yakıp yıkılan yeri Kale Tepesi bölgesidir. Çünkü Peşte Kurtuluş Orduları tarafından sarılınca, faşist Almanlar bu tepeye sığınmışlar ve uzun bir süre direnmişler orada. Şimdi Macarlar o bölgedeki eski yapıları onarıyorlar, onlara eski biçimlerini veriyorlar.

Faşist Almanların sebep oldukları yıkıntıları görünce «savaştır, olur!» deyip geçemiyorsunuz. Ne tarihe, ne güzelliğe saygı duymuşlar. Tolstoy'un Moskova'dan 60 kilometre uzaklıktaki çiftliğine girmişler, peki girdiler, çekilirken Tolstoy'un evini yakıp yıkmaya kalkmanın gereği neydi? İnsan tiksiniyor.

Peşte'de bir turist gibi gezmekle yeni Macaristan üstüne bir şeyler öğrenemiyeceğimi anladım ve gezinti programımı kendim yapmaya karar verdim. Hele bir sosyalist ülke için çok gerekliydi bu. Gene anladım ki, sosyalizmin getirdiklerini merak etmeden sosyalist bir ülkeyi, otellerinde kalarak, lokantalarında yiyip içerek araba ile geçenlerin izlenimleri bundan ötürü sudan oluyor. Yok taksi şoförü bahşiş aldı, yok lokantada garson yemeği geç getirdi, bilmem otele dönmek için saatlerce otomobil bekledik... Bunlar sosyalizmde ille kusur bulmaya gidenlerin görüşleri. Ama bu bakımdan Peşte sokakları sosyalizmi bilip bilmeden sevemeyenleri bile şaşırtacak kadar öğreticidir. İnsanlar şık denecek gibi temiz giyimli kadınlar berberden yeni çıkmışcasına tuvaletli karı kocalar muhabbetli. Mihmandarımız Polgar Judith, böyle giyimli kuşamlı bir kızı bize göstererek;

— Bir tiyatro artisti de olabilir, bir fabrika işçisi de, dedi.

Dediğinin doğru olduğunu, Peşte'de bir ayakkabı fabrikasını gezerken yakından gördük; bütün işçi kızların saçlarına o sabah berber eli değmişti.

Karım:

— Bu kadar itina fazla değil mi?

Diye sorunca Evropa Yayınevi Müdürlerinden Bayan Carrig Sara kızar gibi:

— Salkım saçak mı dolaşsınlar dedi.

Doğrusu karımın sorusunun cevabı değildi bu, ama biz bu itinayı, daha sonra gezdiğimiz bir kooperatif köyünün evlerinde de görecektik. Yeri gelince anlatacağım. Ben sosyalizmi sefalet diye bellemiş kişilerden olmadığım için, herhangi bir Avrupalı turistin yüzünü güldürecek kadar temiz ve neşeli olan Peşte'nin bu görünüşü ile yetinmek istemiyorum. Elbet başka müzelere, Kukla Tiyatrosuna, yayınevlerine gidecektim, gittim de... Ama o arada bir ayakkabı fabrikasını, M.O.M. fabrikasının kültür sarayını, kimsesiz çocuklar sitesini de gezdim. Yeni Macaristan tanımak istiyordum.

PETOFI MUZESI

Unlü Macar ozanı Petöfi'nin adını taşıyan bu müze, gerçekte Macar Edebiyat Müzesidir. Orada bütün Macar yazarlarını, ozanlarını hayatları, yapıtları, anıları ve resimleri ile yakından tanırsınız. Müzenin en büyük bölümü Petöfi'ye ayrılmıştır. Bütün Macarlar taparlar Petöfi'ye. Onu dünyanın en büyük ozanlarından biri Macar özgürlük savaşının öncüsü, Macar halkının dostu olarak bilirler. Petöfi, geçen yüzyılın ilk yarısında yaşamış, ihtilâllere katılmış, Macarlarda ulus bilincini uyandırmış ve genç yaşta ölmüş bir ozandır. Yunus Emre'ninkine benzer menkıbemsi bir yaşamı var. Anadolu köylerinden birçoğu nasıl Yunus'u paylaşamıyorsa, Petöfi'yi de iki Macar köyü «Sende doğdu, bende doğdu» diye paylaşamamışlar. Anlaşmazlığı bir sonuca bağlamak için ne yapsınlar... Bu iki köyün orta yerinde tek başına bir ev bulmuşlar Petöfi burada doğdu demişler, kapatmışlar işi.

Mihmandarımız Bayan Judith, Petöfi bölümünü gezerken unutmuştu bizi sanki, Petöfi'nin duvarlara büyük büyük yazılmış olan şiirlerini baştan sona Macarca okuyor, ahlıyor ofluyor, onun resimlerine öpücükler yolluyor, sonra bizim farkımıza vararak o şiirleri bir de baştan sonra İngilizceye çeviriyordu.

Bir sonraki bölüme geçilince, Judith bayılacak gibi oldu, «Ah Ady, Ady!» diye inledi. Ady (Odi okunur) de tanınmış bir Macar ozanı. Kadınlar onu paylaşamamışlar. O da sık sık âşık olmuş, sonunda frengiden ölüyor. Sevdiği bir kadın orada olduğu için yedi defa Paris'e gitmiş... Ama her seferinde büyük bir yurt özlemi ile dönermiş Macaristan'a... Bunu anlatan bir şiirinde,

Ben bir taş gibiyimdir
Ne kadar atılsam gene düşerim.

diyor. Ama Judith bize:

— Ah bundan sonra Arany geliyor...

deyince Petöfi Müzesinde öyle orta halli bir ozan, bir yazar bulunmadığını anladık. Ondördüncü yüzyılda yaşamış bir masal kahramanı olan Toldi için yazdığı şiirle birdenbire tanınmış Arany. Ama Petöfi kıskanmamış onun ününü,

Bütün ruhum Toldi'nin yaratıcısı ile

diye yazmış.

Bizim Yunus'u düşünüyorum, Avrupanın en eski ve en güçlü şiirini Türk şiirini düşünüyorum. Biz bu güçlü ozanlarımızı kadir bilir halkımızın belleğine, sevgisine bırakıp geçmişiz. Nerde bizim Yunus Emre Müzemiz? Nerde çağdaş şiirimizin, hikâyemizin, romanımızın müzesi? Nâzım Hikmet'i, Cahit Sıtkı'yı, Orhan Veli'yi, Sait Faik'i... biz kendi çocuklarımıza ve yurdumuza gelen yabancılara ne zaman, nerede göstereceğiz?

(Bitmedi)

AMERİKA'NIN PAKİSTAN ÜZERİNDEKİ EKONOMİK BASKISI

Dış politikada Amerika'nın dümen suyundan biraz ayrıldığı için, Washington Pakistan'a yapılan yardımları durdurdu. Pakistan, SEATO ve CENTO'dan ayrılmayı ve Amerikan yardımlarından vazgeçmeyi düşünüyor

İlkbaharda Amerikan hükümeti, kongreye Pakistan hakkında şu bilgiyi verdi: Pakistanın Amerika ile olan ittifakı ve bu ülkenin CENTO ve SEATO üyesi bulunuşu, iki ülke arasındaki iyi münasebetleri göstermektedir. Bu münasebetler, son yıllarda karışık bir milletlerarası durumun yarattığı gerginliklere maruz kaldı... Dünya Bankası, Pakistan'a Hür Dünyanın yardımını sağlamak amacıyla milletlerarası bir konsorsiyum kurdu 1961 den beri konsorsiyum kredilerinin yarısını ABD. sağlamıştır. 1960'tan beri Pakistan milli geliri yüzde 5 artmıştır, adam başına gelir artışı yüzde 2 nin üstündedir.

Kongreye bu bilgiyi veren hükümet, Pakistana yardım kredilerinin oylanmasını istemekteydi. Kongre üyeleri bilmektedirler ki, ekonomik durum nisbeten iyidir, fakat Pakistan «karışık» bir milletlerarası durumdan faydalanarak, dış politikasında bazı fantezilere girişmiştir.

Mareşal Eyüp Han
Bağımsızlık yolunda

27 Temmuz günü konsorsiyum üyeleri toplanarak, Pakistana 965 te verilecek yardım miktarını tesbit edeceklerdi. Konsorsiyum toplanamadı ve Karaşiden Dacca'ya kadar şehirlerde Amerika aleyhinde gösteriler başladı. Amerikada, çok taraflı bir teşekkülün içinde tek başına bir krize yol açmış oldu.

Mesele 3 Temmuz günü başladı. O gün Pakistandaki Amerika Büyükelçisi, memleketinin konsorsiyum toplantısını iki ay geri bırakma kararı aldığını Eyüp Han'a açıkladı. Resmi gerekçe, kongrenin yardım miktarını tesbitte gecikmesiydi. Büyükelçi, *«Bu iki aydan, bizleri ilgilendiren bazı politik meseleleri çözmek için yararlanalım»* diyordu. 16 Temmuz günü Sovyetler Birliği ve Çin temsilcileri Eyüp Hanı ziyaret ettiler ve ona «kapitalist» krediler durdurulursa komünist yardımının bunu telâfi edeceğini bildirdiler. Pakistan Dışişleri Bakanı Butto, «Belki fakiriz ama şartlar ne olursa olsun haysiyetimizden fedakârlık yapamayız.» dedi. Amerikanın tutumu, bir politik baskı şeklinde yorumlandı. Hindistana verilen yardımda gecikme olmayışı baskıyı açıkça göstermekteydi..

Gerçekten Vashington, Pakistanın dış politikasını tasvip etmemektedir. *Eyüp Han Nisanda* Sovyetler Birliğine gitmiştir. Amerikalılar bunu mazur görebilirler. Fakat Eyüp Han'ın Pekin'i ziyaretinden ve Chou En—Lai'nin ve Mareşal Chan Yi'nin Karaşi've gelişlerinden Amerikalılar hiç memnun kalmamışlardır. 1964 Ekiminde Çin, Pakistan'a faizsiz 60 milyon dolar kredi vermiştir. Plân Başkanı Said Hasan'a Çin kredilerinin devam edeceği temin edilmiştir. Geçenlerde bir sanayicinin muhtaç olduğu dokuma tezgâhlarını, Batılıların teklif ettiği fiyatlardan çok ucuza Çinde bulduğunu açıklamıştır. Bu bağımsızlık gösterileri, daha ilkbaharda politik bir sonuca vardı: Eyüp Han'ın sonbaharda Beyaz Sarayı ziyareti geri bırakıldı Başkan Johnson çok meşguldü. Gerçi Şastri'nin ziyareti de geciktirilmekteydi. Ama Hindistana dâvet kabul edilmemekle beraber, yenilendi. *Halbuki, bildiğimiz kadarıyla*, Eyüp Han'ın dâveti yenilenmemiştir. Johnson'un bu kararında, Vietnam politikasının tenkidi baş rolü oynamıştır. (Pakistan, Kuzey Vietnam'a yapılan hava akınlarının durdurulmasını istemiş ve SEATO Bakanlar Kurulu toplantısından sonra yayınlanan bildirinin bazı kısımlarını tasvip etmemiştir.)

Bu politik baskıya şimdi ekonomik baskı eklenmektedir... Fakat mesele, iki müttefik arasındaki bir anlaşmazlığın hudutlarını aşmaktadır. Amerikanın kararını, konsorsiyumun öteki üyeleri hoş karşılamamışlardır. Amerika toplantının 27 Eylüle bırakılmasını *istemeden önce, bu ülkelerle* danışmaya dahi lüzum görmemiştir. Financial Times'ın Karaşi muhabirine göre, Kanada ve Batı Almanya, Amerikanın tutumunu protesto etmişlerdir. İngiltere, bir Commonwealth üyesi ile A.B.D. arasındaki münasebetlerin bozulmasından endişelidir.

Diğer taraftan öğrendiğimize göre Fransız hükümeti Amerikan Kongresinin çalışmasındaki *gecikme şeklindeki itirazları* ö-önemsememe niyetindedir. Paristeki Pakistan Büyükelçisi durumu, Dışişleri Bakanı Couve de Murville'e anlatmıştır. Fransa, yardımın çok taraflı olduğunu bir yıl için «unutarak» tek taraflı bir yardım yapacak ve hattâ yardım miktarını arttıracaktır. Fransa böylece tasvip etmediği bir Amerikan kararına karşılık vermekle kalmamakta, aynı zamanda Pakistan ile dostluğunu geliştirmek istemektedir. Fransız Başbakanı Pompidou'nun bu yılki Pakistan ziyaretiyle başlayan iyi münasebetler güçlendirilecektir. Bu ziyaret sırasında iki delegasyon, «büyük devletler karşısında bağımsızlık» konusunda aynı fikirlere sahip bulunduklarını görmekten memnun kalmışlardı...

Geçen hafta Pakistanlı talebeler «Asyadan çekil!,» «Biz dost istiyoruz, efendi *değil!*» diye bağırmaktaydılar. 25 Temmuz tarihli observer, Pakistan'ın üç tedbir üzerinde incelemeler yaptığını yazmaktaydı Bu tedbirler şunlardır: CENTO ve SEATO'dan ayrılma, Amerikan Haber Merkezlerinin kapatılması ve Amerikan yardımından vazgeçip Sovyet ve Çin kredileri alınması. Öyle görünür ki, çok açık politik baskılar, Amerikanın Pakistan'daki durumunu kuvvetlendirmemiştir.

JACQUES DECORNOY
(LE Monde' dan)

BEYAZ SARAYA KAFA TUTAN GENÇ KIZ

Kendisini geçen yaz konser vereceği binaya girerken görmüştüm. Üzerinde koyu yeşil renkli bol bir bluz ve kahverengi keten bir pantolon vardı. Orta boylu, zayıf ve esmer tenli genç bir kızdı. Güzel sayılmazdı. Bacakları içe doğru biraz çarpık, burnu uzun ve eğri elleri iri kemikliydi. Saçları dağınık, göğsü adeta bir erkek göğsü gibi dümdüzdü.

Joan Baez henüz 23 yaşındaydı. 1959 yılında müzik hayatına atılmış, sayısız konserler vermişti Amerika'nın her yerinde bugüne kadar. Amerikanın en ünlü folk şarkıcısıydı. Gerek konserlerinden ve gerekse plâklarından her yıl yüz binlerce dolar kazanıyordu Joan Baez.

Annesi İrlândalı, babası Meksikalı olan bu sempatik genç kız, son günlerde bütün Amerika'nın dikkatini toplamıştı üzerine. Joan Baez Beyaz Saraya âdeta kafa tutuyordu. 1964 yılına ait gelir vergisini ödemek üzere vergi dairesine gidiyor ve ödemekle mükellef olduğu vergi meblâğının yalnızca yüzde kırkını yatırıyor ve geri kalan yüzde altmışını ödemiyeceğini söylüyordu vergi dairesi sorumlularına. Joan Baez ödememesinin gerekçeleri olarak şunları sıralıyordu gazetelere; «A.B.D. mütecaviz ve savaşçı bir dış politika takip etmektedir. Her yıl Amerikan vatandaşlarından toplanan vergilerin yüzde altmışı ne yazık ki harp silâh ve malzemesi yapımına sarfedilmekte ve son yıllarda gerek Vietnam, gerek Kongo ve gerekse Güney Amerika devletlerinde binlerce masum insan öldürülmekte bu silâhlarla. Ben barışsever kişiyim. Hürriyet aşığıyım. Kazancımdan ödiyeceğim vergilerle masum kişilerin öldürülmesine yardımcı olamam. Savaşın yayılmasını körükliyemem. İşte bu yüzden, Amerika bu dış politikayı takip ettiği müddetçe ben vergilerimin yüzde altmışlık kısmını kat'iyetle ödemiyeceğim hükümetime. Diğer Amerikan vatandaşlarının da aynı mücadele içinde yer alması, eminim ki Beyaz Saraydakileri biraz olsun uyaracaktır.»

Gazeteciler hemen soruyor kendisine, «Vergilerinizi ödemediğiniz için ya sizi hapsederlerse» diye. «zararı yok!» diyor Joan Baez. «Fikirler hapsedilemez ya, siz ona bakın.»

......Ve ertesi hafta Joan Baez, güney eyaletlerinden birinde zenci haklariyle ilgili olarak yapılan bir gösteri yürüyüşünde, en ön safta, elinde gitarasiyle hürriyet şarkıları söylüyor;

«We Shall Overcome — Bizler Kazanacağız.»

Mekin GÖNENÇ

KÖY ÇOCUKLARI OKUMAK İSTİYOR

Numan Kartal

Ulusal bağımsızlık savaşı ile birlikte, kazanılması gereken en *önemli savaş; ulusal eğitim savaşı* idi. Bunun önemini toplumsal kalkınmada değerini bilen Cumhuriyet Türkiyesinin ilk yöneticileri; askerde onbaşı—çavuş açıkgöz köy çocuklarını üç aylık kurs dan sonra köylere «eğitmen» adı ile atamışlardı. Yetişkinler eğitimini sağlamak için de «A, B,» dersanelerini açmışlardı. Köylüyü okutmak ereği ile «Köy Enstitüleri'ni» kurmuşlardı. Buralarda okuyan bu çocukların her biri *Epiktetos'un Kandilleri olarak* köylerine dönecekler, daha nice bin yıllar boyu köylerini aydınlatacaklardı.

1950 yılı devlet yönetimindeki değişiklik Köy Enstitülerinin de mezarını kazdı. Mezarı kazılan bu kurumlardan çevrilmişlerine bu yıl alınacak öğrencilerin sınavları 21—22 Temmuz 1965 günleri yapıldı. İnegöl İlköğretim Müdürü İsmail Arman'ın verdiği bilgiye göre yalnız İnegöl'den Arifiye İlköğretmen Okuluna girmek isteyen öğrenci sayısı 150 dir. Oysa alınacak öğrenci sayısı İnegöl'den sadece 4 tür. Bu dört kişi arasına girme çabası yapan 150 öğrenci arasında yapılmış bir röportajı aşağıda bulacaksınız. Bu röportaj, köy çocukları için tek devlet kapısı olan Köy Enstitülerini kapayanlara — düşünerek okumaları dileği ile— adanır.

Halil YILDIRIM, 13 yaşında Akhisar köyünden:

— Neden öğretmen olmak istiyorsun?

— Hayatımı kazanmak için.

— Öğretmenliği seviyor musun?

— Evet. İnsanı hayata kazandırdığı için.

— Aslında ne olmak isterdin?

— Doktor.

— Peki neden doktor olmak için çalışmıyorsun?

— Babam okutamaz ki..

Hüseyin AKA 12 yaşında, Aşağı Balı köyünden.

— Sen niçin öğretmen olmak istedin Hüseyin?

— Yaşamak, yaşatmak için.

— Nasıl?

— Çalışarak.

— Başka türlü yapamaz mıydın?

— Gücümüz yok ki...

Ömer AYSEL, 12 yaşında Eğmir köyünden.

— Neden öğretmen olmak istedin?

— Milletimizi cahillikten kurtarmak için.

— Millet cahil kalırsa ne olur?

— Medeniyette ilerliyemez, babam gibi çoban olur.

— Başka yollarla milletini ilerletemez misin?

— İlerletirim, meselâ ben subay olmak isterdim.

— *Peki niye öğretmenliğe baş vurdun?*

— Çaresizlik... Hiç olmazsa bu yolla varlığımı kurtarayım dedim.

— Sınavı kazanacağına güvenin var mı?

— Çok çalıştım, var ama çok az alacaklarmış, hem torpilim de yok benim.

İsmail BERBER, 13 yaşında, Alibey köyünden.

— Neden öğretmen olmak istedin?

— Tarladan kurtulmak için.

— Neden?

— Çapa kazıyorum, kurtulmak istiyorum. Sonra köylüler cahil, havaya katılmıyorlar, hayatı anlamıyorlar.

— Öğretmen olunca ne yapacaksın?

— Onlara hayatı öğreteceğim.

— Öğretmen yerine doktor hakim paşa gibi birşey *olmak* istemez miydin?

— Öğretmen olmamı öğretmen olan ağabeyim istedi.

Fahri ŞİMŞEK 12 yaşında, Gündüzlü köyünden.

— Niçin öğretmen olmak istedin?

—Babam ancak hayatını böyle kurtarırsın dedi de ondan.

— Ortaokula gitmek istemez miydin?

— Babam okutmaz ki..

Fahriye AKYOL, 12 yaşında Hamzabey köyünden.

— Neden öğretmenliği seçtin?

— Babam bu okula vermek istedi.

— Öğretmenliği seviyor musun?

— Evet insanlığı öğretiyor bize

— Niçin okumak istiyorsun?

— Hayatımı kurtarmak daha düzenli bir hayat yaşamak için.

— Başka yollarla hayatını kurtaramaz mısın?

— Toprak çocuğuyum ben. Kültürlü olursam bu topraklara daha iyi hizmet ederim diye düşündüm.

Güner OKUMAZ 12 yaşında, Kurşunlu köyünden.

— Soy adın okumaz ama okumak istiyorsun?

— Evet.

— Öğretmen olmakla ne yapmak istiyorsun?

— Devlete yardım etmek istiyorum

— Nasıl?

— Vatandaşlara bilgi vererek.. Meselâ Amerika petrolümüzü mü alıyor, aldırmayın, açın gözünüzü *diyeceğim* vatandaşlara. Tabiî başta öğrencilerimi iyi okutarak.

— Neden başka meslek seçmedin?

— *Parasızlık darlık yüzünden.*

— Sınavı kazanacağına güvenin var mı?

— Var ama çok az insan alacaklar mışki.

— Kazanamazsan ne olacak?

— Ne olabilirim çobandan başka...

Ekrem DURMUŞ, 12 yaşında Hocaköy'den

— Neden öğretmenliği seçtin?

— İmkânsızlık yüzünden.

— Öğretmenliği seviyor musun?

— *Seviyorum. Rahat olacağımı* düşünüyorum ben rahat olursam bütün vatandaşlar da iyi olur.. Bunlar birbirine bağlıdır.

Remzi YENTÜRK, 12 yaşında, Hamamlı köyünden.

— Niçin öğretmen olmak istiyorsun?

— Rahat yaşamak için.

— Öğretmenlikten başka birşey olmak ister miydin?

— Hayır, istesem de zaten babam okutamaz ki.

Selâhattin ORHAN ŞEN, 12 yaşında, Kurşunlu köyünden.

— Öğretmenliği niçin seçtin?

— Babam öğretmen olduğundan.

— Öğretmen olunca ne yapmak istiyorsun?

— *Okutmak istiyorum. Okursak* devletler üzerimize yüklenemez. Ama okumazsak devletler üzerimize yüklenir, mallarımızı Amerikalıların yaptığı gibi ellerimizden *alırlar.*

Recep SELÇUK, 12 yaşında, Esen köyden.

— Selçuk adı sana neyi hatırlatır?

— İlk Türk devletlerinden birinin adını.

— Niçin öğretmenliği seçtin de başka bir mesleği seçmedin?

— Vatana hizmet etmek için.

— Sınavı kazanamazsan ne yapacaksın?

— Ortaokula gideceğim ama babam nasıl okutacak bilmiyorum.

İrfan AYDIN, 13 yaşında, Konurlar köyünden.

— Neden öğretmen olmak istedin?

— Hayatımı kazanmak için.

— Başka yolla kazanamaz mıydın?

— Tezekler arasında doğmuş kişi nerede, nasıl kazanır?

Ümitle kaleme sarılmışlar, köyün ışığı olacağız diyorlar.

Kız öğrenciler, heyecanla sıralarını bekliyorlar.

Ömer GÜLER 12 yaşında, Kulaca köyünden

— Niçin öğretmenliği seçtin?

— Okumak ve okutmak için.

— Okumaz ve okutmazsan ne olur?

— Okuma yazma öğrenemeyiz haklarımızı arayamayız.

— Kimden?

— *Hakkımızı yiyen yabancılardan.*

büyük adam olmak istemez miydin?

— İsterdim ama babamın gücü yok ki.

Hasan AYGÜN, 14 yaşında, Kımık köyünden.

— Okulu seç mi bitirdin?

— Yaşım büyük yazılmış

— Sen niçin öğretmen olmak istiyorsun?

— Devlete hizmet etmek için.

— Ortaokula niye yazılmadın?

— Gücümüz bu kadar.

Adnan BAYAR 11 yaşında, Kurşunlu köyünden.

— Ne olmak istiyorsun?

— Doktor.

— Niçin öğretmenliği seçtin?

— Paralı okullarda okutmaya babamın gücü yetmediği için.

— Öğretmen olunca ne yapacaksın?

— Millete faydalı olmak için çalışacağım

Yusuf İMSEK, 13 yaşında Dipsizgöl köyünden.

— Parmağında yüzük var, nişanlı mısın?

— Hacı hatırası da ondan taktım.

— Öğretmenliği seviyor musun?

— Evet.. Sevdiğim için öğretmen olmak istedim.

— Niçin başka meslek seçmedin?

— Babam okutamaz ki..

Mehmet ARAT, 12 yaşında, Bilâl köyünden.

— Güzel giyinmişsin, pek fiyakalısın?

— Tanrı öyle nasip etmiş.

— Niçin öğretmen olmak istedin?

— Devlete faydalı bir insan olmak için

— Başka yollarla devlete faydalı *olamaz mıydın?*

— Olurdum ama o kadar olamazdım.

— En çok ne olmak isterdin?

— Vali.

— Vali olmak için çalış?

— Babam okutamaz ki.

Zekeriya TÜLEK, 12 yaşında Dipsizgöl köyünden.

— Neden öğretmenliği seçtin?

— Hayatımı kazanmak için.

— Niçin çiftçi olarak kalmak istemedin?

— Toprak olmayınca çiftçilik olur mu?

— İmtihanı kazanacak mısın?

— Kazanacağımı sanıyorum

— *Kazanamazsan ne yapacaksın?*

— Mecburen hayvan güdeceğim.

Cumhur KARADAN, 12 yaşında. Rüştiye köyünden.

— Aydın cumhur, cumhur başkanı mı olacaksın?

— I....

— Niye yalnız köylüleri yazıyorsun?

— Açıkgöz bir çocuğa benziyorsun sen Cumhur. Ben sana soracağım yerde sen bana soruyorsun.

— Peki siz bana sorun efendim öyleyse.

— Niçin öğretmen olmak istedin?

— *Öğretmen olmak* istemiyorum. Babam başka okula göndermediği için öğretmen mektebine gideceğim. Köyde haylaz haylaz gezeceğime bari bu mektebi bitireyim dedim.

— Niçin başka mektebe vermiyor seni baban?

— Parası yok.

— Ne olmak isterdin sen?

— Memleketi hastalıktan kurtarmak için doktor.

— Bu durumda memleketi hastalıktan kurtaramıyacaksın ama cahillikten kurtarırsın.

— Evet, ben de öyle düşündüm.

Bu arada başımda toplanan velilerden rastgele bir ikisinin yanıtlarını da sıralayalım:

Sabri ŞİMŞEK, 33 yaşında, Dipsizgöl köyünden.

— Neden çocuğunuzu öğretmen mektebine vermek istediniz de orta okula yazdırmadınız?

— İki eşeği ile bir ineği olan insan nasıl orta mektebe çocuğunu verir bey. Köylünün başka okullarda okutacak durumu yok.

— Çocugun imtihanı kazanacak mı sence?

— Bilmem ki, çok çalıştı ama az alıyorlarmış. Eskiden onlar köy köy gezerlerdi, çocuklarımızı zorla alırlardı da vermezdik... Şimdi de veremiyoruz.

— Köy mekteplerini kaldırdılar da ondan.

— Ne yapmalı sizce?

— Ya yeniden açmalı, ya da bu mekteplere hem çok hem de köy çocuğundan başkasını almamalı. Yolunu bulan giriyor oralara. Biz zavallılar kalıyoruz kenarda.

— Ama o mektepleri kaldıranları başınıza geçirdiniz?

— Aldandık bir kere.

Fadife (FATMA) AYDIN, 63 yaşında, Doğanyurt — Alanya köyünden.

— Çocuğun mu sınava girdi teyze?

— Kızım var, o girdi.

— *Başka okula niçin vermediniz* kızınızı?

— *Ne bileyim ben, birşey bil*miyoruz ki. Buraya düştük, bu gün de geldik. Ortaokulda okutmaya vaktimiz de yok. Ev kirası, bakımı zor.

— Sülalenizde öğretmen var mı?

— *Hiç yok. Altı çocuk bunlar.* Babası hiç olmazsa bu başını kurtarsın dedi.

— Köylüler pek kızları okutmaz, nasıl oldu da mektebe vermek istediniz?

— Oğlum, köy çocuklarını mekteplere almıyorlar diye vermiyorlar. Şimdi torpillinin biri girer benim kız yine kalır. Ondan sonra da köylü de heves kalır mı.

Ali AP, 56 yaşında, Bilâl köyünden

— Baba oğlunu mu getirdin?

— Evet.

— Niçin öğretmen mektebine vermek istedin?

— Devlete milete faydalı olsun diye. Biz kör kaldık bari o kör olmasın dedik evlât. Ne geldiyse başımıza hep cahillikten geldi..

— *Ortaokula da yazdırdın mı?*

— Yazdırdım ama ağır düşüyor. Yatılı olduğu için buraya getirdim. Başaracak mı bakalım.

— Çocuğun sınavı kazanamazsa ne olacak?

— Ne olacak, babası gibi sabanın sapında kalacak.

Gözleri ışıl ışıl olan bu Atatürk çocukları, *kendilerini:* sabanın sapında bırakmıyacakları bekliyorlar. Bizler Epiktetos'un kandilleri olarak kalmak istiyoruz diyorlar, kurtarıcı Zevs'i arıyorlar.

Az Gelişmiş Ülkelerde Kültür ve Sanat Tartışması

MİLLİ KÜLTÜR ve DEVRİMCİ KÜLTÜR

Son zamanlarda dergilerimizde sanatın görevi üzerine, sanatçının sorumluluğu üzerine yeniden yazılar yazılmağa başlandı. Sanata karşı ilgisizlikten yakınma, giderek yerini bu tartışmalara bırakacağa benzer. Bu tartışmalar, bugünkü ortamda, günümüzün sanat eserlerine karşı okurlarda bir ilgi uyandırır mı, uyandırmaz mı, pek belli değil. Fakat belli olan bir şey var: Kültür ve sanat konularında öteki az gelişmiş ülkelerin sanatçılarının, yazarlarının ne düşündüklerinin merak edilmesi.. Bunu göz önünde bulundurarak, sosyalist kalkınma yolunu seçmiş bir Afrika ülkesinde, Cezayir'de, yapılan bir tartışmalı oturumu okurlarımıza duyurmak istedik. Oturumu yöneten, Albert - Paul Lentin adlı bir Fransız gazetecisi. Oturuma katılanlar: Politika nazariyecisi, yazar ve müzikolog Beşir Hac Ali; Cezayir Milli Tiyatrosu müdürü Muhammed Budia; Cezayir Ressamlar Birliği'nden bir sanatçı, Muhammed Hedda (Muhammed Hedda da, Muhammed Budia gibi, «KASIM» adlı derginin yazı kurulu üyesidir); ve 20 yaşında genç bir yazar: Ahmet Azegag.

Çeviren: Fethi Naci

A.P. Lentin: Cezayir'in bugünkü kültür meselelerinden söz açmadan önce, Cezayir kültürünün sömürge dönemindeki durumunu gözden geçirmek zorunludur, sanıyorum.

Beşir Hac Ali: Sömürgecilik çağında bu kültür, ezilen, baskı altında tutulan, yok edilmek istenen bir kültürdü. Arap dilini yabancı dil ilân etmişlerdi; yazılı kültür bu yüzden geriledi. Öte yandan sömürgecilik, sosyal alanda, şifahi geleneğin muhafaza edildiği eski sosyal yapıyı da yıkmıştı; bunun için yazılı olmayan kültürde de bir gerileme olduğundan söz edilebilir. Sömürgecilik, aynı şekilde, müslümanlığı da köleleştirmeye çalıştı; oysa müslümanlık, başka ülkelerde olduğu gibi Cezayir'de de, yalnız dini değil, aynı zamanda kültürel bir olaydır. Sömürgeciler, vaizlara varıncaya kadar Diyanet Başkanlıklarını sıkı sıkıya kontrollarında tuttular, serbest okulları kapattılar, dini toplulukların kollektif mülklerini hazinelerini çaldılar.

Muhammed Budia: Bununla birlikte Cezayir halkı, aktif olarak da, pasif olarak da bunlara karşı direndi; her şeye rağmen Kur'an okulları birçok yerlerde Arap dilini devam ettirdiler. Cezayir halkı da ezilen halkların o klâsik kendiliğinden tepkisini gösterdi: Şifahi geleneklerine dört elle sarıldı. Eğitimin ve haberleşmenin klâsik şekillerinin dışına itilen Cezayırlıler hafızaya sığındılar.

A.P. Lentin: «Cezayir halkının hafızası, Cezayir'in milli kütüphanesidir» sözü buradan geliyor.

Muhammed Budia: Muhammed Dib'in bu cümlesi gerçekten ün kazanmıştır. Çünkü hor görülen, inkâr edilen, ezilen Cezayir Arap kültürü sonunda birtakım mitolojilere kapandı kaldı; bu mitolojileri gözlerde büyülttü. Göz kamaştırıcı geçmişlerin hâtırasını göklere çıkardı. Kahramanlık destanlarını kullandı...

Beşir Hac Ali: Ve bunu yaparken, Cezayir Arap kültürü, XIX. yüzyılda ve XX. yüzyılın başlangıcında halk tarafından sömürgeciliğe karşı bir kavga silâhı olarak kullanıldı.

A.P. Lentin: Kahramanlık destanlarını yergiler, hicivler desteklemedi mi? Belli bir tiyatro geleneğini: Karagöz'ü düşünüyorum...

Muhammed Budia: Karagöz, gerçekte, salt bir Cezayir geleneği değildir. Karagöz Türk asıllı bir kişidir; fakat Cezayirliler Karagöz'ü işgal kuvvetlerinin haksızlıklarına ve yolsuzluklarına karşı konuşan büyük bir tip haline getirdiler. Bu yüzden Karagöz, 1843'te Fransızlar tarafından yasak edildi. Muhammed Dib'in cümlesinden sonra Bourboune'un cümlesini de anmamız gerekir: «Cezayir arap kültürü kurtuluş mücadelesine doğru çevrilmiş bir silâhtır.»

Beşir Hac Ali: Öyle ki, vakterişip bu kurtuluş mücadelesi başlayınca ve bağımsızlık savaşına girişilince Cezayir halkının bilkuvve mevcut kültürel zenginlikleri kendini açığa vurdu. Öyle sanıyorum ki işgal altındaki Cezayir'in tarihinde şifahi ya da yazılı eserlerin böylesine serpilip geliştiği bir dönem olmamıştır: İnanılmaz bir bollukta ama benzeri olmayan değerde, şiirler, hikâyeler, politik ya da hukuki denemeler vb...

GEÇMİŞTEKİ VE GELECEKTEKİ CEZAYİR

A.P. Lentin: Bağımsızlık elde edildi. Bağımsızlıktan bu yana, bu milli Cezayir kültürünü onarmak canlandırmak (restaurer) için gösterilen çabalar nelerdir?

Ahmet Azegag: Önce size şunu sormak istiyorum: Onarmdan canlandırmadan ne anlıyorsunuz? Cezayir savaşına doğrudan doğruya katılmak için pek gencim. Ve Cezayir savaşından önce olup bitenleri de ancak dillerde dolaşan hikâyelerden ya da pek yakın çağdaş yazarların Kâtip Yasin'in, Malik Hattat'ın yazılarından biliyorum. «Kültürel canlandırma» sözünden ne anlaşıldığını bilmiyorum. Milli geleneklerimize dönmekle yetinmek mi gerek? Yoksa, tam tersine bir devrim yaptığımıza göre, çekinmeden ileri mi gitmek gerek?

A.P. Lentin: İşte bu tartışmanın tam merkezinde bulunan soru! Ezilen ve kimi kesimlerinde hemen hemen yok edilen bir milli kültür elbette canlandırılmalıdır. Fakat şunları da unutmamak gerekir: Baskı 130 yıl sürmüştür; bu dönem boyunca çeşitli toplumlar büyük bir hızla gelişmiştir; yeni değerler ortaya çıkmıştır; dünyada belirli bir evrenselcilik gelişmiştir. Bu şartlar içinde, Cezayir'in bugünkü kültüründe genç kuşaklara ulaştırılmak üzere canlandırılması gereken eski gelenekler nelerdir? Ve gene bugünkü kültür içinde, modern dünyanın bilincine varacak; çağımızın evrensel ve özellikle devrimci gerçekliklerine doğrudan doğruya açılacak olan unsurlar nelerdir?

Ahmet Azegag: Ben yazdığım zaman duyduklarımı yazarım; Cezayirli olarak, ya da evrenselci olarak.. Ama hiçbir zaman geleneklere dönemem, çünkü bilmiyorum gelenekleri.

Muhammed Budia: Bugün bir geçmişe kavuşmuş bulunuyoruz, gerçek değerinden az değer biçilmemesi gereken büyük bir geçmişe; çünkü uzun zaman inkâr edilen bir gerçek, Cezayir'in 1830'dan önce kendi milli diline, kendi okullarına, üniversitelerine sahip olduğu gerçeği, Avrupa memleketlerinin çoğundan daha okur yazar olduğu gerçeği bugün genel olarak kabul edilmektedir. Biz, özgürlüğe, omuzlarımızda az ya da çok olumlu bir yığın geleneği taşıyarak ulaştık. Bence, bilimsel devrimimiz açısından, şimdi söz konusu olan şudur: Yararlı hale getirmek için onaracağımız şeyleri kesin olarak bilmek ve kültür ağacında budanacak dallarla muhafaza edilecek dalları ayırd etmek. Çünkü ilerici büyük dünya hareketiyle tamamlaşmak ve evrensel kültüre kendi orijinal katkımızı katmak istiyoruz.

Beşir Hac Ali: Ne olursa olsun geçmişten gelen bir şeyi atmadan önce bu geçmişi bilmek gerektir. Burada söz konusu olan kültürel canlandırma, değerli olanlarla değerli olmayanları bilmekten, bugün Cezayir'de yapmak istediğimize uygun düşenlerle artık zaman aşımına uğramış olanları bilmekten ibarettir. Eski kültürel varlığımızın bütün bir kısmından haberimiz olmaması mümkündür. O halde canlandırma, bu kültür varlığı içinde korunması gereken değerlerle ortadan kaldırılması gereken değerleri meydana çıkarmaktan ibarettir. Zaten şunu unutmamak gerekir: Özgürlüklerine kavuşan ezilmiş halklar büyük bir tutku ile geçmişleriyle yeniden ilişki kurmak isterler: ve bizde olduğu gibi, baskı bir milletlikten çıkarma, kişiliksizleştirme, kültürsüzleştirme eğilimi ile aynı şey olunca, geriye dönüş kaybettiklerini yeniden tarihte buluş, bir gerileme değildir artık, tabii bir harekettir, tarihi bir zorunluktur.

Ahmet Azegag: Vaktiyle var olanların kaygısını fazla çekmeden ileriye doğru gitmek bence daha iyidir.

Muhammed Budia: Söz konusu olan, gözü kapalı olarak geçmişe dönmek değil, yetişkinlik çağımıza tekrar kavuşmak için kültürel yeni yetme çağımızı arayıp taramaktır. Kültür evrensel zorlu bir fırtınadır. Önce kendi kişiliğimizi yeniden sağlamlaştırmadan yararlı hale getirmeden kendimizi bu zorlu fırtınaya nasıl kapıp koyverebiliriz? Temel kaynaklara başvurmak, bu kaynaklarda demir atıp kalmak değildir.

Ahmet Azegag: Bence, zafere erişmiş savaşımızla, kazandığımız bağımsızlıkla bu kişiliği daha şimdiden büyük ölçüde sağlamlaştırdık ve durmadan ileriye gideriz. Açıkça söylemek gerek, zaten şu anda Cezayir'de olan da budur. Bugün eser verenler, kıdemli yazarlar değil, genç yazarlardır.

Muhammed Budia: Bugün Cezayir'de gerektiği kadar eser verilmiyor, buna üzülüyoruz. Fakat bunun sebebi geriye dönülmesi değildir: bunun sebebi, eser verebilecek aydınların bugün, olayların zoruyla, birtakım işlerde, görevlerde oluşudur: bu görevler, bu aydınların kendilerini kesin olarak kültüre vermelerini, kitaplar yazmaya vermelerini önlemektedir. Bu gerçek aydınlarımızın çoğunda belli bir tembellik olduğunu görmemize ve söylememize engel değildir.

Muhammed Hedda: Aydınlarımızın çoğunda bir tembellik mi dediniz? Bu, belki aşırı bir yargı;

Gerçek şudur ki savaş edebiyatının gürültüsünü, bağımsızlık kazanılır kazanılmaz, bir çeşit büyük sessizlik izledi. Bütün Cezayirliler gibi aydınlar da nereye gittiklerini bilmek istiyorlardı. Bir bekleme dönemi gördük. Krizlerin sonu beklendi, Milli Kurtuluş Cephesi'nin (F.L.N.) kongresi beklendi. Cezayir Yasası, bugün, bize yeniden yola çıkış için ikinci ilhamı veriyor.

Ahmet Azegag: Şüphesiz bütün bunlar doğru; ama gene de bence geçmişe yaslanan bir kültürel canlandırma, bir yeniden doğuşu değil, bir gerilemeyi gösterir.

GELECEK HAFTA
YARARLI HALE GETİRME VE AŞMA

Bugünün diliyle
TEVFİK FİKRET

BİR RESMİN ÖNÜNDE

Bu gösteriş, bu alım
Nasıl da güldürdü seni:
Şu kaşlara bir bak,
Bir bak şu gözlere,
Ateşli bir ok gibi saplandı saplanacak.
Göğüs tunçtan, güç arslan gücü,
Ve bir kaplan gibi çevik,
Ve kanatlı ve gencecik.
Ha atladı ha atlayacak.
Sana bir onur payıdır bu,
Eski dedelerinden kalma,
Uzak soydan gelen bir yiğitlik.
Ama sen ne yap yap,
İnsanlığın hayrına harca
Bu tertemiz, bu erkek kanı.

Tek başına yürü
İnandığın yolda!

Yenileştiren: A. KADİR

Hisar'da Shakespeare:

CORIOLANUS

Hayati Asılyazıcı

Shakespeare, sahnelerimizin en eski oyun yazarıdır. 19 cu yüzyılın ortalarına kadar uzanır bu eskiliği. Türk Tiyatrosunun doğuşu Darülbedayi ile başlamakla birlikte *Shakespeare*, 1842'de Konkordia Tiyatrosunda yabancı topluluklar tarafından oynanmıştır. *Bu yıllarda Romeo Julyet*, Othello ve Hamlet ilkkez İstanbul'da rumca oynanmış. (Bakınız: *Türkiye'de Shakespeare — Shakespeare'de Türkiye* —bir inceleme— Arslan Kavnardağ. T.M.T.F. yayınları 1960) Daha sonra Şark Tiyatrosu ve Manakyan tiyatrolarında ermenice oynanmıştır. II. Abdülhamit tahttan indikten sonra Kâmil Rıza adında bir Türk san'atçısı ilk olarak Othello'yu oynuyor. Anadolu'ya giden gezici tiyatroların sundukları Shakespeareler bir yana. Kâmil Rıza'nın Othello'su öylesine ilgi görmüş ki halk arasında «Othello Kâmil» diye tanınan san'atçının ölü günümüze kadar gelmiştir.

Muhsin Ertuğrul ilk Hamlet'i 1912 yılında Beyoğlu'ndaki *Odeon* Tiyatrosunda oynamıştır. «Ben **Hamlet'i ilk olarak 1912'de oynadım tam elli yıl önce *Hamlet* öyle bir kara sevda ki insan tutulmaya görsün. O gün bugün beni bırakmadı. Çok körpe bir zamanda beni saran bu SHAKESPEARE sevgisi, yıllar boyunca kökleştikçe öteki eserlerini de sıra ile tanıtmaya çalıştım. Bu âdeta benim hayatımın amacı oldu.»** (Bakınız: Türk Tiyatrosu dergisi — Türkiyede Shakespeare yazan: Muhsin Ertuğrul sayı 350 1963)

Shakespeare'in 37 oyunudan 24'ü Türkçeye çevrilmiş 21'i oynanmış yurdumuzda. Türkçeye çevrilip oynanmıyan üç oyunu var: «III. Richard» «VIII Henry» ve «Troilus ve Cressida» Bugüne kadar 59 Shakespeare prodüksiyonu yapılmış bunlardan 30 unu Muhsin Ertuğrul sahneye koymuştur. Tiyatro dergilerinden ve gazete kupürlerinden çıkardığım kayıtlara göre bu bir rekordur. Ayrıca, amatör ve tulûat tiyatrolarında oynandığı halde yazılmıyan Shakespeare oyunlarını saymıyoruz. 59 prodüksiyondan 30'sunu sahneye koyan Muhsin Ertuğrul için «Shakespeare kara sevdalısı» demek elbetteki yerinde bir sözdür **«..İstanbul Şehir Tiyatrosu bütün dünyada Shakespeare'in eserlerinden en çoğunu oynıyan tek tiyatrodur.»** (Aynı dergi ve aynı sayı.)

Muhsin Ertuğrul'un Shakespeare üstüne sayısız çalışmaları vardır. *Tiyatrolarda* zaman zaman öz ve biçim denemelerine baş vuran ünlü tiyatro adamımız doğru bildiği, inandığı tiyatro görüşünü uygulayan ondan ayrılmayan bir san'atçıdır şüphesiz. Eski ve yeni kuşağı kaynaştırmasa da birleştirdiği aralarında bir köprü görevi gördüğü gerçektir. Bazı sürçmeleri yanılmaları, kimi zamanda takılmaları olmuştur. Nedir ki tiyatroyu nitelikten çok daha nicelikçi açıdan alan ama kalıcı, ama gerçekçe tiyatro adamlığını elli beş yıldır sürdürmesi önemli.

Bazı sürçmeleri ve yanılmaları dedik açıklıyalım: Coriolanus'un şimdiki yorumlanışı ile geçen dönem Yeni Tiyatro ve Hisar'da *sahnelenen Coriolanus arasında* fark vardır. Tunç Yalman'ın yanlış ve sakıncalı yorumu Shakespeare *tutkulusu Muhsin Ertuğrul*'un dikkatinden kaçmaz. Yönetenlerle — yönetilenler arasındaki çatışmaları *nedenleriyle* ortaya koyar Coriolanus Shakespeare. tipik bir halk hareketini işlemiş. Milâttan 500 yıl önce Roma'da geçen bir siyasal ve toplumsal olay günümüzde halâ canlılığı yitirmedi ise eseri çok yönlü ele almak gerekir. Toplumsal bir olayın oyuna uygulanışı düşünün sorunu ele alınca görün bakın o zaman konunun nasıl bir aydınlık aradığını.

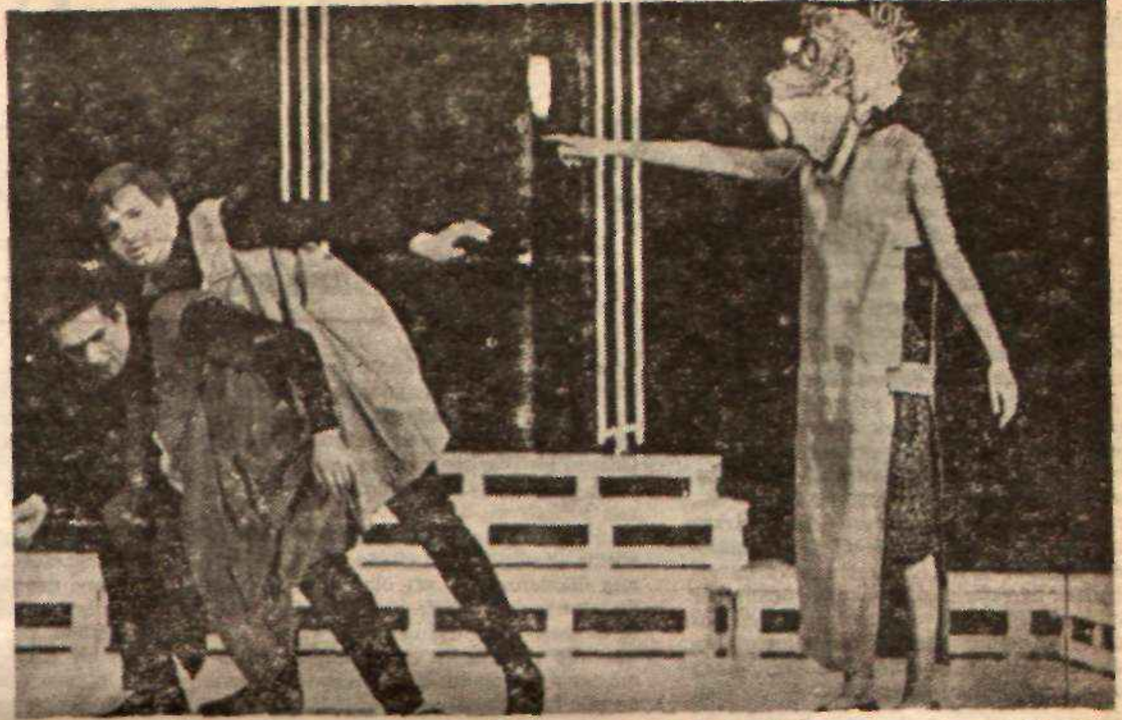
Yönetenlere öncelik tanıyan Tunç Yalman'ı doğru olmayan yorumundan ötürü suçlamak isterim. Asıl halk —yönetilenler— önemli. Bu sakıncaları oyun dikkatli *izlenirse rahatça anlaşılır*. İnsanca başkaldırmanın paylaştığı olay olumlu olacakken ters tepki gösterilmesine yardımcı oluyor. Çeşitli görüş ve düşüncelerde seyirci var. olayın korkunç etkileri olacak seyircide ama yanlış yorum sait gerilimde bırakıyor, boşalamıyor seyirci. Yorum asıl amacından uzaklaşınca ağırlık noktası oyununun baş *kişisini yükseltir.* hem de aşırı derecede yükseltir. Ve gepgergin karşı koymada denge tek taraflı bozuluyor. Oysa toplumcu açıdan alınsaydı tefeciliğe açlığa ve haksızlıklara karşı koyanlar dayanak noktalarını yitirmezlerdi. Casius Marcius Coriolanus «Romalı bir aristokrat ya, aşırı derecede saygısız. salt bir budala bir fenomendir. Halka inemeyen boşlukta *kalmış bir kahraman:* nedir ki sonunda halkla arasında büyüyen uçuruma yuvarlanır. Yiğitçe ölmez ayaklarda sürüklenerek öldürülür.

Bu çelişme nerden geliyor? Muhsin Ertuğrul neden görmezlik çemberine düşüyor? Coriolanus'un özüne uymayan yorum konusunda düşüncelerini niçin açıklamaz? Her yıl Shakespeare'i oynamanın *nedenlerini de* belirtmez. Eski savaşını ne yazı ne de sözle sürdürüyor. Bu davranışını yıllardan sonra elde ettiği söylenebilir. Her yönüyle bir tiyatro adamı olan Muhsin Ertuğrul'u kınamak niye? Umursamaz davranışları yanında, tiyatro ve Shakespeare'e olan bağlılığını, hattâ tutkusunu bildik ten sonra baş kaldırmak neye yarar. Hepsinden önemlisi, eleştirmenler konusunda düşünceleri yalın ve gerçeğe aykırı.

Benim Corilanus'da takıldığım *eksikler ya da yanılmalar* bunlar. Yoksa bundan daha iyice bir oyun beklemiyordum. Doğan Bavli'nin *Shakespeare oyunculuğunda* çok, bir rugbi oyunculuğu görüntüsünü veren sertliği. üçüncü kez gördüğüm Coriolanus'u daha bir yadırgattı. Aynı san'atçıyı aynı oyunda üçüncü görüşüm. Özellikle Hamlet için çeşitli oyuncular denenirken Coriolanus'daki bu değişmezlik. Şehir Tiyatrosunun Shakespeare oynama geleneğine de uymuyor.

Tunç Yalman'ın ikinci bir hatası. sahnelediği oyunlarda Türkçeye dikkat etmeyişinden çıkıyor. 1943—44 ders yılı İstanbul Üniversitesi İngiliz filolojisi seminer öğrencileri tarafından yapılan çeviri eskimiş sözcüklerle dolu. Hiç düzeltme yapılmadan sahneye konmuş.

Coriolanus'un oynıyan san'atçılar iyi bir ayıklama sonucu seçilmemiş. Rol dağıtımı gelişi güzel yapılmış. Prodüksiyon güclüğünü düşününce Rumelihisar'da Shakespeare ya da bazı tragedya yazarlarının *eserleri ilgi çekici* olabiliyor. Oyunda: Ergun Köknar, Bilge Zobu Türker Tekin Şükriye *Atav Toron Karacaoğlu sivrilenler* arasında. Esas başarıyı «figüran» lar sağlıyorlar.

X. KÜLTÜR ŞENLİĞİ

Türkiye Millî Talebe Federasyonunun her yıl düzenlemekte olduğu Kültür Şenliğinin onuncusu bu yıl 11-21 Ağustos günleri arasında İstanbul'da yapılacaktır. Gösteriler Yeni Komedi Tepebaşı Açıkhava ve Rumelihisarı sahnelerinde yapılacak karikatür fotoğraf, *tiyatro dekoru resim ve heykel sergileri Türk - Alman Kültür Merkezi ile Akademi salonlarında* sergilenecektir. Bu yıl şenlik yarışmalı olacak. yerli ve yabancı eleştiriciler ve sanat adamlarından kurulacak jüri sonuçları tâyin edecektir. Şenliğe 20 ülkeden 30 topluluk katılmaktadır. Yukarıdaki resimde bunlardan biri olan Alanya'nın en ünlü amatör topluluğu «Frankfurt Neue Bühne» in sahneleyeceği Aristofanes'in «Plutos» undan bir sahne görülmektedir.

GÖÇEBE

«GÖÇEBE», Cemal Süreya'nın, büyük bir ilgiyle karşılanan «Üvercinka» dan sonra, ikinci şiir kitabı. DE Yayınevi'nin Türk şiiri dizisinin üçüncü kitabı olarak yayınlandı. 17 şiir var içinde. Ülkü Tamer'in SOYUT *dergisinde yazdığı gibi*, *«Cemal Süreya, büyük bir inceliğin şairidir.»* Göçebe'deki şiirler. Üvercinka'daki şiirlere göre, daha bir durulmuş, gereksiz süslerden kurtulmuş. Gene de Cemal Süreyya'nın kendine özgü şiir işçiliği, kimi şiirlerinde şairliğinden de ağır basıyor.

Son zamanlarda. Nâzım Hikmet'in şiirleri dışında, oldukca durgunlaşan şiir alanına yeni güzellikler getiren Göçebe'den aldığımız bir şiiri okurlarımıza sunuyoruz. **F. N.**

İŞTE TAM BU SAATLERDE

**İşte tam bu saatlerde bir yara gibidir su
Yeni deşilmiş uçlarında sokakların, küçük uçlarında.
Senin güneş sarıncı gözlerin
Ölüm yası içindeki bir evde
Olmaması gereken bir şey gibi. kırılan bir ayna gibi.
Bu saatlerde.
Çarmıhını yanından *eksik etmeyen bir İsa gibi*
Merdiven taşıyan bir adam görüyoruz
Sırtında on iki basamak taşıyan bir adam görüyoruz
Bu adamı ne kadar çok seviyorum. bu kuşu ne kadar
Sen de seviyorsun sen zaten sevince
Alnınla ayıklarsın yeryüzünü.
Çardaklar binaların ağızlarında
Aşar gider kendi sınırlarını.
Köpekler *gizli bir dağı havlar.*
Bunlar iyidir diyorum bunlar senden haberli,
Yoksa nerden bilecekler
Karbon sınırında yaşayan balıklar
Kovadan sızan hicret gününü,
Peygamberin parmaklarına asıp paltolarını
Nasıl girecekler tanrıevine
Mucizesever müslümanlar.
Ve On Binlerin Dönüşü sırasında
Greklerin keçilerle çiftleştiği
Dağ yolları neyle donanacak?
Yine de yine de sevişirken
Kullandığımız her kelime
Hırsızın devirdiği eşya.
Minibüslerle morarmış sokaklar
Buğdayın parayla değişildiği
Paranın ekmekle değişildiği
Ekmeğin tütünle değişildiği
Tütünün acıyla değişildiği
Ve artık hiçbir şeyle değişilmediği acının.
O sokaklarda.
Saatler yağmuru gösteriyor.
Bugün bu küçük salı günü
Herşeyi eksik İstanbulun, tepelerinden başka.
Yalnız Galata
Galata
Gecenin bodrumlarında beslediği
O tükenmez yaşanma tutkusunu
Bir ağız mızıkası halinde
Denize yediriyor yavaş yavaş
Köklerimiz kendi çiçeklerinden ürküyor.**

CEMAL SÜREYA

EGİTİMDE SÖMÜRÜCÜLÜK

Samim Kocagöz

I. DURUM

Kültür bakımından en ileri uluslar bile, sanatta bilimde, teknikte daha ileri gidebilmek için, yetişecek çocuklarına, yetişen kuşaklara, kendi dillerinden başka, en az bir yabancı dil daha öğretmek zorunluluğunu duyarlar Öyle sanıyorum ki. Almanlar bu yolda en ileri gitmiş bir ulustur Sovyetler Birliği son yıllarda her ülkeden de ileri gitmiştir: Yabancı ülkelere *gönderdiği elçilik memurlarına bile o ülkenin* dilini öğretip de öyle gönderiyor. Bütün dünya dillerinin kültürü, edebiyatı ile uğraşan enstitüler kurmuş Amerikalılar bu bakımdan en geri bir ulus. İngilizlerin burunları bir karış havada. Ancak aklı erik bilim adamları yabancı bir dil öğrenmek lûtfunda bulunabiliyorlar Fransızlara gelince dilleri öylesine yaygın ki başka bir dil öğrenmek akıllarına gelmiyor Tersine dillerini yaymak, dinlerini yaymak için birkaç yüzyıldan beri, birçok yabancı ülkelerde okullar açmışlar Sömürgecilik zoru ile onlara uyan birkaç Avrupa ülkesi, tâ Afrikanın yamyamlarının arasına eski Çin'e değin gidip misyonerleri, *öğretmenleri ile okullar açmış*, bir külâh kapmaca yarışına girişmişlerdir. Amerika Birleşik Devletleri bakmış ki. dil, din sömürücülüğü elden gitmekte, hemen o da girişmiş Avrupada, Orta Doğu'da, Çinde okullar açmaya oralara misyonerler göndermeye. Çin Hindistan. Cezayir Suriye her bakımdan olduğu gibi, asıl eğitim bakımından da yüzyıllarca sömürülmüşlerdir

Hıristiyanlık. Roma İmparatorluğu çağında gelişip yayıldığı için bu dinin kutsal kitabı Lâtince olarak ortaya konmuş *(dört azizin kitabı)* giderek *Orta Çağın* sonuna değin Hıristiyan dünyasının din ve bilim dili, Lâtince olmuştur Ulusal dillerini kuran ve kurtaranlar İtalyada Dante Almanyada Luter (İncili Almancaya çevirmiştir) İngiltere'de Kraliçe Elizabet (İncili bir kurula İngilizceye çevirtmiştir) olmuştur. Ulusal dile dönüş konusunda Avrupada yapılan tartışma ve kültür savaşlarının hikâyesine girecek değiliz. Bu gelişim aynı yönde Orta Doğu'da da olmuş. İslâm dininin dili Arapça olduğundan (Kur'an Arapça olduğundan) doğu *dünyasının dili* tâ Türkistana dek Arapça olmuştur. Sanat dili olarak Arapça. eski köklü bir geçmişe dayanan Farsça'yı yenememiş, *ama bulandırmıştır. Bu bulanıklık* oturmuş bir ulus olmıyan, göçebelikle yaşayan Türklerin dilini ne yazık ki yenmiş, bilim dili Arapça olduğu gibi Türklerde, yazılı sanat dili Arapça Farsça karışımı bir Türkçe olmuştur. Türk Dilinin ekli bir dil olması. sağlam bir yapısı bulunması, Türk göçebe halk yığınlarının gelenek ve dillerinden kopmamaları. dünya yüzünden dilimizin kalkmasına engel olmuştur. Mevlânâ Farsça mı yazıyor? Yunus, inadına Türkçe yazmıştır. Her ne hal ise, bu bilimsel tartışmayı uzmanlarına bırakalım *da konumuza dönelim:* Türkçe *din dili* olan Arapça'dan bugün hâlâ kurtulamamıştır. Din dili Kur'an hâlâ Arapçadır. Tanzimattan'beri *bilim ve sanat dilini* Arapça Farsça egemenliğinden kurtarmak için verilen savaşa, Büyük Atatürk Türk Dil Kurumu'nu kurmakla bir yön vermiştir. Bu akım gelişmektedir

II DİLİ ÂLET EDEREK DİN YOLU İLE SÖMÜRGECİLİK

Bilim dünyalarını sanatlarını iskolastik zihniyetten kurtarıp ulusal bilinçlerine ve dillerine ekonomik etkenlerle dönebilen batılı ülkeler, burada tekrarı konumuzun dışı olan nedenlerle sömürgeciliğe yönelince, *dillerini âlet ederek din yolu (kültürleri)* ile sömürgeciliklerini ekonomik alanda geri kalmış ülkelerde yürütmüşlerdir. On dokuzuncu yüzyıldan yirminci yüzyılın başlarına, giderek İkinci Dünya Savaşı sonuna değin batılıların az gelişmiş adı verilen ülkelerdeki okulları, eğitim egemenlikleri sayesinde sömürgeciliklerini sürdüler. Yukarıda verdiğim örnekler gibi, Çin'de Hindistan'da, Cezayir'de istedikleri gibi at oynattılar. İktisat bakımından geri kalmış birçok ülke ya baskı yüzünden yabancı dillere boyun eğdi. ya da Japonya gibi gelişmek için yabancı bir dili, kültür dili olarak bir zaman için kendiliğinden seçti Ama şu da bir gerçektir ki. kültür, *dil yolu ile. daha önceleri din* yolu ile geri kalmış ülkelerde kurulan sömürgecilik, yirminci yüzyılın başından başlayarak tersine tepmeye başladı Hindistanda İngiliz dilini ve kültürünü bilen, ama benimsemeyen bir GANDİ çıktı Cezayir'de bir Bin Bellâ çıtkı (iktidardan uzaklaştırılmasına rağmen, Bin Bellâ. Cezayir Özgürlük Savaşı Tarihine girmiştir.), Küba'da bir Kastro çıktı. Mısır'da her şeye rağmen bir Nâsır çıktı Bütün bu liderler. başlarına belâ, sömürgeci kesilen ulusların dili. kültürü ile yetişmiş kişilerdir. Ama bilinçlerini, varlıklarını, uluslarını satmıyan. kendilerinin de bir ulusa bağlı, bir geçmişi olduğunun. bir tarih olduğunun farkına, bilincine varan kişilerdir. *Elbette bu liderler yalnız değillerdi.* Onlarla birlikte birer kadro yetişmişti. Sözünü ettiğimiz ülkeler liderlerini kadrolarını yetiştirene dek binlerce kurban vermişlerdir bu yabancı ulusların eğitimi, kültür sömürücülüğü yüzünden Geri kalmış ülkelerde yabancı okulların dil yolu ile yaptığı din. kültür sömürücülüğü kendi öz yurduna karşı casuslar, vatan hainleri bile yetiştirmiş ve bunları birer sömürme aracı olarak o ülkelerin yönetiminde bile kullanmıştır.

III. BİZE GELİNCE

Yüz yıldanberi, tâ Tanzimattan bu yana. Türkiye'de yabancı okullar. büyük hız*lı bir eyleme girişmiştir. Bunların başın*da Amerikalıların misyoner kolejleri ile Fransızların din adamlarının kurduğu okullar gelir Bu okulların *çalışmaları,* Cumhuriyete gelenedek dili bahane ederek, din propagandası yapmak, giderek kültürlerini aşılayarak kendilerine sevgi kazanmak. Türkiye'de ellerinin altında bulundurabilecekleri taraftarları yetiştirmekti. Bu okullar bugüne dek bu oyunlarını sürdürmüşlerdir Bu yabancı okullarda okuyan çocukların yetişen gençlerin, fikir yapıları. çoğu çarpık, memleketinden kopmuş, yozlaşmış bir duruma girmiştir Çeşitli etkiler. bazılarını kurtarmış, memlekete büyük hizmetler ettirmiş, bazılarını *da yurdundan koparıp almıştır. Bunun en* büyük örneği. bütün ailesinin etkisine, babasının büyük Türk düşünürü ve şairi olmasına rağmen, Tevfik Fikret'in geçen ay içinde ölen. hem de Amerika'da bir papaz olarak ölen oğludur. Ortaya koyduğumuz örnek bizim milliyetçilik zoru ile koyduğumuz bir örnek değildir Tevfik Fikret'in. büyük şairimizin (Halûk'un Defteri) adlı eseri aklımıza geldikçe içimize çöken hüznünün örneğidir Büyük şairimiz, «Ferda senin. senin bu teceddüt bu inkılâp» demişti «Batıda ne bulursan, ilim. fen. yurduna getir...» diye oğlunu Amerikan kolejini bitirdikten sonra yabancı uygar ülkelere yollamıştı. Ona ne *umutlar, ne umutlar bağlamıştı.* Oğlunun kişiliğinde Türk gençliğini sembolize etmişti. Cumhuriyetten önce Türkiye yabancı okullar yüzünden çok kurbanlar vermiştir. Pek az kişi bu okullardan yetişip memleketine yararlı olabilmiştir. Dikkat edilirse. Tanzimat çağının devlet adamları (Âli Paşa, Fuat Paşa gibi) çoğu Babıâli tercüme kaleminden yabancı okullara gitmeden yetişenlerdir Şinasi gibi edebiyatta, kendi kendilerine Fransızca öğrenenlerdir. Yabancı okullardan yetişenler, çok fire vermişlerdir Bir Türk Lisesi olan, fakat Fransızca eğitim yapan *Galatasaray* Lisesi, memleketimizin aydın kadrosunu yetiştirmekte olumlu büyük rol oynamış*tır. (Harbiye. Tıbbiye, konumuz dışıdır.)*

IV. CUMHURİYETTEN SONRA

Eğitim *alanında yabancı okulların dil* yolu ile din ve kültür sömürücülüğünü, çok yerinde bir görüşle, Büyük Atatürk farketmiş. Lozan andlaşması ile yabancı okulların çoğalmasını, genişlemesini önlemiştir. Sadece Türkiye'de değil, cumhuriyetten önce bütün Osmanlı Devleti içinde yabancı okullar yoğun bir çalışma göstermişler. Lübnan'ın, Suriye'nin Osmanlı Devletinden kopmasını, Fransa'nın kazanmasını kolaylaştırmışlardır. Bu konuda geniş bilgi, Halide Edip Adıvar'ın «Mor Salkımlı Ev» adlı son kitabında vardır. *Bütün baskılara, zorluklara karşı*, yabancı okulların gelişmesinin Lozan'da durdurulması, sonra da İkinci Dünya Savaşı'na değin bu okulların sıkı bir kontrol altına alınması, bizim için iyi ve yararlı olmuş, memleket gençliğinin yabancı bir dili kolay, çabuk öğrenmesini —elbette parası olanlar için— sağlamıştır. Atatürk'ün sağlığında Bursa Amerikan Kız Kolejindeki bir olay bir genç kızımızın Hıristiyan olması olayı. yabancı okullar üzerindeki dikkati büsbütün arttırmıştı. Arkasından İzmir Amerikan Erkek Kolejinin içinde okuyan Türk gençleri tarafından kapatılmaya zorlanması ve kapatılması. bu yabancı okulların yön değiştirilmesini meydana getirmiş. hele İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerikan okulları dil yolu ile dini istismar ederek misyonerlik yapacak yerde, bir Amerika hayranlığı, sempatisi uyandırmak, kolay eleman kazanmak yolunu tutmuştur. Türk gençlerine bir *ham madde gözü ile bakılmaya baş*lanmış. onlar yetiştirilmiş Türkiye'de kalanlar. Amerikaya yardımcı birer unsur olarak, gidenler orada —teknisyen uzman olarak— kullanılmıştır. Bu adam, yetişmiş kişi sömürücülüğü. sadece yabancı okulların çerçevesi içinde de kalmamış, Türk liselerinden, fakültelerinden de Amerika'ya bir akındır başlamıştır Bugün Amerika'da 3000'den fazla doktorumuzun olduğu söylenmektedir Bu örnekleri verirken bütün yabancı okullardan yetişenleri suçladığım sanılmasın. yüzde kaçtır bilmem ama, bu yabancı okullardan yetişip de memlekete bugün de yararlı olanları vardır: İşte Sayın Bülent Ecevit ve Sayın Hasan Işık (yanılmıyorsam Dışişleri Bakanımız Saint Joseph Fransız Kolejinde okumuştur.) Bir de yabancı diyarlarda, *okullarda yetişip gelen*, onların borusunu öttüren politikacılarımız. aydınlarımız vardır ki bunların adlarını anmayı gerekli görmüyorum. *Bilinen kişilerdir.*

V. IKI YOLUN BAŞINDA

Türkiye'deki yabancı okullar, gençlerimizi bir yere getirip iki yolun başıan bırakmaktadır Bunlardan bir kısmı. memleketten kopup giden yola sapmakta. hiç olmazsa şaşkın, snop bir hale gelmekte, bir kısmı da memlekete yararlı olmaktadır. Bunda gençlerin ailelerinin, bulundukları çevrenin etkileri vardır. Belki de gençlerin hamuru. şöyle ya da böyle olduğu için iki yönden birini seçmektedir. Öte *yandan da olanağa sahip bulunan aileler*, çocuklarına bir yabancı dili öğretmek zorunluğunu duymaktadır ki bunda haklıdırlar *Üstelik* bu *istek* sosyal adalete uygun işlememektedir Yabancı okullar paralıdır hem de çok pahalıdır. Yabancı dil öğreten, *yabancı bir dille eğitim yapan özel* liseler —resmiler pek az— açılmıştır. Bunlar da paralı ve pahalıdır. Eğitim Bakanlığı son yıllarda (Maarif Kolejleri) ni açmak zorunda kalmıştır. Birkaç büyük şehrimizde bulunan bu kolejler ne yazık ki yetersizdir: Yerli. yabancı dille —kültür dersleri değil elbette— eğitim yapacak öğretmenler yetiştirilmemiştir. Getirilen yabancılar az para verildiğinden iyi öğretmen değildir (Bu kolejlerde okuyan gençlerin ailelerinden öğrendim). Yönetimleri hiç olmazsa Galatasaray Lisesinde olduğu gibi tutarlı *olamamıştır.* Belki zamanla yetişecek Türk yönetici ve öğretmenlerle bu okullar çok daha yararlı olacaktır. Bu koşullar altında çocuğuna küçük yaştan —ilkokuldan sonra— yabancı bir dili kazandırmak isteyen aileler, büyük zorluk içindedir. Elbette olanağa sahıp aileler. Özel okullarda yeteri değin dil öğretilmemektedir. Özel okulların pek azı bu konuda başarı sağlamaktadır. Ben kendi hesabıma kendimi sıkı tutarak yabancı bir okulu —bütün yukarıda söylediklerimi gözönünde tutarak— yeğledim, ve iki oğ*lumu da İzmir'deki* Saint *Joseph Fransız* Koleji'ne verdim. Çünkü, bu okulun gündüzleri yalnız okutmak için aldığı ücret keseme uygundu. *bu bir; ikincisi çocuklar* her gün gözümün önünde olacaktı. Sonra da liseyi Türk liselerinde bitirecek, öğrendikleri değin dilin de yakasını bıraktırmıyacaktım Böyle bir zorunluğu duymak benim için çok üzücüydü ama, kendi hesabıma liseyi, üniversiteyi okuyuncaya bitirinceye dek, küçükten yabancı bir dili öğrenmeye başlatılmadığım için çektiğim sıkıntı, bu zorunluluğu bana duyurdu. 25 yaşından sonra kişi bir yabancı dili öğrenmek için çok sıkıntı çekiyor. Benim durumumda olan baba çoktur. Gözümü *yumup oğullarımı Fransız Kolejine* verdim. Ama içim rahat değildi. Büyüğü bu yıl bitiriyor —Eylülde cebirden paçayı kurtarırsa— sevinçliyim. Sevincim. okulu bitiriyor diye değil. kazandığım başarıdan ötürü: Bir dost geçenlerde oğluma sordu: «Hangi okuldasın bakayım?» Bizim delikanlı «Saint Joseph Fransız Kolejindeyim» diyecek yerde, **(Aziz Yusuf Şefkat Okulundayım efendim!)** karşılığını verdi. Boş bulunup ben de şaşırdım. Oğlum ekledi: (Çevir. sözcük süzcük olmaz babacığım, bir cümlenin anlam ve önemini belirterek çeviri yapılır!) Keyfimden dört köşe oldum. Yabancı okul, oğlumu elimden alamamıştı.

VI. ÇARE

Sosyal adaleti gerçekleştirmek zorundayız. Bir yol bütün liselerimizi Galata*saray Lisesi gibi yabancı dil öğreten bi*rer lise haline getirmek zorundayız. Türk yönetimi ile ilk zamanlar yabancı öğretmenleri kullanabiliriz. Sonra Türk *fakat* yabancı dil öğreten öğretmenler yetiştirmeliyiz. Maarif Kolejlerinin yetersizliğini gidermek zorundayız Olanağı, zekâsı, ve teneği olan çocuklar bu kolejlerin orta kısmından İstanbul'daki Amerikan Kolejine aktarılmaktadır. (Amerikalıların canına minnet.) Eğitimimizin, öğretimimizin büyük sorunları yanında bu sorun en büyüğüdür Bence bu işler bir baraj parasına *olur.* yeter ki isteyelim. *Öğretmenlere* birazcık para vermeyi, öğretmenleri adam yerine koymayı düşünelim Bütün olanak*ları onlara sağlıyalım. İçlerinden öğretmen* olamayanları. maddi mânevi tatmin ettikten sonra, suçlamak hakkımız olur.

Asıl konumuz Yabancı *Okulların* eğitim yolu ile sömürücülüğüne gelince: Karşılıklı ilişkilerimiz bulunan bütün uluslar*dan en ileri giden bu konuda Amerika'dır* Yurdumuzdaki okulları, üniversitesı bir yana, kendi okul ve üniversitelerimizden yetişen gençlere de son on beş yılda musallat olmuştur Yüksek öğretimde kendi yetersizliğini örtmek, eksiklerini tamamlamak için. başka ülkelerden —özellikle Türkiye'den— yetişmiş kişi aşırmaktadır. Türkiye'de daha ucuz yetişmiş kişi mal edip. çekip almaktadır. Bunun dışında okulları ile Amerika hayranı, renksiz kokusuz. avare bir takım gençler yetiştirmektedir. Bu yabancı okullardan yetişen gençlerin pek azı *—yukarıda verdiğimiz* örnekler gibi— Türkiye'ye yararlı olmaktadır. Bütün yabancı okullar, bizim kara gözümüz için Türkiye'de gayret sarfetmemektedirler Biz de denize düşen yılana sarılır misali, çocuklarımıza bir yabancı dil öğretme zoruna bunlara katlanmaktayız. Çocuklarımızın yüzde yirmi beşini kazanabiliyoruz desek yeri Yüzde yirmi beşini de onlar alıyor, geriye kalan yüzde elli. okudukları yabancı okulların. aldıkları yabancı kültürün şaşkınları olup ortaya çıkıyorlar

ÇARE: Lozan antlaşmasının yeniden gözden geçirilip örneğin petrol gibi, *bütün Türkiye'de yabancı* okulların *devletleştirilmesidir* Nasıl petrolü devletleştirirseniz, işletemezsiniz! diye bize çatılmaktaysa, yabancı okulları devletleştirirseniz, yürütemezsiniz denecek. Türk yönetimi altında önce yabancı öğretmenlerle anlaşmalar yapılır, sonra da bunların yerine Türk öğretmenler çok kısa bir zamanda yetiştirilir Yabancı okulların devletleştirilmesini istemek. ulusal bilincimizin. varlığımızın sömürücülükten kurtarılmasını istemektir. Ama bu iş için —her iş için ya.— bileği ve yüreği sağlam eğitim bakanı gerek. *Zihniyet gerek...*